

Het Land van Aalst

TIJDSCHRIFT VAN DE
HEEMKUNDIGE VERENIGING « HET LAND VAN AALST »

JAARGANG XXI, 1969 — NUMMERS 2 EN 3

De Geschied- en Heemkundige Kring
« Het Land van Aalst »,
in samenwerking met het Stadsbestuur
en de Stedelijke Kulturele Kommissie van Ninove,
bracht op zondag 27 april 1969
een herdenkingshulde aan

Dr. Hendrik Vangassen

ONZE GOUWDAG VAN 27 APRIL 1969 TE NINOVE TER HERDENKING VAN DR. H. VANGASSEN

Na het overlijden van de gewezen voorzitter van onze vereniging en ereburger van de Stad Ninove, Dr. H. Vangassen, op 20 maart 1968, beseften het Stadsbestuur en de Stedelijke Culturele Commissie van Ninove en onze vereniging, dat het een plicht van dankbaarheid was de bescheiden maar grote overledene een passende hulde te brengen. Op de vergadering van 21 april 1968 van ons bestuur werd samen met Schepene de Riemaecker van Ninove het plan van die hulde besproken. De schepene deelde mede dat er te Ninove een Vangassenstraat zou komen. De bedoeling was echter vooral de figuur van Dr. Vangassen als historicus, taalgeleerde en dialectoloog te belichten en er de jeugd bij te betrekken. Het zou een Gouwdag worden van Het Land van Aalst met gezamenlijk middagmaal en geleid bezoek aan de Hoofdkerk.

Men dacht eerst aan oktober 1968, doch om allerlei uiteenlopende redenen paste die maand minder, zodat het een zondag werd in de lente, kort na de eerste verjaardag van het overlijden van de gehuldigde.

De Vangassenherdenking zou beginnen met de opening van de tentoonstelling van de publicaties van de overledene, in de gemeenteraadszaal van het stadhuis, om tien uur. Toen ik, ingevolge een wegomlegging, met tien minuten vertraging daar binnentrad, wemelde de raadszaal van mensen van elke leeftijd, die ernstig gebogen stonden over dialectatlassen, aardrijkskundige kaarten van Ninove, de twee delen van de Geschiedenis van Ninove, nummers van tijdschriften waaronder Het Land van Aalst, waarin zovele artikels van de hand van Dr. Vangassen zijn verschenen.

De tentoonstelling werd geopend door Schepene Dejonghe die zich richtte tot de familie Vangassen, wees op de plicht van de Stad Ninove, haar verdienstelijke ereburger te herdenken en aan Mevr. Vangassen bloemen liet aanbieden.

Daarna gaf Prof. Dr. V.F. Vanacker een korte toelichting nopens de tentoonstelling en vermeldde hoe Dr. Vangassen alover de studie van het dialect van Ninove tot de studie van het dialect van Zuid-Oost-Vlaanderen en van het hele vroegere Hertogdom Brabant kwam, niet alleen de studie van het dialect NU maar ook VOORHEEN, wat hem bracht tot de geschiedkundige ontwikkeling van het dialect en tot de geschiedenis, meer bepaald de geschiedenis van Ninove.

Om kwart over elf begon de academische zitting in de zaal «Roxy». Net als de tentoonstelling mocht deze zitting zich verheugen in een ruime belangstelling. Zowat honderdvijftig personen luisterden aandachtig en geboeid naar de verschillende sprekers.

Als eerste en als inleider opende onze voorzitter, dhr Courteaux, de vergadering. Hij dankte de familie Vangassen voor haar aanwe-

zigheid, begroette de wereldlijke en geestelijke overheid van de stad en alle aanwezigen.

Het was voor Ninove een gelukkig ogenblik, zei de spreker, toen Hendrik Vangassen tengevolge van de eerste wereldoorlog als onderwijzer te Ninove belandde. Als onderwijzer ook — en met heel weinig verlot — studeerde hij filologie en bracht het tot Doctor in Wijsbegeerte en Letteren, titel die voor hem slechts een aanloop was voor zijn wetenschappelijk werk.

Dhr Courteaux herinnert nog aan zijn laatste bezoek bij de gehuldigde en hoe deze hem naar zijn werkkamer bracht en met melancholie in de stem wees naar de massa's aantekeningen die hij daar verzameld had: de bouwstenen lagen klaar, voor het gebouw zou de geleerde geen tijd meer krijgen. Hij stierf in maart 1968.

De inleider kondigt als tweede spreker Z.E.H. Jozef de Brouwer, pastoor te Sint-Gillis-Dendermonde aan, de man van wie al een hele reeks historische studies werden bekroond en die het zal hebben over Dr. Vangassen als mens en als geschiedkundige.

In zijn boeiend en van diep inzicht in het wezen van de mens getuigend betoog, dat men verder in dit nummer uitvoeriger vindt, geeft Pastoor de Brouwer uiting aan zijn grote waardering voor Dr. Vangassen, de bescheiden, teruggetrokken en toch volksverbonden werker die erin slaagde zich helemaal te geven aan zijn wetenschappelijk werk zonder zijn gezin te verwaarlozen. Hij huldigde hem als de humanist in de volle betekenis van het woord, die steeds eerbied had voor de overtuiging van anderen en nooit veroordeelde. Hij waardeerde de onbaatzuchtige geleerde die aankomende vorsers zonder voorbehoud uit zijn eigen weten en eigen vondsten liet putten en steeds bereid was ze bij hun onderzoekingen te helpen.

Hij schetst hoe Dr. Vangassen tot de geschiedenis kwam, vermeldt zijn graag gelezen bijdragen in Het Land van Aalst, karakteriseert zijn historische visie, waar de mens centraal staat in zijn ontwikkeling, in zijn omgeving, zijn vreugde, zijn strijd en zijn leed.

Ten slotte noemt spreker het een grote eer vandaag te Ninove te mogen getuigen voor Dr. Vangassen.

De toespraak van Pastoor de Brouwer wordt op langdurig applaus onthaald en dhr Courteaux wijst erop dat Dr. Vangassen, niettegenstaande zijn vele werk toch nog tijd vond om te schilderen, wat wel bewijst dat er in deze geleerde ook nog poëzie stak. Hij verleent het woord aan Prof. Dr. V.F. Vanacker, lid van de Koninklijke Vlaamse Academie, die handelt over het taalkundig werk van Dr. Vangassen.

In deze, in dit nummer eveneens in extenso opgenomen, toespraak wijst spreker op de visie van Dr. Vangassen op toponymie en dialectologie: iets dat niet meer op zich zelf staat maar de vrucht is van een geschiedkundige ontwikkeling en beïnvloeding door andere gebieden. Hij heeft het over de samenwerking met Prof. Blancquaert, die in Dr. Vangassen een ideale medewerker vond. Hij betoogt, hoe de geleerde, uitgaande van Ninove ten slotte heel het oude Hertogdom Brabant behandelde, ja tot in Amsterdam doordrong en bouw-

stoffen verzamelde voor een historische taalgeografie, waarbij de ontwikkeling van bepaalde klanken (ij) bijzonder bestudeerd werden.

Ook deze spreekbeurt werd op levendig applaus onthaald en dhr Courteaux dankt Prof. Vanacker vooral omdat hij de kunst verstaan heeft een op zich zelf droog onderwerp zo uiteen te zetten, dat het boeit. Hij verleent het woord aan burgemeester Milo.

Deze voelt het zijn plicht de nagedachtenis te eren van iemand die cultureel zoveel voor Ninove gepresteerd heeft. Hij herinnert eraan hoe de te Mariakerke (Oostende) geboren Vangassen in 1919 onderwijzer werd aan de stadslagere school te Ninove, hoe hij zich ontwikkelde tot een wetenschapsmens gewaardeerd en geliefd bij zijn medewerkers, een rechtschapen mens met helder verstand en boordevol hart, wiens eer lag in zijn dienstbaarheid voor zijn volk. Hij vermeldt de onderscheidingen, waarmee Dr. Vangassen geëerd werd: o.a. het ereburgerschap van de stad en de Leonard Willemsprijs. Er wordt wel gezegd, verklaart hij, dat niemand onmisbaar is, dat het leven zich aanpast na het heengaan van een groot mens. De afwezigheid van Dr. Vangassen zal in de culturele wereld echter nog lang een gemis blijven. Hij besluit met welgemeende dank aan Mevr. Vangassen, Het Land van Aalst en de Culturele Commissie van Ninove.

Ten slotte dankt de zoon Vangassen, tevens in naam van zijn moeder het Stadsbestuur, de Culturele Commissie, Het Land van Aalst, de sprekers en alle aanwezigen.

Dhr Courteaux besluit de vergadering en doet een oproep om in de namiddag, na het middagmaal, present te zijn voor het bezoek aan de Hoofdkerk.

In het spijshuis, Cambrinus, werd een aperitief aangeboden. Er werd een keurige en smakelijke maaltijd opgediend, waarbij Mevr. Vangassen de drank schonk. Dit maal ging vlug voorbij onder gezellig gekeuvel. En toen men ten slotte aan de O.-L.-Vrouwkerk — de kerk van de vroegere Norbertijner Abdij — samenkwam, was het al kwart over drie.

Hier zou Z.E.H. van Paepegem ons op zijn klare, bevattelijke manier het typische leren zien van deze vroege barokkerk.

Onze gids bekeek met ons eerst de voorgevel, waar het duidelijk wordt hoe sober men nog is gebleven en hoe duidelijk de rechte lijn b.v. nog te onderkennen valt.

Ook binnen maakte Pastoor J. van Paepegem ons steeds opnieuw opmerkzaam op het sobere en juist daardoor zo indrukwekkend geheel: bij de kroonlijst b.v. geen angst voor de rechte lijn, het aanwenden van overblijfsels uit de gotiek, waar men ribgewelven gebruikt in plaats van de korinthische zuilen te verbinden door horizontale balken.

De algemene indruk die van dit kerkgebouw uitgaat is het statige, het majestueuze, in tegenstelling tot het ingetogene van een gotische kerk.

Is het gebouw echter sober gehouden, versiering en meubilair zijn rijk. Dat valt reeds op bij het monumentale orgel, de even monu-

mentale biechtstoelen ernaast met de vele in hout gebeeldhouwde — echt levende — figuren, het op de zijwanden, afwisselend in hoogrelief — met perspectief — en schilderwerk afgebeelde leven van de H. Cyprianus en de H. Cornelius, de verschillende zijaltaren en vooral het koor met het gestoelte en het onvergetelijk hoogaltaar, dat hoewel rijkelijk versierd met allerlei motieven, engelen, valse deuren en dgl. toch geen overladen indruk maakt.

Er volgde ten slotte nog een anecdote over de predikstoel en toen dhr Courteaux Z.E.H. van Paepgem wou danken, waarschuwde deze lachend, dat onze voorzitter — als leek — in de kerk niet mocht preken...

Daarmee was onze gouddag te Ninove ten einde.

Wij kunnen alleen maar hopen dat hij ertoe zal hebben bijgedragen de figuur van Dr. Vangassen levendig te houden en dat hij enkele mensen ertoe zal aangezet hebben om in het spoor van deze geleerde verder te werken. Want in feite zal de geëerde overledene dit laatste wel als de grootste hulde beschouwen die hem kan worden gebracht.

Dilbeek.

BAZIEL BOEL.

Dr. Vangassen met de penning van de stad Ninove.

INLEIDINGSTOESPRAAK

Heren Hoogwaardigheidsbekleders,
Geachte Famie Vangassen,
Eerwaarde Heren, Dames en Heren,

Als voorzitter van de heemkundige kring «Het Land van Aalst» is het voor mij een grote eer en een zoete plicht U welkom te mogen heten op deze Dr. Vangassenherdenking.

Gelegen op de grens van het graafschap Vlaanderen en het hertogdom Brabant heeft Ninove een bewogen, vaak rampspoedig verleden gehad. Tweemaal toch is de geschiedenis deze stad gunstig gezind geweest: ofschoon immigranten, hebben Joannes Despauter en Hendrik Vangassen luister gebracht aan deze gemeenschap.

Janne den Espoutere vestigde zich binnen deze muren in de tweede helft van de 15e eeuw. Zijn geleerde zoon verwierf te Leuven de titel van Magister in Artibus. Naar de mode van de tijd verlatijnste hij zijn naam. Despauterius onderwees te Leuven, te 's Hertogenbosch, te St.-Winoksbergen en te Komen. Hij bezat een grondige kennis van het latijn en was één van de schitterendste grammatici uit de renaissance-tijd. Meer dan vierhonderd uitgaven zijn van hem gekend.

Via Tiegem en Hekelgem spoelde de Westvlaamse familie Vangassen hier aan op de bloedgolven van de eerste wereldoorlog. Een gelukkige beslissing was het die de 23-jarige onderwijzer te Ninove aanstelde ondanks zijn Frans diploma. Het huwelijk zou een duurzame band smeden met deze stad. En nogmaals was het een geweldige meevaller dat zijn echtgenote begrip toonde voor de studiedrang van haar man: dit zou hem toelaten te promoveren tot doctor in de letteren en de wijsbegeerte. Vermelden wij terloops dat hij, voor het verwerven van dit diploma, maar acht maand verlof nam om college te lopen!

Toch was het behalen van een academische graad geen einddoel! De wetenschappelijke arbeid die hij onbaatzuchtig verrichtte als historicus en als taalgeleerde is daar om dit te bewijzen.

Mijn taak is het niet, uit te weiden over zijn merkwaardige prestaties noch over zijn schoon-menselijkheid. Toch weze het mij toegelaten even te herinneren aan mijn laatste bezoek bij de vereerde afgestorvene.

Toen wij afscheid namen bracht hij mij eerst nog eens naar zijn bureau. Nooit vergeet ik de weemoedige blik, het vermoeide gebaar waarmee hij mij de hoge stapel verzamelde nota's aanwees: het was een pijnlijk vaarwel zeggen aan een levenswerk dat eens een filologisch monument van de Nederlandse taal moest worden. De bouwstenen lagen klaar: hij besefte echter dat de hem toegemeten tijd om het gebouw op te trekken opgebruikt was.

Ruim dertien maand is het geleden dat we Dr. Vangassen naar zijn laatste rustplaats vergezelden. Toen wij terugkeerden van de doden-

akker rees bij ons de vraag : «Zal Ninove zijn Ereburger erkentelijk **BLIJVEN** voor de stevig gedokumenteerde geschiedenis die hij haar heeft geschonken?».

Het antwoord kreeg ik 'op 30 maart 1969. Een brief van de Schepen van Financiën begon als volgt : «Dr. Vangassen heeft ons verlaten op de stille en bescheiden wijze waarop hij steeds geleefd heeft. Ik aanzie het als plicht aan zijn nagedachtenis en aan zijn werk een openbare oververdiende hulde te brengen...».

Het spreekt vanzelf dat het bestuur van de heemkundige kring «Het Land van Aalst», vereniging waarin de afgestorvene het voorzitterschap gedurende negen jaar op de meest adekwate wijze had waargenomen, geestdriftig instemde met het verzoek van het stadsbestuur.

Aalst.

Fr. COURTEAUX.

Achtereenvolgens verleent dhr Courteaux het woord aan eerw. heer J. de Brouwer, redaktiesekretaris vaan «Het Land van Aalst», aan dr. V.F. Vancker, geaggregeerd hoogleraar aan de Rijksuniversiteit te Gent en lid van de Koninklijke Vlaamse Akademie, en aan de heer E. Milo, burgemeester van de stad Ninove.

Dr. HENDRIK VANGASSEN ALS MENS EN ALS HISTORICUS

Ik hoop dat het bestuur van het Land van Aalst zich niet al te zeer vergist heeft door aan mij de eervolle, maar tevens moeilijke taak op te dragen hier vandaag voor U te spreken over dr. Hendrik Vangassen **ALS MENS EN ALS HISTORICUS**. Over Vangassen als dialectoloog zal een meer bevoegd persoon, nl. prof. dr. Vanacker, het hebben. Ik ben geen geschoolde historicus, maar slechts een liefhebber die geschiedenis pleegt; ik ben evenmin een redenaar, en heb nog telkens, na zoveel jaren, plankenkoorts wanneer ik de preekstoel op moet; ik ben integendeel een gekontesteerd pastoor. Nu weet ge dat gij uw eisen niet te hoog moogt stellen.

Wanneer de hr. Courteaux, de voorzitter van de Heemkring «Het Land van Aalst», mij verzocht hier als spreker op te treden, dan deed hij dit omdat hij weet dat ik een hoge waardering heb voor onze afgestorvenen gewezen voorzitter van het Land van Aalst. Niet alleen omdat ik uit mijn kollegetijd het latijnse gezegde onthouden heb: «de mortuis nisi bene», «van de overledene vertelt men slechts het goede», ook al getuigt die vóór-kristelijke uitspraak van diepe medemenselijkheid, toch zal ik trachten de hr. Vangassen te benaderen in zijn volledige persoonlijkheid, en daarom met verstand én gevoel.

Vangassen was een mens die liefst niet in het openbaar optrad, maar zich het gelukkigst voelde in de eenzaamheid van zijn thuis en de arbeidzaamheid op zijn werkkamer, maar toch evengoed zijn beroepstaak als leraar behartigde, met een gouden hart voor zijn leerlingen. Hij was een man van de werkzaamheid in de stilte thuis of op het archief, wars van eerbetuigingen en lofprijzingen, ook al wist hij de waardering voor zijn werk naar waarde te schatten... en er dankbaar om te zijn, er zich gelukkig om te voelen.

Het is een spreekwoordelijk gezegde (dat vroeger wel meer waarheid bevatte dan nu, evenwel niet zonder enige overdrijving!) : «liegen gelijk een doodsbeeldeke». Wanneer men de doodprentjes overloopt, zijn er weinig slechte mensen. En misschien is het ook wel zo! Maar de hoedanigheden worden meestal slechts vastgesteld en geprezen na het overlijden van iemand, terwijl de opsteller van het prentje wijselijk zwijgt over de gebreken. Dit is trouwens een vorm van naastenliefde, die gemakkelijker te beoefenen valt tegenover de doden dan tegenover levenden. En de familieleden vragen meestal om «'n schoon beeldeken».

In dezelfde zin schreef Ernest Claes : «...van hen (de mensen van Sichem) heb ik geleerd in mijn evenmens, wat hij ook weze, eerst het goede te zien en dan het slechte, en dan leert men ook dat het slechte altijd kleiner is dan het goede, maar dat men het goede verbergt en het slechte uitstalt».

De tekst op het doodsprentje van dr. Vangassen is kort, maar wat er opstaat zal ieder mens, die hem gekend heeft en met hem gehandeld heeft, honderd procent moeten onderschrijven. Ik had het geluk gedurende verscheidene jaren, en vooral gedurende de 9 jaar dat hij het voorzitterschap van de heem- en geschiedkundige kring van het Land van Aalst waarnam, met hem samen te werken en hem regelmatig op onze vergaderingen te ontmoeten, met hem te spreken, naar hem te luisteren. Ik kan dus wel spreken met enige ervaring.

Ik wil hem dus als mens trachten te benaderen aan de hand van het doodsprentje.

«Gans zijn leven was één toewijding voor zijn gezin en zijn wetenschappelijk werk».

Het is veelal een probleem een goed echtgenoot en vader te zijn en tevens wetenschapsmens. Hij heeft dit harmonisch weten samen te beleven. In zijn leven was geen hiatus, geen breuk. De band van de toewijding omvatte zowel zijn naastbestaanden, zijn werk als wetenschapsmens, als zijn beroepslichten. Hij had geen hoogten en laagten. Maar steeds evenwichtig wist hij zich aan beide te geven. En voor beide heeft hij geleefd een gans en een rijk gevuld leven.

Zou dat niet de edelste betrachting van ieder mens moeten wezen : te leven in dienst van de zijnen en tevens in dienst van de gemeenschap? Het is het probleem van onze tijd. Er bestond nooit zoveel sociale veiligheid voor de enkeling, maar ook nooit minder gemeenschapsgevoel, verantwoordelijkheid voor het welzijn, voor het goed van de anderen. Als mens heeft hij zijn taak volbracht ten bate van

de gemeenschap en hij heeft hiervoor gewerkt tot wanneer de krachten hem zijn begeven.

«Door zijn kollega's en door allen die hem leerden kennen, werd hij geëerd en gewaardeerd voor zijn verdienstelijk wetenschappelijk werk en voor zijn brede en humane geest».

Het eerste is reeds een waarde, maar het tweede ligt nog heel wat hoger.

Over de verdienstelijkheid van zijn wetenschappelijk geschiedkundig werk, wil ik het straks hebben. Over de waardering voor zijn werk kan men zich niet slechts een idee vormen uit de kritische besprekingen van zijn wetenschappelijke bijdragen, maar niet minder door de hoge eer die de stad Ninove hem in 1960 betoonde door hem tot ereburger te benoemen van deze stede. Het was een uiting van hoogste waardering en een erkenning van officiële zijde van wat kollega's en medewerkers over zijn werk oordeelden.

Ik hecht evenwel nog heel wat meer waarde aan het tweede lid van deze zin, nl. **«zijn brede en humane geest»**. Ik kan ervan getuigen hoe voorzichtig hij was in het beoordelen van mensen en feiten, en hoeveel begrip hij aan de dag legde om toch niemand in zijn overtuiging te kwetsen. Slechts na lange tijd zou hij zijn mening uiten en slechts wanneer deze een zeker parallelisme of harmonie vertoonde met deze van de gesprekspartner.

Dr. Vangassen was een **écht humanist**. En wanneer ik dat woord gebruik, of beter, die beide woorden: **«écht en humanist»**, dan denk ik hierbij aan wat ik bedoel wanneer ik zou spreken over een «echt kristen» in tegenstelling met een «naam kristen». Hij was zijn tijd vooruit, ook al was hij als historicus en dialectoloog vooral met het verleden bezig. Hij was iemand die in deze tijd, in een periode van politieke en politiek-religieuze tegenstellingen, het humanisme beleed «avant la lettre». Hij was een mens met een persoonlijke overtuiging, maar met tevens evenveel eerbeid voor de overtuiging van de anderen; ...een mens die allermint «anti» was, maar integendeel bezielde met een geest van medemenselijkheid; ...een mens die het kleimenselijke wel zag aan de overzijde, maar ver van er op los te stormen er heel wat begrip tegenover aan de dag legde. Zijn humanisme was gegrondvest op wat Augustinus noemde «anima, naturaliter christiana», gegrondvest op verantwoordelijkheidsgevoel, openheid en begrip tegenover de anderen. Ik weet niet of die levenshouding hem aangeboren was of een gevolg van zijn geschiedkundige vorsching, waarbij hij de mens leerde kennen met al het kleimenselijke, maar ook met de onafwijsbare levensverbondenheid in vreugde en leed. «Beaucoup comprendre fait beaucoup pardonner», hield reeds Pascal voor. Zijn schrandere geest was tevens een geest met veel, zeer veel begrip.

Nadat ik deze regels had neergeschreven, ben ik in een encyclopedie gaan zien of mijn omschrijving van humanisme niet te ver naast de aanvaarde definitie lag. Daar vond ik als oorspronkelijke betekenis aangegeven: «vorming tot ware menselijkheid» (in de letteren), ...en «erkenning en waardering van het eigen menselijke» (filo-

sofische richting). Dat vinden wij ontegensprekelijk in de persoon van Hendrik Vangassen.

«Dit belette hem echter niet door het leven te gaan als een minzaam en eenvoudig mens».

Minzaam van karakter, eenvoudig in zijn omgang. Hij voelde zich geen super-mens, geen mens die boven de anderen was uitgegroeid. Het sukses van zijn wetenschappelijk werk is hem niet naar het hoofd gestegen. Hij bleef eenvoudig mens en een eenvoudig mens, die maar liefst had hem niet met eerbetuigingen van zijn taak af te houden. Aan publieke vergaderingen, zij mochten nog een wetenschappelijk cachet dragen, had hij een hekel. Hij wist dat groot en goed werk slechts in de stilte wordt tot stand gebracht en dat vergaderingen meestal vervloeden als water over een eend. Er blijft zo weinig van over! Zijn ideaal was: werk en breng iets goeds voort voor de gemeenschap, iets dat verantwoord is... en meen vooral niet dat ge een werk hebt gemaakt dat volmaakt is en voor geen verbetering meer vatbaar. Hij wist dat zijn werk nooit af was en dat steeds vervolmaking mogelijk was. En hierin blijkt weer zijn eenvoud: hij was bereid te luisteren en met opmerkingen of bezwaren rekening te houden.

«Altijd bleef hij bereid inlichtingen en raad te geven of dienst te bewijzen».

Zo was hij inderdaad! Vangassen hield niet van geheimdoenerij en verstoppertje spelen; zijn houding was niet: ik heb iets gevonden, gij kunt zelf zoeken! Steeds was hij bereid zijn ervaringen en kennis en bevindingen met anderen te delen. Hij was tot dienstbetoon bereid met alles wat hijzelf wist en waarmee hij het werk van anderen kon verrijken en een ontworpen plan ten uitvoer brengen. Nooit ongelegen werd bij hem aangebeld of werd hij aangesproken; steeds was de vriendenhand gereed om van zijn wetenschappelijk patrimonium mee te delen. Wat hij bezat, stond ook ten dienste van de anderen.

Hij heeft niet slechts zelf enorm werk gepresteerd, maar tevens aan anderen de mogelijkheid geboden hun taak eervol uit te bouwen. Ik denk hier aan wijlen prof. Blancquaert, die in hem een waardig medewerker vond en als het ware uit wiens hand hij van leerling tot leermeester is gegroeid.

Tot zover de eenvoudige tekst van het doodsprentje, waaraan ik evenwel nog iets wil toevoegen. **Vangassen was ook een volksverbonden man.** Hij was geen strijdende natuur, maar een bezadigd wetenschappelijk vorser. Ik ken zijn politieke overtuiging niet. Maar een zaak mocht ik toch ontdekken: hij hield van de volkse gemeenschap waartoe hij behoorde. Hij was een overtuigd Vlaming, ja Vlaams-gezind. Het recht van de Vlaamse gemeenschap was hem heilig. Ook dat behoorde tot zijn persoonlijkheid.

Mijn tweede opdracht is de persoon van Vangassen behandelen als historicus. Hij is pas geschiedenis gaan plegen na de tweede we-

reldoorlog en het is zelfs niet vermetel te beweren dat dit de vrucht was van zijn dialectstudie in de oorkonden. Het waren misschien bij de aanvang slechts kruimels, maar die kruimels vond hij gelukkiglijk te waardevol om ongebruikt te laten liggen. En de eerste vrucht ervan was het eerste deel van de Geschiedenis van Ninove in 1948.

Vanaf de stichting, in 1949, van «het Verbond voor Heemkunde het Land van Aalst», behoorde hij dan ook tot de medestichters en werd een van de aktiefste medewerkers, ook al behoorde Ninove in feite niet tot het land van Aalst.

Hij wijdde in «Het Land van Aalst» vijf bijdragen aan **Plaatsnamen te Ninove** en twee aan **Persoonsnamen** aldaar. Zijn **toponymische bijdragen** over Ninove in hetzelfde tijdschrift waren van dusdanige aard dat zij een beeld geven van de historische evolutie. De stad groeide uit een beboste en onbebouwde streek, die enerzijds werd gerooid en anderzijds tot vruchtbare kouters, velden en weiden hereschapen, met de hierbij aansluitende bewoning en verkeerswegen. Hij hield er in zijn toponymische studie als wetenschappelijk vorsers zijn eigen methode op na, waarbij hij synthetisch te werk ging, rekening hield met de historische evolutie, en de toponymie zag in de lokale topografische toestanden en in het licht van de geschiedenis. Hij schreef zelf: «Toponymie en geschiedenis geven en nemen wederzijds, zij zijn onafscheidelijk verbonden». In zijn methode was een toponymie meer dan een saai opsommen van plaatsnamen met zo mogelijk de erbij passende verklaring. De toponymie werd een waardevolle schakel in de geschiedkundige evolutie van een dorp of een streek.

Ook hierin fantaseert hij allerminst, maar bouwt met veilig materiaal dat hijzelf gedurende vele jaren moeizaam is gaan opsporen in archieven en nadien wetenschappelijk heeft verwerkt volgens de moderne methode die heel wat meer belang hecht aan **de mens**, aan de gewone man, en tracht zoveel mogelijk de belevenissen van de mens (die men tot dan toe veelal was voorbij gegaan) te ontdekken, zijn **levensstrijd** tegen ziekte en honger, dikwijls midden oorlogsgeweld, zijn **levenswijze** met dagtaak veelal verbonden met de loop der jaargetijden: op het veld, in de schuur of de stal, aan het getouw of het spinnewiel of welke andere beroepsbezigheid ook; zijn **levensvreugde**: zondagsontspanning (dat door de Kerk slechts matig werd geduld) en kermisviering; zijn **levensmilieu** met noeste arbeid en strijd tegen armoede en ziekte. Voor hem was dorpsgeschiedenis veel meer dan een opsomming van de heren van de heerlijkheid, die veelal hun territorium niet eens persoonlijk kenden, maar slechts uit hun «terriers», waarbij hun baljuw diende te zorgen dat hun gezag er werd erkend en hun ontvanger dat de inkomsten regelmatig werden betaald.

Wanneer men een hoofdstuk uit de Geschiedenis van Vangassen leest, dan kan men zonder veel moeite zich een voorstelling maken van de levenswijze, de levensstandaard en levensmogelijkheden van onze voorouders in die periode. En Vangassen heeft zijn werk ingedeeld in perioden die verband houden met de algemene geschiede-

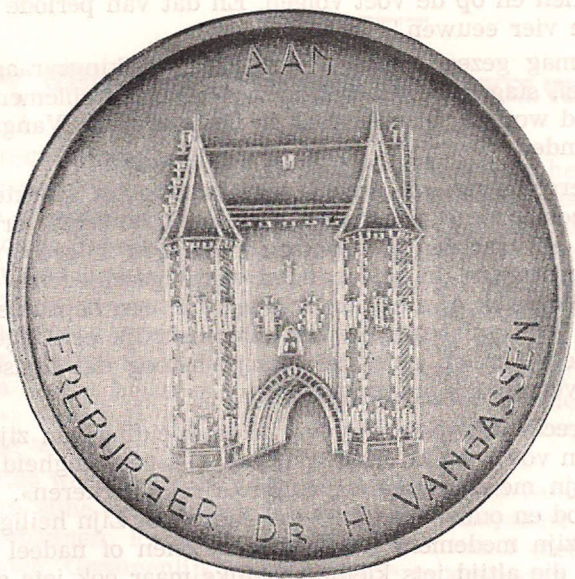
nis van onze gewesten, en die hebben bijgedragen hetzij tot meer welstand, hetzij tot ellende en armoede, zoals bv. de 16e eeuw met de godsdienstoorlogen en de uitmoordende pest gedurende de tweede helft ervan.

Ruim twintig bijdragen van zijn hand, gewijd aan een of andere gebeurtenis of instelling te Ninove, werden in ons tijdschrift opgenomen, o.m. over het toneel, de ommeegang van het H. Kruis, de latijnse school, de Rederijkerskamer, het Godshuis van Nazaret, de keure van Herlinkhove, enz. En ieder van die bijdragen belicht objectief en waardevol aspekt uit het verleden van deze stad. Zonder fantasie, maar steeds zakelijk en tevens vlot geschreven. Hij zou zich nooit gewaagd hebben op onvaste bodem, maar wou slechts steunen op kritisch onderzochte historische gegevens (opgediept uit de archiefbronnen zelf). Elke historische bijdrage was de vrucht van persoonlijke opsporingen en mag men als verantwoord en veilig aanvaarden. Trouwens, zijn bijdrage over «Het Vlas te Ninove en omstreken vooral in de XVIIe eeuw» werd in 1956 door het Oostvlaams Verbond van de Kringen voor Geschiedenis met de eerste prijs bekroond! Een historische bijdrage was geen novelle en een geschiedkundig werk geen roman. En toch stelde hij hoge eisen wat de taal betrof: deze moest verzorgd zijn en de zin afgewerkt. Vandaar dat zijn bijdragen door de leden zo graag werden gelezen en naar waarde geschat. Ze werkten verrijkend.

Hoge verwachtingen werden dan ook gesteld op het verschijnen van het tweede deel van de Geschiedenis van Ninove, waar het guld evenwel twaalf jaar op de proef werd gesteld. Eindelijk, begin 1960 kwam het van de pers. Een kanjer van ongeveer 650 bladzijden. Bij het ter hand nemen van dit tweede deel kreeg men onmiddellijk de indruk dat deel één slechts de aanloop was geweest om het tweede op te bouwen, en de doorbladering bevestigde die indruk. Aanloop die evenwel een degelijke basis vormde en als het grondplan waar Ninove zou op groeien in de loop van de volgende eeuwen en generaties.

Dr. Vangassen heeft blijvend werk, ja baanbrekend werk geleverd voor het historisch verleden van de stad Ninove. En ik vind het alleen jammer dat zijn geknakte gezondheid en de vrees niet objectief genoeg te kunnen zijn bij de beoordeling van feiten en mensen, hem weerhouden hebben zijn geschiedeins uit te bouwen tot de 19e eeuw, met de opkomst van het proletariaat en de sociale ontvoogdingsstrijd. Die leemte dient nog te worden aangevuld.

Maar het werk van Vangassen — en ik bedoel hier zijn historisch werk — is niet alleen een model dorpsmonografie, maar betekent tevens een bijdrage voor de algemene geschiedenis. Bevat iedere dorpsmonografie of plaatselijke geschiedenis bouwstenen die een bijdrage betekenen en waarop een algemene kultuurgeschiedenis kan worden opgebouwd, deze van Vangassen bevat er zeer vele en waardevolle. Men kan in zijn geschiedenis de evolutie volgen in de bedrijvigheid van de mens, in zijn ontwikkelingspeil, in zijn kulturele en religieuze toestand. De financiële toestand van de stad Ninove vanaf het einde

van de 14e eeuw wordt als een open boek voor de lezer gespreid. De moeilijkheden waarmee de stad vooral gedurende de oorlogsperiodes moest kampen en heel wat ontberen. Dan sloot de rekening noodgedwongen met een tekort, wat in normale omstandigheden nooit voorkwam.

Zijn studie bevat bijdragen die ieder op zichzelf van een uitzonderlijke waarde zijn voor de algemene geschiedenis en die men niet onverantwoord mag negeren of terzijde leggen. Ik denk hier speciaal aan de waardevolle bijdragen (voor de verschillende periodes tussen 1400 en 1800) over prijzen en lonen. Het arbeidsloon in 1400 en v.j., waarbij de auteur vaststelt dat de loonstandaard voor de ambachtslieden voor gans de periode 1400-1500 onveranderlijk vaststaat, ... maar tevens door hem wordt gekoppeld aan de prijzen van de levensmiddelen, die jaarlijks stijgen naar het einde van het oogstjaar toe, maar verder ook verband houden met de oorlogsgebeurtenissen, met als gevolg voor de lagere bevolgingsklas armoede, ondervoeding en ziekte (blz. 131, 133). Dat alles werd door Vangassen opgezocht en **verwerkt**. Hetzelfde geschiedt voor volgende periode, waar tussen 1550 en 1575 de lonen gemiddeld met 50 % stijgen, terwijl de basislevensmiddelen, o.m. het graan, viermaal in kostprijs verhoogden. Dus een aanzienlijke verhoging van de levensduurte en een aangroei van de armoede, die wel eens tot wanordelijkheden aanleiding geeft, nog verergerd door het oorlogswee en de pestepidemiën, de «hel» van Ninove in de jaren 1579-1582. Het door Vangassen opgespeurd en verwerkt materiaal laat ons het leven van onze voorouders in al zijn uitingen kennen en op de voet volgen. En dat van periode tot periode gedurende vier eeuwen!

Hetzelfde mag gezegd worden wat het bevolkingsvraagstuk betreft. De groei, stagnatie, ontvolking zijn zovele problemen die niet slechts gesteld worden, maar tevens in het werk van Vangassen een verklaring vinden.

Geachte Vergadering, zal geschiedenis steeds het merkteken dragen van de persoon die het schiepte, toch moet de schrijver met zijn werk geen thesis trachten te bewijzen, maar een zo groot mogelijke **objectiviteit** nastreven. In vele handen wordt geschiedenis een voorwerp van apologetiek of dient tot staving van een bepaalde gevormde opvatting. Men wil iets bewijzen, of gebeurlijk een tegenstander afbreken. Steeds sereen, objectief is zijn betoog dat logisch voortvloeit uit de verzamelde gegevens.

Hij mag terecht schrijven wat wij in de inleiding van zijn tweede deel lezen: «in volle objectiviteit, vrij van alle partijdigheid, het verleden in al zijn menigvuldige aspecten te rekonstrueren». De mens die in zijn nood en onbeholpenheid tot God of tot Zijn heiligen roept; de mens die zijn medemens dienst kan betonen of nadeel berokkenen; de mens die altijd iets kleinmenselijks maar ook iets grootmoedigs in zich draagt. Die mens, die hier op deze bodem geleefd heeft, spreekt uit het werk van Vangassen tot ons. Niet geïdealiseerd, maar zoals de bronnen hem ons in werkelijkheid doen kennen. En dat is een grote verdienste.

Maar wanneer Vangassen geschiedenis schreef, dan wilde hij meer dan het verleden oprakelen: hij was er zich van bewust dat het heden gegroeid is uit het verleden. «Geschiedenis is de geestelijke vorm waarin een kultuur zich rekenschap geeft van haar verleden» (J. Hui-zinga). In onze moderne tijd, waarin meer sprake is van de toekomst (planning) en hoe die er gebeurlijk zal uitzien, wordt maar al te gemakkelijk vergeten dat zoals wij nu bouwen aan die toekomst, ook onze voorouders gebouwd hebben aan de wereld van nu. Zoals de ene mens afhankelijk is van de andere, zo vormt de ene generatie een schakel naar de volgende. Het kind is niet slechts de erfgenaam van de goede en minder goede eigenschappen van zijn ouders, maar tevens van de gemeenschap waarin het opgroeit en die het levensmilieu voorbereidde. Wij hebben het in onze studententijd romantisch uitgezongen: «Het verleden leeft in ons!». Maar niets is realistischer dan wel dit! En dat beseft en bestatigt de historicus meer dan gelijk wie.

Daarom was dat verleden voor de geachte schrijver van een zo grote betekenis en hechte hij er een bijzondere waarde aan en trachtte dat verleden zo sereen mogelijk aan de mensen — zijn medemensen — van nu te doen kennen. Wat hij ontdekt had, aanzag hij terecht als waardevol genoeg om het door te geven, want hij zag er het spiegelbeeld in van de mens van nu. Zijn vader, zijn moeder, zijn overgrootvader en overgrootmoeder, zijn voorouders en die van ieder van ons, had hij ontdekt en leren kennen zoals hij dit tot dan toe, en niemand van ons, had kunnen vermoeden of voorstellen. Dat leert ons de Geschiedenis van Ninove; dat leeft uit al de gegevens en uit de vele cijfers die in zijn pen een taal spreken van vreugde of verdriet, van welstand of armoede, van leven of dood...

In het voorwoord van zijn 2e deel «Geschiedenis van Ninove», stelt Vangassen aan de lezer de vraag of hij in zijn opzet van objectiviteit geslaagd is, of hij «dit doel in alles trouw heeft nageleefd?» Wij kunnen in volle rechtzinnigheid aan de hr. Vangassen antwoorden: Ja, gij zijt er in geslaagd, zonder één valse noot! Uw enige zorg is geweest «de waarheid en niets dan de waarheid» omtrent de mensen en hun levensmilieu uit het verleden voor het heden te boekstaven. Tenvolle verdient gij als historicus en als innig goed mens de hulde en tevens de waardering die door het stadsbestuur van Ninove aan uw persoon wordt gebracht. In de tweede hoedanigheid (als goed mens) leeft gij voort bij hen die U hebben ontmoet; in de eerste (als historicus) hebt gij werk voortgebracht dat een blijvende waarde betekent voor de plaatselijke en algemene geschiedenis. Het was voor mij dan ook een grote eer en waar genoeg dit hier vandaag te mogen komen getuigen, en, Mevrouwen, Mijne Heren, ik dank U voor de aandacht waarmee gij dit getuigenis hebt willen aanhoren.

S. Gillis-Dendermonde.

J. DE BROUWER.

HET TAALKUNDIG WERK VAN WIJLEN Dr. H. VANGASSEN

Wie gevraagd wordt te spreken over het taalkundig werk van wijlen Dr. H. Vangassen, heeft ongetwijfeld een dankbare en ook vereerende taak. Alleen wordt hij wel wat gehinderd door de wanverhouding die er bestaat tussen de uitgebreide wetenschappelijke produktie van Dr. H. Vangassen en de beperkte tijd die hem kan worden verleend om die taak te vervullen.

In de wereld van de Nederlandse filologie heeft Dr. H. Vangassen een zeer belangrijke rol gespeeld, niet door theoretische verkondigingen, maar door uiterst vruchtbaar werk op het gebied van de dialectologie in haar verschillende aspecten en, nauw daarmee verwant, ook op het gebied van de lokale toponymie.

Hendrik Vangassen was geen geboren Ninovier. Toch beschreef hij in zijn doctorale dissertatie «De dialecten van Ninove en omstreken, met 83 kaarten» (1927) het dialect van deze stad en van de omliggende gemeenten; wat bewijst dat hij zich al zeer vertrouwd had gemaakt met het dialect van de stad waar hij zich kort na de eerste wereldoorlog was komen vestigen. Uit die studie blijkt ook dat hij de nieuwe richting in de dialectologie had leren kennen, waarbij niet alleen aandacht wordt besteed aan de fonetische en morfologische kenmerken van één bepaald dialect, maar waar alle verschijnselen gezien en geïnterpreteerd worden in het licht van hun geografische verspreiding. Deze belangstelling zal Dr. H. Vangassen verder in zijn taalkundig werk blijven uitwerken.

Kort nadat hij zijn doctorstitel had behaald, kwam Dr. H. Vangassen in contact met Prof. E. Blancquaert, van wiens hand in 1925 de «Dialectatlas van Klein-Brabant» was verschenen. Tussen beiden ontstond een nauwe samenwerking. Prof. Blancquaert had het plan opgevat voor het hele Nederlandse taalgebied dialectmateriaal te verzamelen, waarvoor bij twee of meer autochtone dialectsprekers in honderden plaatsen een 140 zinnnetjes; steeds dezelfde, zouden worden opgevraagd en zo nauwkeurig mogelijk in fonetisch schrift genoteerd.

Prof. Blancquaert en Dr. Vangassen waren twee mensen die grootse plannen niet alleen durfden maken, maar ze ook uitvoerden. Dat hebben ze beiden door hun werk bewezen. Ik vermoed dat de steun die Prof. Blancquaert bij Dr. Vangassen heeft gevonden bij de uitwerking van de eerste delen van de breed opgevatte Reeks Nederlandse Dialektatlassen zeer groot is geweest en zijn geloof in de realisatie van het grote plan heeft versterkt.

Door zijn belangstelling voor de dialectgeografie, door zijn kennis van het dialect van Ninove en van de omliggende plaatsen werd Dr. Vangassen de ideale medewerker van Prof. E. Blancquaert. Samen bewerkten ze Zuid-Oost-Vlaanderen, waarvan de atlas in 1930 uitkwam. Later nam Dr. Vangassen ook nog de «Dialektatlas van Vlaamsch-Brabant» (1938) op zich. Wie weet hoeveel tijd, nauwge-

zetheid en diplomatie er nodig zijn om een dergelijke opname te maken, zal zich kunnen voorstellen hoe belangrijk het aandeel van Dr. Vangassen is geweest in de «Reeks Nederlandse Dialektatlassen», waarvoor hij in 236 verschillende plaatsen heeft opgenomen. Dat diende te gebeuren buiten de tijd die de leraar Vangassen aan zijn ambt diende te wijden. Hij leerde letten op geografische verschillen in onze dialekten, maar werd ook gekonfronteerd met de sociale geledingen, die vooral in stadsdialekten tot uiting komen. In zijn later werk zal Dr. Vangassen meer dan eens een beroep doen op die sociale dialektverschillen. Zijn vele kontakten met allerlei soorten van dialektsprekers heeft hem bij die dialektopnamen doen beseffen hoe gevarieerd de echte taalwerkelijkheid is, niet alleen geografisch, maar ook sociaal.

De tweede wereldoorlog betekende bijna fataal het einde van de dialektopnemingen ter plaatse. Waren het de oorlogsomstandigheden die Dr. Vangassen verplichtten in zijn studie terug te keren naar Ninove? Ik weet het niet, maar het valt op dat hij zich weer duidelijk gaat toeleggen op de studie van wat verband houdt met deze stad. Maar nu is zijn belangstelling gericht op de historische ontwikkeling van de taal. Dr. Vangassen vindt zijn tweede werkerrein: de archieven. Oorspronkelijk is het zijn bedoeling te onderzoeken hoe het Ni-noofse dialekt zich ontwikkeld heeft. Meer en meer leert hij bij zijn opzoekingen al de aspecten van de historische ontwikkeling dezer stad kennen. Daaruit zijn ontstaan niet alleen de 2 delen van de «Geschiedenis van Ninove» (1948 en 1960), maar ook de verschillende bijdragen over de plaatsnamen van Ninove, die verschenen in «Het Land van Aalst» en samen meer dan 80 blz. beslaan. Daarin worden een 250 toponiemen behandeld, waarbij ruim 64 % van de bewijsplaatsen dateren van vóór 1500, wat bewijst hoe uitzonderlijk rijk het oude materiaal is dat Dr. H. Vangassen voor die studies in de verschillende archieven, ook buiten ons land, verzameld heeft. Maar de dialectoloog Vangassen verloochent bij dat historisch onderzoek zijn eigen aard niet. Meer dan eens wordt een moeilijke puzzel van een oude grafie opgelost, doordat de auteur kan steunen op zijn degelijke kennis van het huidige dialekt en de lokale topografische toestanden. Maar daarnaast worden ook etymologieën voorgesteld die pas mogelijk zijn door een scherpzinnige interpretatie van de talrijke oude vindplaatsen in de archieven. Zo bewijst Dr. H. Vangassen in het artikel «Twee plaatsnamen te Ninove» (1) overtuigend dat de naam **Ninove** niet geïnterpreteerd mag worden als **nieuwen hove**, zoals reeds door verscheidene geleerden was gedaan, maar hij meent dat het tweede deel (**-ifio**, **ive**, **eve**) verwant zou kunnen zijn met een Romaans element, wat hem laat veronderstellen dat het gebied Ninove-Denderwindeke oorspronkelijk een menggebied is geweest «alwaar na de landname Romaansche en Frankische taalgroepen geruimen tijd nevens mekaar leefden tot de volledige opslorping in een aaneengesloten Frankisch taalgebied» (2).

(1) HCTD, XIX, 1945, p. 205-215.

(2) id., p. 214.

Dr. H. Vangassen verzamelt in alle stilte, zoals dat bij zijn karakter past, steeds meer gegevens in de archieven. Maar hij beperkt zich niet tot Ninove. De dialectgeograaf in hem dwingt hem verder te zien dan het lokale. In zijn opsporingen in de archieven gaat hij verder, hij onderzoekt ook het oude materiaal van de steden van het vroegere hertogdom Brabant. Een eerste resultaat is het artikel «"Zullen" in het hertogdom Brabant» (3), waarin de auteur bewijst hoe uiteenlopend de ontwikkeling van dit werkwoord **zullen** is geweest binnen de grenzen van het hertogdom. In dat artikel zien we reeds duidelijk de werkwijze die Dr. Vangassen in zijn volgende studies met zoveel succes zal toepassen: hij vergelijkt archiefmateriaal met de gegevens uit de Dialektatlassen en uit de dialectmonografieën. Maar typisch voor Dr. H. Vangassen is in dit artikel de passage waarin hij schrijft: «Een grondig onderzoek en oplossing van het probleem **zullen** is slechts mogelijk met doorlopend historisch materiaal voor al de steden en een volledige reeks dialectatlassen van gans het Nederlandse taalgebied» (p. 362). Ik heb er reeds op gewezen hoe belangrijk de medewerking van Dr. H. Vangassen is geweest in de Reeks Nederlandse Dialektatlassen. Maar dat het bij de onverdroten werker in de stilte, die Dr. H. Vangassen was, niet bij een vrome wens zou blijven in verband met het «doorlopend historisch materiaal voor al de steden» zal enkele jaren later duidelijk blijken. In twee artikels (4) worden de oorspronkelijk lange **i** en de moderne Mechelse **a**: zeer uitvoerig in hun evolutie beschreven. Ook hier zien we Dr. Vangassen op zijn klassieke wijze aan het werk: hij zoekt voor de huidige geografische verscheidenheid van dat stadsdialect en de dialecten uit de omgeving, eventueel ook in enkele reliktvormen, de bevestiging in de archiefgegevens die hij in zo 'n rijke oogst door onverdroten speurwerk heeft weten te verzamelen.

Dr. H. Vangassen was niet de man die al te vlug alleen uit modern dialectmateriaal konklusies wou trekken over klankevoluties, wat sommigen, jammer genoeg, maar al te gemakkelijk doen. Dr. H. Vangassen had beseft dat een historisch-geografisch onderzoek maar zin heeft, wanneer het kan steunen op archiefmateriaal waarin men op de voet de spelling in dezelfde plaats en in dezelfde soort bronnen kan volgen. Met de taaie, volhardende werkkraft die hem eigen was, heeft hij het niet bij verzuchtingen gelaten, maar hij heeft zelf het werk gedaan waarvoor zo velen terugschrikken. Wat de waarde van zijn speuren was, leerde men in de wereld van de Nederlandse filologie beseffen toen, in de reeks «Bouwstoffen en studiën voor de geschiedenis en de lexicografie van het Nederlands» van het Belgisch Interuniversitair Centrum voor Neerlandistiek in 1954 het 887 blz. tellende werk «Bouwstoffen tot de historische taalgeografie van het Nederlands. Hertogdom Brabant» werd gepubliceerd. Hier schonk Dr. H. Vangassen aan de Nederlandse filologie de vrucht van zijn jarenlang doorpluizen van de archieven in het vroegere hertogdom Brabant. Het

(3) In «Album Dr. Jan Lindemans», 1951, p. 355-362.

(4) «**i** in het Mechels», in HCTD, XXVI (1952), p. 41-85. — De Mechelse **a**, in «Taal en Tongval», VI (1954), p. 164-167.

bevat ruim 25.000 excerpten uit ongeveer 600 charters en ongeveer 600 rollen en registers, van het einde der 13e eeuw tot de eerste helft der 17e eeuw. Het is een ongewoon rijke verzameling materiaal dat oorspronkelijk werd geschreven in de Brabantse steden Antwerpen, Breda, Brussel, Diest, Grave, Helmond, 's-Hertogenbosch, Leuven, Mechelen, Tienen en Zoutleeuw. Tijd noch moeite had Dr. Vangassen gespaard om deze excerpten te maken. Het materiaal bood hij in een zeer handige vorm aan door het te schikken onder de huidige algemeen Nederlandse klank waarmee de woorden nu voorkomen. Maar de auteur heeft het niet gelaten bij deze op zichzelf reeds zo vruchtbare verzameling. Hij geeft voor elke stad een algemene schets van de wijze waarop vokalen en konsonanten in de onderzochte periode gespeld worden. Verder probeert hij de klerken te identificeren en eventueel hun eigen spellingseigenaardigheden aan te duiden. Terecht hecht hij ook zeer veel belang aan het materiaal waarvan hij met grote zekerheid mag aannemen dat het door de stadsklerken zelf werd geschreven. Vandaar de vele excerpten uit de buitengewoon belangrijke stadsrekeningen. Ook aan de rekeningen der ambachten werd zeer veel aandacht gewijd. Deze ongewoon rijke verzameling door een echt kenner van de archieven aangelegd en voor efficiënt gebruik toegankelijk gemaakt, biedt eindelijk voor een belangrijk deel van ons taalgebied de betrouwbare basis voor de historische studie van die taal. Door die verzameling alleen zou de naam van Dr. H. Vangassen in de Nederlandse filologie een bestendige waarde zijn.

Maar Dr. H. Vangassen blijft de onvermoeibare werker. Hij verneemt zich niet met alleen excerpten te publiceren. Hij gaat dat materiaal ook gebruiken voor zijn dialectgeografisch onderzoek, want de hele onderneming van het verzamelen van historisch taalmateriaal is erop gericht een stevige basis te geven aan het onderzoek van huidige dialekttoestanden. Dr. H. Vangassen is de dialectonderzoeker geweest, die in een bijna ideale verbinding kennis van huidige dialekten en kennis van archiefmateriaal ineen kon verwerken. Dat bewijzen zijn voortreffelijke artikels die hij telkens onder de titel «Aan de grens van Vlaanderen en Brabant» van 1955 tot 1964 publiceert in de «Handelingen van de Koninklijke Commissie voor Toponymie en Dialectologie», waarvan Dr. H. Vangassen in 1938 lid was geworden. Scherpzinnig wordt in deze bijdragen de huidige dialekttoestand in de Denderstreek beschreven en ontleed, maar telzelfder tijd weet Dr. H. Vangassen hier op een meesterlijke wijze het oude archiefmateriaal van Ninove en van de andere drie Dendersteden, Dendermonde, Aalst en Geraardsbergen, te ontleden. Hij toont er op een overtuigende manier aan welke evolutie in die steden de verschillende klanken hebben gekend. Voor de historische taalstudie van die dialekten hebben we nu volledige zekerheid. In deze artikels toont Dr. H. Vangassen zich niet alleen een knap interpreteerder van huidige dialekttoestanden zoals die uit de kaarten blijken, maar wij leren er hem ook kennen als de geleerde die ongewoon goed vertrouwd is met alle eigenaardigheden van de lokale spellingen. Terecht maakt hij hierbij een onderscheid tussen de officiële schrijftaal en de meer dialektisch getinte taal uit de rekeningen van de ambachten en andere geschrif-

ten die van de hand van minder geoefende schrijvers gekomen zijn. Juist in deze garfieën vindt hij de echte taalsituatie van vroeger terug. Zoals de relikten in de huidige dialekten zijn die afwijkende spellingen tegenover de algemeen gebruikte voor hem het middel om de echte taalwerkelijkheid in haar evolutie te rekonstrueren. Ik kan hier, ongelukkig, niet op details ingaan, maar wens hier toch te beklemtonen dat Dr. H. Vangassen in de artikels «Aan de Grens van Vlaanderen en Brabant» overtuigend en sterk gefundeerd heeft aangetoond hoe onze Denderstreek steeds meer onder Brabantse invloed is komen te staan, vooral in de 15e-16e eeuw, toen het hertogdom Brabant een geweldige economische bloei heeft gekend. Over enkele detailpunten zou men wel eens kunnen discussiëren, maar deze reeks grensonderzoekingen mag men toch beschouwen als een echt model van wat dialektstudie dient te zijn in de verbinding van synchronisch en diachronisch onderzoek. Bij deze studies valt op hoe Dr. H. Vangassen zo maar niet lukraak een bepaald verschijnsel in de Denderstreek als Brabants bestempelt. Uit zijn ongewoon rijk Brabants materiaal weet hij steeds te putten om de toestand in het kleinere deel, de Denderstreek, te vergelijken met het grotere geheel, Brabant. Misschien kan men het verzamelen van het historisch dialektmateriaal in het hertogdom Brabant verklaren uit de noodzaak die Dr. Vangassen oorspronkelijk gevoeld heeft om voldoende bewijsmateriaal te vinden voor het schetsen van het grotere kader waarbinnen de Brabantse beïnvloeding van de Denderstreek dient te worden gesitueerd.

Bij dit zeer gedetailleerd onderzoek van de taalsituatie in de Denderstreek, in de huidige vorm en in de evolutie, heeft Dr. H. Vangassen zijn ander werk niet opgegeven. Als zijn grote taak ziet hij een zo breed mogelijk opgevatte verzameling excerpten uit betrouwbaar archiefmateriaal aan te leggen voor al de steden van het Nederlandse taalgebied. Buiten de grenzen van ons land is hij ondertussen verder gegaan met het verzamelen van oud geschikt materiaal. Zijn speurderswerk zet hij verder in de provincie Noord-Holland, waar de stad Amsterdam, vooral door de talrijke inwijkelingen in het laatste kwart van de 16e eeuw, in het ontstaan van een algemeen Nederlandse taal een zeer belangrijke rol heeft gespeeld. Zo verschijnt weer in de reeks «Bouwstoffen en studiën voor de geschiedenis en de lexicografie van het Nederlands» in 1964 een tweede boek «Bouwstoffen tot de Historische Taalgeografie van het Nederlands», nu met de ondertitel «Noordhollandse Charters», een verzameling van 433 charters uit de 14e en de 15e eeuw, waarvan het oudste uit 1300 dateert. Het zijn charters hoofdzakelijk uit Amsterdam, Haarlem, Alkmaar, Hoorn en Beverwijk. Men merkt dat Dr. H. Vangassen hier ook, en zeer terecht, alleen oorspronkelijk materiaal opneemt dat juist gelokaliseerd en gedateerd kan worden. Trouwens, alleen met dergelijk materiaal is een wetenschappelijke historische dialektstudie mogelijk.

Wat een nauwkeurige analyse van de oude spellingen kan ontdekken, wanneer die verbonden wordt met een inzicht in de verschillen welke men waarneemt in de huidige sociale dialektlagen, heeft Dr. H. Vangassen schitterend bewezen in zijn laatste studie «De Neder-

landsche **ij** te Amsterdam (XIVe-XVIIe eeuw) (1965). Zoals in zijn studies «Aan de grens van Vlaanderen en Brabant» ontleedt Dr. H. Vangassen ook hier zijn uitgebreid Noordhollands materiaal en hij verbindt het zo fijnzinnig, met huidige dialektverschillen, dat hij er overtuigend in slaagt aan te tonen dat Amsterdam reeds in de tweede helft van de 15e eeuw diftongering van **i** > **ij** kende, d.w.z. vóór de massale inwijking uit het zuiden gebeurde. Dat bewijs is voor de geschiedenis van het Nederlands buitengewoon belangrijk, want daardoor wordt een veel genuanceerder beeld gegeven van het ontstaan van het huidig algemeen Nederlands. De diftongering werd niet door de inwijkelingen uit het zuiden in Amsterdam ingevoerd, wel hebben ze de diftongering op het einde van de 16e eeuw in Holland versterkt, want er was daar al een autochtone diftongering aan de gang.

Dr. H. Vangassen had beslist nog materiaal om ook andere evoluties in de Hollandse dialecten van vroeger te bewijzen. Helaas, de reeks «Historische Dialektologie» die hij met zijn studie «De Nederlandse **ij** te Amsterdam» begonnen was, heeft hij niet verder kunnen ontwikkelen. Voor de Nederlandse filologie is dat een groot verlies. Maar wij mogen ook niet ondankbaar zijn. De grote verdienste van Dr. H. Vangassen op het gebied van de Middelnederlandse filologie werd op zeer vererende wijze erkend door de Kon. Vlaamse Academie voor Taal- en Letterkunde, die aan Dr. H. Vangassen op haar openbare vergadering van 28 oktober 1964 de Dr. L. Willemsprijs toekende, waardoor zij zeer terecht aantoonde hoe sterk de bewondering is van de wetenschappelijke wereld voor het uitgebreide Middelnederlandse materiaal dat Dr. H. Vangassen verzameld heeft en voor de oordeelkundige wijze waarop hij dat materiaal ook heeft bewerkt.

Allen die betrokken zijn bij dialektonderzoek en de ontwikkeling van onze taal in haar verschillende geledingen bestuderen, zullen met zeer veel vertrouwen kunnen blijven steunen op de vele resultaten van het werk dat Dr. H. Vangassen gepresteerd heeft. Ongetwijfeld zal daardoor het duidelijkst de grote waarde van Dr. Vangassens levenswerk erkend blijven.

Sint-Amandsberg.

V.F. VANACKER.

HERDENKING DOKTER H. VANGASSEN

Zonder extra plichtplegingen en zonder holle frasen, staan we er op, tijdens dit naar aardse normen ultiem moment, de persoonlijkheid te eren van de uitzonderlijk begaafde man, die gedurende meerdere jaren de hand had in het culturele leven van onze stad, Ereburger Dokter Hendrik Vangassen. Deze zeer verdienstelijke Vlaamse taalbeoefenaar overleed te Ninove, op 20 maart 1968, na er sinds bijna 50 jaar geleefd te hebben. Geboren te Mariakerke in 1896 belandde hij in het Ninoofs midden in 1919, nadat hij er een aanstelling had

bekomen als onderwijzer aan de Stadslagere Jongensschool. Voorheen had hij nog verbleven te Komen, Wervik, Tiegem en Hekelgem bij Aalst.

Wars van pronk en praal en eigenwaan, in de vaste overtuiging dat hij al wat hij aan talenten had van scheppingswege had ontvangen, streefde hij om het vooropgezette doel te bereiken. Dokter Vangassen behoorde tot dat slag van mensen dat naar wetenschap dorst en over de nodige verstandelijke middelen en het vereiste doorzettingsvermogen beschikt, om te slagen in een opzet.

Bij leven, zou hij de lof die we hem nu willen toezwaaien afwimpelen. In die geest was het gepaster, de idee, de levensbeschouwing, de levenswijze te huldigen, die juist de waardebepalingen van wijlen Dokter Vangassen uitmaakten en waardoor hij bij allen, die met hem mochten samenwerken, geliefd en gewaardeerd werd.

Wie hem kende, erkende in hem al gauw een rechtschapen man, een man met helder verstand en met een boordevol hart. Het is nu een uitgemaakte zaak dat een daad door het koele verstand ingegeven, zelden menselijk is. Een verstandsbesluit moet gedrenkt worden in, en getoetst aan de redenen van het hart, om tot schoonmenselijke daden aanleiding te geven. In dit opzicht bezat de duurzame overledene een zeldzame evenwichtsmaat.

Hoe zeer en hoe juist tekent het niet de mens, wanneer wij lezen van de hand van Willem Pee: «Er zijn meer onderwijzers en regenten die ik examens heb weten afleggen voor de Centrale Examencommissie; voor velen onder hen was het slechts een middel om tot een hoger ambt en de daaraan verbonden bezoldiging te geraken. Voor Vangassen was het in de eerste plaats de weg en zijn verlangen naar wetenschap en wetenschappelijk onderzoek te voldoen.»

Op het sukses van zijn verwezenlijkingen bloeiden steeds nieuwe initiatieven. Hij dacht echter aan geen eer voor zichzelf. Hij stelde er zijn eer in eenvoudig te zijn. Met al zijn kwaliteiten geringschatte hij zichzelf. Hij voelde zich verplicht tegenover diegenen die hem vertrouwen schonken. Zijn eer lag in de dienstbaarheid voor zijn volk. Hij ijverde rusteloos voor de belangensector die hem was toegewezen. Hij maakte zich met de aspecten van de problematiek die zich op het gebied van taal- en heemkunde stelden vertrouwd. Hij dokumenteerde zich, bestudeerde het domein van zijn verantwoordelijkheid, ging zijn licht opsteken en vergelijkende kennis verzamelen in andere gemeenten en steden. Zo werd hij een kompetentie op de plaats die hij bekleedde en onze stad plukte er de vruchten van.

De geboren Westvlaming Vangassen, maar Ninovieter door adoptatie, heeft het grootste gedeelte van zijn wetenschappelijk onderzoek gewijd aan de studie van de taal ten westen en ten oosten van de stad, waar hij zich als jong onderwijzer had gevestigd en waar hij was getrouwd. Hij schreef er de geschiedenis van, waarvan het eerste deel werd gepubliceerd in juni 1949 en het tweede deel in januari 1960. Voor deze gelegenheid en meer bepaald op 14 februari 1960 bekwam hij de erepenning van de stad Ninove voor dit verdienstelijk werk en werd hij tevens benoemd tot ereburger van de stad.

Op 20 maart van hetzelfde jaar kende de Klasse der Letteren van de Koninklijke Vlaamse Academie van België hem de prijs Anton Bergmann toe en op 16 september 1964 overhandigde de Koninklijke Vlaamse Academie voor Taal en Letterkunde hem de Leonard Willemsprijs voor zijn gezamenlijk werk over Middelnederlandse filologie.

Het Ninoofse ereburgerschap had hij ruimschoots verdiend. Ik waag me zeker niet te ver indien ik voorhoud dat Dokter Hendrik Vangassen een vooraanstaande plaats innam in het wetenschappelijk leven in gans de streek. Zijn werk was een uiting van onverpoosde arbeid, jaar in jaar uit gepresteerd, en dat daarom zeker een ruime weerklank vond.

Wij weten het nu langzaam aan allemaal, dat inspiratie niet zoals de hemelsdauw op iemand nedervalt. De inspanning en energische volharding om zo eksakt mogelijk met menselijke middelen te maniferteren wat men haast bovenmenselijk ondergaat en verworstelt, werpen het grootste gewicht in de schaal en dwingen de bewondering af van de gewone sterveling, als de meesten onder ons. De roem die hij voor zichzelf en voor onze gouw verwierf is een vaste waarde, waarop zelfs de tijd maar in geringe mate vat heeft. Zijn werk verrijkt het kultuurpatrimonium van het volk waartoe wij behoren. Hij heeft een opwekkende ruk gegeven aan zijn culturele standing en zijn prestige.

Ereburger Dokter Vangassen, de figuur die vandaag aanleiding en voorwerp is van deze publieke herdenking, zocht geen eer. Hij was eer in zichzelf en bewees eer aan de stad waarvan hij een inwoner was. De verdiensten die hij vergaarde en die algemeen worden erkend, werden niet bewust nagestreefd. Het werk dat hij leverde was geen middel om lof te oogsten. Hij stelde er enkel prijs op een volwaardig lid van de gemeenschap te zijn en de gemeenschap, die hem nu herdenkt, is fier dat hij een van de haren was.

Wij weten dat komen en gaan in een mensenleven een harde onafwendbaarheid betekenen. Wij allen zijn genoegzaam in de handel en de wandel van het leven ingewijd om te zien dat alle scheidingsongerief na verloop van tijd slijt, dat de mens zich aan nieuwe verhoudingen aanpast. Het menselijk oordeel is echter in staat om de waarde van iemand in herinnering vast te houden. Dokter Vangassen, ofschoon geen geboren Ninovieter, had zich volkomen ingeleefd en was met zijn volk en stad vergroeid.

Men zegt dat geen mens onmisbaar is. Het is ons echter nog niet mogelijk, zijn aanwezigheid onder ons weg te denken. Zijn afwezigheid in het culturele leven, waar hij zich hoogst verdienstelijk maakte, zullen we nog lange tijd als een groot gemis aanvoelen. Hij sloeg zijn stempel op een periode stedelijke historie.

De solidaire sympathie, die de Ninoofse bevolking samen met tal van zijn vroegere medewerkers thans opnieuw aan dokter Vangassen bewijst, moge een troost zijn voor allen voor wie de overledene bijzonder duurbaar was. Zijn nagedachtenis zal ons als een onwaar-

neembare maar werkelijke aanwezigheid bijblijven en ons verder bezielen in de kulturele activiteit van onze stad.

Mevrouwen, Mijne Heren, ik wil deze plechtige herdenking van onze medeburger niet besluiten zonder een welgemeende dank te richten tot mevrouw weduwe Vangassen in de eerste plaats en vervolgens tot zijn talrijke gewezen medewerkers, de heren leden van de heemkundige vereniging «Het Land van Aalst», alsmede de Stedelijke Culturele Commissie, om de zo bereidwillige medewerking bij het op touw zetten van deze betekenisvolle dag.

Als laatste woorden wil ik nog de zeer typerende woorden aanhalen van de reeds geciteerde Willem Pee : «Met de dood van Dé. Hendrik Vangassen is een bescheiden en onvermoeibaar taalkundige, een stil en zachtaardig man heengegaan, die door zijn wetenschappelijk werk ons aller eerbied heeft afgedwongen.»

Ninove.

E. MILO.

Overboelare

DEEL I

Historische gegevens met betrekking tot het taalgebruik

Overboelare, een bloeiende homogeen-Vlaamse gemeente, in het zuidoosten van Oost-Vlaanderen, heeft een oppervlakte van 760 ha. en een bevolking van 3.845 inwoners, hetzij een betrekkelijke dichtheid van 496 inwoners per km². Volgens een «Uittreksel uit het register der beraadslagingen van de gemeenteraad. Openbare zitting van 5 juli 1963», kent de bevolking een bestendige aangroei: van 1946 tot 1959 steeg ze van 3.176 tot 3.862 inwoners, hetgeen een toename van 21 % vertegenwoordigt. Deze toename komt slechts in geringe mate uit Geraardsbergen. Bovendien weet men, aan de hand van de onlangs goedgekeurde grote verkavelingen, dat het bevolkingscijfer zonder twijfel in de eerstkomende jaren de 4.000 zielen zal bereiken (1).

De bevolking houdt zich bezig met landbouw (tabak en geneeskrachtige planten) en nijverheid (lucifersfabriek en unalitfabriek) (2). Niettegenstaande de uitbreiding van de industrie heeft de gemeente haar landelijk karakter behouden.

De gemeente grenst ten noorden aan Goeferdinge en Geraardsbergen, ten oosten aan Onkerzele en Moerbeke, ten zuiden aan de Henegouwse gemeente Twee Akren en ten westen aan Zarlardinging en Goeferdinge.

-
- (1) Volgens De Potter en Broeckaert, bedroeg de bevolking in 1801, 1.086 inw., in 1864, 2.002 verdeeld als volgt: «Aan de poort, 100. - Aan de fabriek, 79. - Dorp, 269. - Kl. Frankrijk, 112. - Buisbeke, 117. - Planken, 264. - Geleembeke, 108. - Duitsenbroeck, 296. - Groote-Buizemond, 223. - Kleine-Buizemond, 330. - Schilbeke, 102. - Huizen bij Sarlardinging, 20», in 1900 2.347 en, voorspelden de auteurs, «het is te voorzien dat, voor weinige jaren, het cijfer tot 3.000 zal geklommen zijn, dank aan de ontwikkeling der groote nijverheden en de gunstige ligging van Over Boelare aan eene rivier, in de buurt van den spoorweg en aan de groote baan van Lessen naar Geraardsbergen.» (**Over-Boelare**, p. 1-2).
  - (2) «In de gemeente zijn een achttal moderne nijverheden alsmede verscheidene kleine normale nijverheden gevestigd, welke samen meer dan 1.300 mensen te werk stellen. De bijzonderste bedrijven zijn de stekjes- en de Unalitfabriek, met de A.C.R.-afdeling; verder o.m. ijzergieterij, schoenfabriek, bloemmolen en nijverheidsmaaldery, weverij-twijnderij, beton- en holle welfsels, glasbewerking, bouwnijverheid, ijzerbouw, meubelen, schrijnwerkerij, enz.» (het hogervermeld «Uittreksel uit het register der beraadslagingen van de gemeenteraad. Openbare zitting van 5 juli 1963»). Zie ook G. De Beck, **Overboelare krijgt stilaan industrieel karakter**, in **Het Volk** van 15-16 febr. 1964.

TOPONYMIE

Over- en Nederboelare werden vroeger doorgaans begrepen in de enige benaming Boelare. «Aan den naam dezer gemeente zijn nog al vele wijzigingen toegebracht sedert het jaar 877, wanneer wij dien voor de eerste maal aantreffen onder den vorm van **Bollarium in comitatu Brachbantinsē**. In 897 vinden wij **Bullaria**, in 1070 **Bullari** (3) en in 1166 **Bunler**. In 1181 schreef men **Boular**, of liever **Bonlar**, de **n** en **u** in oude schriften doorgaans geen onderscheid aanbiedende. Eene oorkonde van 1210, der abdij van Eename, spelt **Bouleir** (of **Bonleir**) en eene charter der verzameling van Rupelmonde, van 1229, **Boenlara**. Sedert de XVe eeuw vindt men doorgaans Boulare, wat zeker niet geacht kan worden een vorm te zijn, die op goeden grond steunt.» (4).

Meer oude vormen nog komen voor bij V. Campen, in zijn werk **La Baronnie de Boulaere**: «Le nom de **Boulaere** a eu une orthographe variée: De Potter et Broeckaert ont lu: en 877 **Bollarium** - en 897 **Bullaria** - en 1070 **Bullari** - en 1166 **Bunler**, et nous avons trouvé: **Boulaer** vers 1068 dans la charte de fondation de la ville de Grammont - **Boularium** en 1096 dans une charte de l'évêque de Cambrai Manassès, en 1234 dans une charte de Gossuin et Ada de Schendelbeke, en 1284 dans une charte de Rasse de Liedekerke - **Boular** en 1142 dans une charte de l'évêque de Cambrai Alard - **Bouleirs** dans la chronique de Gislebert (1067-1195) - **Boulared** en 1208 dans une charte de l'abbé du St-Sépulcre à Cambrai Hugo - **Bouleir** en 1210 dans une charte de l'abbaye d'Eenaeme - **Bolliers** et **Buhelers** en 1215 et 1217 dans des chartes des rois d'Angleterre - **Bonlers** en 1217 dans une charte d'Aléide de Boulaere - **Bouliers** en 1226 et 1237 dans les lettres de caution des vassaux de Flandre - **Bollers** en 1227 dans une charte de Michel de Harnes - **Boenlara** en 1229 dans une charte de la collection de Rupelmonde - **Boulaer** à côté de l'ancienne forme Boular en 1280 dans une charte de Rasse de Liedekerke - enfin plus tard définitivement **Boulers** (forme française) et **Boula(e)re** ou **Boela(e)re** (forme flamande).» (5).

Ook Gijsseling noteert een aantal vormen waaronder deze toponiem voorkwam voor 1230: «Bunlerettensis, 1166, GN. - Bonlaret, 1181, GN. - Bonlerellum. 3e derde 12e, L3H57/727. - Bonleret, 1207, L3H237/3282; 1215, L3H58/753. - Bonlared, 1208, GG. - Bonlered, 1209, L3H237/3283. - Bonleireth, 1212, GN. - de summo Bonler, 1214, GG en GSA; 1215, L3H58/754. - Overbonlar, 1217, GN. - de Ultra Bonlare, 1217, GSP.» (6).

(3) Komt eveneens voor bij Ch. Duvivier alsook «Stephanus de Boular» in 1092 (**Recherches sur le Hainaut ancien**, pp. 411, 458, en **Quelles étaient l'importance et les limites du Pagus Hainoensis jusqu'au XIe siècle**, pp. 420, 467).

(4) Fr. De Potter en J. Broeckaert, **Over-Boelare**, p. 3.

(5) V. Campen, **La Baronnie de Boulaere**, p. 22.

(6) M. Gijsseling, **Toponymisch Woordenboek**, p. 782.

J.F. Willems geeft, naast de vorm Boenlara van 1229, nog een oudere vorm van 820: «Autrefois Boulare, selon Sanderus, et mentionnée Bunlare dans les annales de l'abbaye de St. Pierre, à l'année 820. Ecrit Boenlara dans une charte de 1229.» (7).

De betekenis van de plaatsnaam Boelare is zeer enigmatisch.

In zijn **Essai sur les noms des villes et communes de la Flandre Orientale**, meent De Smet de naam Boelare als volgt te mogen verklaren: «Nederboelare, que d'anciens documents appellent **Bunlare**, a donné son nom à l'illustre baronnie de Boulers; la première partie de son nom ne se prête à aucune explication plausible, à moins qu'on ne puisse lire **Bouklare**, ce qui serait **terrain inculte aux hêtres**. Cependant **bu** ou **bou** a, en celtique, le sens de **humide**».

Een jaar later, in zijn **Corrections pour le mémoire sur l'étymologie des noms de lieux de la Flandre Orientale** is hij echter een andere mening toegedaan: «Overboelaere et Nederboelaere - tiennent plus probablement leur nom de **boel**, terrain destiné à la culture, chez nos ancêtres.» (8).

De Potter en Broeckaert zien in deze toponiem eerder een persoonsnaam: «Haar naam is niet gemakkelijk te verklaren: oudtijds schreef men ook **Bunlar**, **Boenlara**, **Boulers**. Mogelijk is het eerste deel van dit woord een persoonsnaam zoals er, volgens Förstermann, een bestaan heeft onder de vorm van **Buno**; wat het tweede betreft, dat beteekent, volgens de meeste etymologen, woestenijs, onbebouwde plaats, ofschoon de Duitsche geleerde Arnold het woord **laar** gelijk stelt met **locus**, plaats, planting.» (9).

Zeer origineel (!) is de verklaring die Campen meent te mogen vooropzetten: «Les étymologistes donnent généralement au suffixe «laer» le sens de «lieu inculte, désert ou inhabité», mais le savant Arnold en fait simplement un «lieu planté» et G. Kurth dit que c'est le mot le plus ancien appliqué à une demeure. Acceptant ces dernières affirmations nous pensons que «laer», qui est à rapprocher au latin «lar» (foyer ou maison) date de l'époque à laquelle les Francs occupèrent la Gaule Belgique comme sujets de Rome et a qualifié leurs premiers établissements dans cette région.

D'autre part les armoiries primitives de Boulare étaient «soutenues d'une vache» et on appelait la Seigneurie même la «Vache de Boulaere».

---

(7) J.F. Willems, **Mémoire sur les noms des communes de la Flandre Orientale**, 315. — P. De Clippele, **Notice historique sur la Baronnie de Boulaere**, p. 57, en A. De Portemont, **Recherches historiques sur la ville de Grammont**, II, p. 289, nemen letterlijk, met vermelding van de bron, deze gegevens over. Zie ook G. De Beck, **Overboelare krijgt stilaan industrieel karakter**, in **Het Volk** van 15-16 febr. 1964.

(8) J.-J. De Smet, **Essai sur les noms des villes et communes de la Flandre Orientale**, p. 26, en **Corrections pour le mémoire sur l'étymologie des noms de lieux de la Flandre Orientale**, p. 41. — Zijn eerste gegevens werden overgenomen door P. De Clippele, op. cit., p. 57, en A. De Portemont, op. cit., p. 289, die tevens wijzen op de betwistbaarheid van de etymologie van deze gemeentenaam.

(9) Fr. De Potter en J. Broeckaert, **Neder-Boelare**, p. 1-2.

Or «vache» ou «bœuf» c'est en latin «bos» qui donne au génitif : «bovis - bovum» : Bou - laer ne serait-ce pas la contraction de «Bovis ou Bovum - laer» = **Bov-laer** ou **Bou-laer** (v et u ne formant en latin, comme on sait, qu'une seule et même lettre) et ne signifierait-il pas : «le lieu où paissent les vaches» ?

Cette étymologie, tout en expliquant pourquoi une vache figurait dans les armoiries de Boulaere et pourquoi on lui donnait ce surnom, serait en parfaite concordance avec la réputation d'être «riche en belles prairies» que tous les auteurs lui attribuent.

Nous pouvons ajouter qu'on a trouvé dans les jardins du château une pièce de monnaie datant de l'époque des petits Césars qui se disputèrent l'Empire au IIIe siècle, d'où l'on peut tout au moins conclure qu'il y eut à cet endroit un établissement sous la domination romaine.» (10).

Carnoy verklaart de toponiem Boelare onder het trefwoord Baulers als een naam die een vlakte aanduidt, of een hoogvlakte, bebost met kreupelhout : «Ce nom doit être comparé à **Boelare** (voy. **Nederboelare**), **Bonlez** [1171 Boulers. T[alier] & W[auters. Géographie et Histoire des Communes belges. 1859]], **Bleid** [1220 **Belers**. V[incent. Noms de lieux de la Belgique. 1927]] ainsi qu'à **Bunhlarum**, cité par F[oerstemann & Jellinghaus. Altdeutsches Namenbuch 1913-1916] II. 2.36 et **Boufflers** (Somme) [1425 Bonflers. Petri]. Il s'agit bien d'un composé stéréotype : **bân-hlare** ou **bôn-lara** désignant une lande à buissons sur terrain plat ou sur un plateau. On peut comparer **Boendaal** (dép. Ixelles) avec l'étymologie qu'en donne Mansion (O[ud] - G[entsche] N[aamkunde. 1924]. 198).» (11).

Gysseling tenslotte interpreteert de plaatsnaam Boelare als : «Germ. bon verwant met Oe. bune, "riet" ? + hlaeri- n "bosachtig, moerassig terrein".» (12).

Overboelare is, volgens De Potter en Broeckaert, verdeeld in de volgende gehuchten : Lessensche Poort, Molen te veel, Kerkhove, Duitsenbroek, Kleine Buizemond, Klein Frankrijk, Buisbeke, Plancken, Gelembeke, Eekhoutersveld, Grootte Buizemond en Schilbeke.

(10) V. Campen, **La Baronnie de Boulaere**, p. 22-3. — Voor zijn verwijzing naar Kurth, zie **La frontière linguistique en Belgique**, p. 288.

(11) A. Carnoy, **Origines des noms des communes de Belgique**, p. 49. — Ook in Max Servais, **Wapenboek van de Provinciën en Gemeenten van België**, p. 967.

(12) M. Gijsseling, **Toponymisch Woordenboek**, p. 156, sub Boelare; zie ook sub Nederboelare : «De vormen met le(i)r(s) zijn Romaans» (p. 730) en sub Overboelare : «Germ. ufera - "hoger gelegen", hier in tegenstelling met Nederboelare. De Romaanse naam is een diminutief van Boelare = Nederboelare» (p. 782). — Zelfde verklaring in zijn **Toponymische etymologieën in en om het land van Aalst**, p. 256.

Als beken vermelden deze auteurs de Gavergracht, de Kortelakenbeek, de Gelembek en de Plankbeek (13).

Guyot noteert in zijn **Nouveau Dictionnaire des communes, hameaux**, alhoewel vaak anders gespeld, dezelfde wijknamen, maar voegt er nog een aan toe, nl. Te Veel (14).

Houet, van zijn kant, vernoemt de volgende: Boelaarstraat, Buisbeek, Duitsenbroek, Eekhoutveld, Gelenbeek, Geuzenhoek, Groten Buizemont, Hunnegem, Kouter, Kerkhove, Kleinen Buizemont, Kortelaar, Kruisveldeken, Neremeers, Overberg, Planken, Plankouter, Schillebeek, Tronkoost, (bos)Arduin (15).

Van al deze toponiemen verklaart er Carnoy in zijn **Origines des noms des communes de Belgique** slechts twee, nl. Buisbeke «"ruisseau à la rigole ou au tuyau" ?? — On a un **Busiveld** à Meulebeke» en Schilbeek «Le moy. néerl. **schil, scheel** se disait non seulement des yeux, mais en général de tout ce qui est courbé. Le **Schilbeek** a donc, probablement, été un "ruisseau au cours sinueux". — On pourrait aussi songer à **schel-beek** "rivière argentine". — On peut comparer **Schilbeek** à **Schelvliet** [1003 Seelfleta F.] à Hondschote (Nord).» (16).

M. Gijsseling geeft in zijn **Toponymisch Woordenboek** enkele oude vormen van Schielbeke, zonder verklaring echter («Schielbeke [Overboelare: Aalst] :: Scilbecca, 1200, GG. - Skilbeke, 1207, L3H237/3282. - Scilebeke, 1214, GG en GSA.»). Voor drie andere toponiemen daarentegen wordt deze verklaring wel gegeven: «Humbeke [Overboelare en Viane: Aalst] :: Hunebeke, 1214, GSA en GG. - Hunbeke, 1219, YC. Germ. hunu "honigkleurig" + baki- m "beek". — «Lijsbroek [Overboelare: Aalst] :: Licebroc, 1210, GN; 1220, GN. Germ. Le2sko- f "lis" + broka- m.n. "moeras".» — Mortschebroech «Cf. Moorsele, Moorslede, Moorthuse, Mortsel, Morlay; in Oost-Vlaanderen nog: 1295 Moertgavere onder Zeveneken, 1295 Moertgate onder Sint-Gillisbij-Dendermonde, 1291 Mortschebroech onder Overboelare, 1361 Mortschenbroec onder Sint-Martens-Lierde; in Engeland Mortlake, Mortham, enz. (Smith, EPNE, s.v. mort). Daar naast mort ook morten op-

---

(13) Fr. De Potter en J. Broeckaert, **Over-Boelare**, p. 1-2. — Elders in hun werk, p. 3, citeren ze nog volgende oude plaatsnamen: Hunebeke, Volholeputte (1214); Duutscontere, Puttersborre (1480); Aerduynbosch, Boelaercouter, Boenbosch, Busemont, Busevivere, Eexkenscouter, Heldersbrouc, Ghelembek, Saelbeke, Vijsbeke, Waeyenberch (1500); Arduynbosch, Frankenbroek (1600); Achter berge (1750).

(14) Fr. Guyot, **Nouveau Dictionnaire des communes, hameaux**, p. 303.

(15) A. Houet, **Modern Woordenboek der Belgische Gemeenten**, p. 615. — In het **Geschied- en aardrijkskundig woordenboek** van E. De Seyn vinden we, naast de waterlopen de Gavergracht en de Plankbeek, nog een andere toponiem: «Op het grondgebied werd op het "slachtveldeken" aan de linkeroever van de Dender, een Frankische begraafplaats ontdekt. Die plaats wordt aldus geheten omdat daar in 1745 een gevecht werd geleverd.» (p. 1067).

(16) A. Carnoy, **Origines des noms des communes**, p. 112 en 617. — In zijn **Dictionnaire étymologique**, p. 447, verklaart de auteur nog een andere plaatsnaam, Overberg, als «hameau au-delà de la montagne». Deze toponiem wordt in zijn **Origines des noms des communes** slechts vermeld (p. 529).

treedt, is mort blijkbaar een adjectief, waarvan mortisk > mortsch kan afgeleid zijn. Wellicht bij Nl. mors, morsig "vuli".» (17).

Een andere toponiem, Hunnegemkouter, wordt door dezelfde auteur terloops vermeld in zijn studie over **Middeleeuwse toponiemen te Geraardsbergen**: «Germaans **Hûninga haim**, woning van de **Hûningas**, d.i. de lieden van **Hûno**. De naam klimt op tot de Merovingische tijd. Op Overboelare ligt de Hunnegemkouter (1399 de Hue-neghem coutere, H).» (18).

De Brouwer noteert in zijn **Toponymie van Lede** eveneens terloops twee plaatsnamen die te Overboelare thuishoren, nl. «correelhoven» (1499): «Partij genaamd naar een vroeger gebruik, nl. het maken van kareelsteen. - Zeer verspreid toponiem [...], en «Voshol» (1539): «Plaats waar vossen huisden.» (19). In zijn studie, **Toponiemen te Erembodegem**, verklaart dezelfde auteur, zonder hem echter aan Overboelare toe te schrijven, nog een andere toponiem, Donkerstraat, «Mnl. doncker in de zin van straat zonder vaste ligging, die in vroegere tijden verlegd kon worden over braakliggende akkers van de driejarige wisselbouw» (20).

Naast al deze Germaanse toponiemen, heeft Gijsseling er ook van Romaanse herkomst ontdekt, die in de streek van Geraardsbergen en Zuid-Oost-Vlaanderen talrijk voorkomen (21).

Busemont (te Overboelare): ca. 1400 **an den Busemont** G stad Geraardsbergen 681, 1 r°; 1423 **anden Busemont** G S.A. Geraardsbergen 9, 37 v°; 1428 id. G S.A. Geraardsbergen 91, 18 r°; 1437 **onder den Busemond gheleghen** G Beaupré 8, 58 v°.

Heimolijn (te Overboelare): 1423 **een dachwant mersch gheleghen an de Dendere in Heymolijn** G S.A. Geraardsbergen 9, 38 r°.

Patreidenbroek (te Overboelare): 1401 **an den Pottereyen broec** G hosp. Geraardsbergen 4, 26 r°; **an der Pottereyen broec** ib. 26 v°; 1462 **anden Putereydenbrouc** GS. Martens-Bosse -, 196 r°. x**Putrata** «rottigheid»?

Rasteleu (te Overboelare): begin 15e eeuw **den houe te Rastelu** (dat.) G hosp. Geraardsbergen 4, 32 v°; 1e kwart 15e e. **te Rasteleu** G hosp. Geraardsbergen 4, 25 v°.» (22).

Nog een Romaanse vorm blijkt het 1e element van Duitskouter te zijn (1328 de Dutche coutre, Hospitaal Geraardsbergen 1, 9 r°): «De

(17) M. Gijsseling, **Toponymisch Woordenboek**, pp. 897, 524, 617 en 712 (sub Moorsel).

(18) M. Gijsseling, **Middeleeuwse toponiemen te Geraardsbergen**, p. 4 (sub Hunnegem).

(19) J. De Brouwer, **Toponymie van Lede**, p. 263 en 321.

(20) J. De Brouwer, **Toponiemen te Erembodegem**, sub verbo, met verwijzing naar J. Lindemans: Beersel, nr. 63.

(21) Over deze Romaanse plaatsnamen, zie M. Gijsseling, **Oostvlaamse plaatsnaamproblemen**, pp. 18, 22-3 en **Toponymisch Woordenboek**. Synthese, p. 1140-41, alsook onder Geraardsbergen, in **Het Land van Aalst**, jg. XX (1963), nrs. 2-3, p. 60-63.

(22) M. Gijsseling, **Oostvlaamse plaatsnaamproblemen**, pp. 19, 20 en 22. — Cfr. ook zijn **Toponymisch Woordenboek**. Synthese, p. 1140-1.

betekenis van deze waternaam met oorspronkelijk Romaanse klank-evolutie, is duister. Eventueel Romaans **ductio** «leiding»? (23).

De andere benamingen van oude herbergen, pachthoeven en molens wijzen alle op een zuiver Vlaamse oorsprong. In **Herbergnamen in het Land van Aalst vóór 1780** van J. De Brouwer vinden we volgende opschriften die in 1779 bestonden: de Beer (44 j.), de Manke Haan (40 j.), het Groen Schild (oude herberg), het Rood Huis (zeer oude herberg) (24). In zijn bijdrage, **Oude Huisnamen te Aalst**, vermeldt hij behalve de hogergenoemde herbergen de Manke Haan, het Rood Huis en het Groen Schild nog 2 herbergbenamingen die hij als zeer verspreid bestempelt, nl. de Engel en de Kroon (1779) (25).

In zijn studie, **Pachthoeven in het Land van Aalst volgens de Penningkohieren** (van 1571-77), noteert hij volgende hofsteden met eigenaar en pachter: «Hof gheh. Resteln»: E. Hospitaal van Geraardsbergen, P. Adr. van den Herweghe. - «Hof anden Buysemond»: E. Hospitaal van Geraardsbergen, P. Adr. de Haeck. - «Hof tSchielbeke»: E. Joos Triest en Jan Sersanders, P. Pieter van den Herweghe (26). Bij De Potter en Broeckaert komt eveneens een oude hofstede voor: «Slechts ééne oude hofstede is ons bij name bekend: 't goed te Snelbeke, hetwelk in 1504 door Jan van der Sickelen aan Jan de Vroede, te Moerbeke, in pacht werd gegeven [...]». Bovendien vernoemen zij een oude molen, de Veretementien molen: «Van eenen watermolen te Over-Boelare is er reeds melding gemaakt in eene koopacte, gedagteekend Februari 1224; het XVIIIe eeuwsch afschrift daarvan geeft er den naam aan van **Veretementien molen.**» (27). De Brouwer, van zijn kant, bezorgt ons volgende gegevens over oude molens te Over-boelare: «Abraham de le Cucielerij heeft in pachte van de We Fonteyne, **den cooren** ende **slach muelens** ter Dutsen [...] (1571). De We Gillis Cossyns heeft in pachte vanden convente van Ste Adriaens **den Heymolijn** [...] (1577). - In 1497 werd deze, door de oorlog verwoeste watermolen aangekocht door de abt van S. Adriaansabdij te Geraardsbergen, van de heer van Boelare, jonker Daneel van Bouchout, mits een jaarrente van 31 mudde koren Geraardsbergse maat (Ra. Gent, fonds Bisdom, M. Geraardsbergen).» (28).

---

(23) M. Gijsseling, **Middeleeuwse toponiemen te Geraardsbergen**, p. 3, sub Dutse.

(24) J. De Brouwer, **Herbergnamen in het Land van Aalst vóór 1780**, pp. 38, 40 en 41.

(25) J. De Brouwer, **Oude Huisnamen te Aalst**, p. 236 en 238.

(26) J. De Brouwer, **Pachthoeven in het Land van Aalst volgens de Penningkohieren**, p. 250-1.

(27) Fr. De Potter en J. Broeckaert, **Over-Boelare**, p. 4-5.

(28) J. De Brouwer, **De Molens in het Land van Aalst omstreeks 1575**, p. 21.

GESCHIEDENIS

Overboelare mag stellig op een hoge ouderdom bogen; dit blijkt niet alleen uit de hoger opgegeven jaartallen, maar nog meer uit het feit, dat op Hunnegemkouter verschillende voorwerpen zijn opgedolven, die voortkomen van een Frankische begraafplaats.

Over- en Nederboelare werden vroeger doorgaans begrepen in de enige benaming Boelare, daar beide dorpen onder het gezag stonden van een en dezelfde heer (29). Onder de benaming Boelare, dat er de hoofdplaats van was, bestond er tijdens het feodaal regime een aanzienlijke heerlijkheid, later tot baronie verheven. Samen met Rode, Gavere, Zottegem en Schorisse was Boelare een van de vijf leden of roeden van het uitgestrekte Land van Aalst en tevens een van de vier baanderijen of beerieën van het graafschap Vlaanderen (30).

Het rechtsgebied van de baronie strekte zich uit over twaalf dorpen die acht vierscharen of schepenbanken uitmaakten: Nederboelare en Onkerzele, Overboelare en Goeferdinge, Deftinge, Idegem, Smeerhebbe, Vloerzegem, Aspelare en Nederhasselt, Waarbeke en Nieuwenhove (31).

Overboelare dat, zoals gezegd, met Goeferdinge een vierschaar vormde, wordt als de administratieve en gerechtelijke hoofdplaats van het land van Boelare beschouwd, doch het heerlijk kasteel stond op het grondgebied van Nederboelare, dat met Onkerzele een vierschaar vormde.

De baronnen van Boelare waren rijke en machtige heren: een van hun voorrechten was, dat het hoofd van hun huis van rechtswege voogd was van de jonge graven van Vlaanderen, indien zij voor hun

-
- (29) «Enkele uitzonderingen evenwel zijn aan te stippen, als de vermelding **Wilhelmus de Ultra Bonlare**, in eene oorkonde van de XIIIe eeuw» (Fr. De Potter en J. Broeckaert, **Over-Boelare**, p. 3).
- (30) Er waren er twee in Kroonvlaanderen, de baroniën van Cisoing (ten zuidwesten van Rijsse) en van Pamel (Oudenaarde), en twee in Keizerlijk Vlaanderen, de baroniën van Eine en Boelare, en deze laatste was misschien wel de eerste in rang.
- (31) De andere plaatsen die worden opgegeven als deel uitmakende van de baronie, behoorden eigenlijk niet daartoe, maar waren eigen goed van de baron of werden door hem anderszins in leen gehouden. Dit was nl. het geval voor St.-Lievens-Esse, Oombergen, Ophasselt, Outer, Parike, Zandbergen en Schendelbeke. Laatstgenoemd dorp, alhoewel begrepen in de heerlijkheid, hing er niet van af, maar was een leen van het graafschap Aalst, waaraan het in 1339 toegevoegd werd. - In zijn **Lijst der heerlijkheden van het Land van Aalst**, vermeldt J. Van Twembeke onder Boelare volgende lenen: «de heerlijkheden Bumbeke, ter Brugt, Laatgoed Humbroek, Oombergen, Outer, St. Lievens-Esse met Schoonenberge en Zandbergen, Stuvegem» en «de meierijen van Aspelare, Deftinge, Idegem, Nederboelare, Overboelare, Schendelbeke, Vloerzegem, Waarbeke en Nieuwenhove». Daarenboven schrijft de auteur dat er in 1365 en 1435 60 lenen waren en in 1473 89 (**Het Land van Aalst**, XIV (1962), p. 155-6). Cfr. ook G. Van Herreweghen, **Oude Rechtsgeplengheden in het Boelaarse**, p. 221. Anderzijds zouden, volgens De Potter en Broeckaert, de abdijen van Affligem en Geraardsbergen in Boelare al vroeg eigendommen gehad hebben (**Over-Boelare**, p. 3-4).

meerderjarigheid hun ouders verloren. In deze hoedanigheid moesten zij aan het hof een aanzienlijke invloed gehad hebben. In de oorlog voerden zij een der vier vorstelijke banieren van Vlaanderen, die de bewoners van hun gebied verplicht waren te volgen overal, waar de heer het hun beval.

Leden van het oorspronkelijk herengeslacht zijn bekend vanaf het einde van de 11e eeuw: Zij werden vermeld in tal van oorkonden en hechtten hun zegel aan meerdere akten van vorsten en prelaten uit de 11e tot 14e eeuw. De eerstvermelde is Steven van Boelare, wiens naam voorkomt in een charter van het jaar 1081, (32), waarin hij, naast Graaf Robert de Vries, zijn toestemming geeft in verband met de overdracht van de kerk van Hunnegem aan de abdij van Geraardsbergen door Geraard II, bisschop van Kamerijk. De naam Steven komt ook voor in een andere oorkonde van 1092, van genoemde prelaat, betreffende de kerk van Soignies, nog in een akte van 1100 waardoor Robrecht van Jeruzalem de abdij van Anchin begiftigt en ten slotte in een diploma van 1101 waardoor Graaf Robrecht de schenkingen, door zijn voorouders gedaan aan de abdij van St.-Donaas te Brugge, bekrachtigde. Steven van Boelare werd beroemd door zijn deelneming aan de eerste kruistocht, met Robrecht van Jeruzalem, in 1095.

Willem van Boelare — waarschijnlijk de zoon van de voorgaande — bezegelt in 1140 een oorkonde, waardoor Dirk, graaf van Vlaanderen, een schenking van zijn voorouders, de graven Boudewijn en Karel, aan de abdij van Ename, bekrachtigt. Zijn zegel komt ook voor op een andere oorkonde van 1147, waardoor hij als abt van genoemd sticht afstand doet van zijn recht op de helft van de tienden van Bassily (33).

Ridder Nicolaas, heer van Boelare, gehuwd met Ida du Roelux, nicht van de graaf van Henegouwen, Boudewijn de Dappere, wordt genoemd in het **Martyrologium** der abdij van Affligem. Hierbij laat Campen opmerken, hoe veelvuldig de huwelijken van de barons van Boelare met familiën van Frans-Vlaanderen waren (34).

---

(32) De eerste heren van Boelare droegen alleen maar deze titel, hun oorsprong is onbekend. V. Campen veronderstelt dat ze de rechtstreekse afstammelingen waren van de Saliër of Baron, die er zijn woonst vestigde tijdens de kolonisatie van de streek. Dezelfde auteur acht het eveneens waarschijnlijk dat het Steven van Boelare was die in 1068 met Graaf Boudewijn onderhandelde over de stichting van Geraardsbergen (**La Baronnie de Boulaere**, p. 28).

(33) Fr. De Potter en J. Broeckaert, **Geschiedenis van de gemeenten der provincie Oost-Vlaanderen, Overboelare**, p. 9. — Volgens De Portemont en De Seyn staat de handtekening van Willem van Boelare vooraan op de diploma's van Dirk van de Elzas betreffende de voogdijschappen van Gent en van de abdij van Ninove. Daaruit blijkt eveneens hoezeer de heren van Boelare geacht werden, vermits de ondertekenaars van die akten uitsluitend edelen van eerste rang waren (A. De Portemont, **Recherches historiques sur la ville de Grammont**, p. 291 en E. De Seyn, **Geschied- en aardrijkskundig woordenboek**, p. 965). — V. Campen, **La Baronnie de Boulaere**, p. 28-9, vermeldt nochtans geen Willem als heer van Boelare.

(34) V. Campen, **La Baronnie de Boulaere**, p. 30.

Zijn dochter, Aleida of Alice van Boelare is meer bekend; zij wordt voor het eerst vermeld in 1196 (35). Zij huwde driemaal: een eerste maal met Philippe de Harnes, zoon van Michel de Harnes, konstabel van Vlaanderen, vervolgens met Gilles III de Trazegnies en tenslotte met Raas van Gaver, die dodelijk gewond werd in de slag te Bouvines, in 1214 (36). Uit dit huwelijk kreeg Aleida een zoon, Raas van Gaver, die de stamvader was van het geslacht van Gaver-Liedekerke, dat voortaan de heerlijkheid Boelare, alsook Breda, Kruike, enz., in het bezit zou hebben. Deze Raas van Gaver hielp de hertog van Brabant in de vermaarde slag van Woeringen (37). Hij trad tweemaal in de echt, eerst met Aleida de Harnes, die onder een Franstalig opschrift begraven ligt in de abdij van Beaupré te Grimmingen en daarna met Hedwig van Strijen. De uit het eerste huwelijk gesproten zoon, eveneens Raas geheten, volgde hem op als heer van Boelare, van Liedekerke en Breda en als een der vier beers van Vlaanderen. Hij stierf kinderloos in 1314 (38). In 1312 had hij zijn broer Zeger, getrouwd met Joanna van Nevele, dochter van Wouter, kastelein van Kortrijk, de heerlijkheid Boelare overgelaten. Zijn opvolgster was Mathilde van Gaver die trouwde met Nicolaas van Bailleul, heer van Rossoit en later met Wouter, heer van Honnecourt.

Na lange tijd in het bezit te zijn geweest van de familie van Gaver-Liedekerke, ging de baronie voor korte tijd over naar de familie de Fosseux (39). In de laatste jaren van de 14e eeuw kwam Boelare, door huwelijk, in het bezit van de familie van Reingersvliet, of Reynghaerdsvliete, daarna (einde XVe eeuw) van de ridders van Boekhout, burggraven van Brussel, door het huwelijk van Aleana van Reingersvliet, dochter van Pieter en Margareta van Halewijn, met Gillis van Boekhout of Bouchaute. Daneel van Boekhout, gehuwd met Maria van Luxemburg, gezegd van Fiennes, vrouw van Beverweerd,

-
- (35) Onder de andere meest bekende leden van het eerste herengeslacht zijn verder nog te vermelden: «**Willem van Boelare**, prelaat der abdij van Eename in 1147; **Michiel van Boelare**, constabel van Vlaanderen in 1214, nog bekend als den graaf van Vlaanderen afstand te hebben gedaan van al de in zijn gebied wonende vrije mannen; **Philip van Boelare**, heer van Aspelare in 1231» (Fr. De Potter en J. Broeckaert, **Over-Boelare**, p. 10). V. Campen, **La Baronnie de Boulaere**, p. 38, vernoemt daarenboven een Philippe de Boulaere als vierde heer van Boelare.
- (36) De eerste heren van het machtig huis van Gaver, gesproten uit Raas († 1149) en van wie een tak omstreeks 1190 door huwelijk de heerlijkheid van Liedekerke verwierf, droegen allen de voornaam van de stichter, zodat het niet zeer gemakkelijk is hun respectievelijke daden te onderscheiden.
- (37) Jan van Heelu bezingt hem in «Die Yeeste van de Slag van Woeringen».
- (38) Over de tweede Raas van Liedekerke schrijft V. Campen in **La Baronnie de Boulaere**, p. 46: «Nous ne connaissons aucun acte de ce Baron concernant la seigneurie et nous n'avons pas rencontré son nom à coté de celui des sires de Steenhuyse, de Leeuwergem et des autres nobles flamands qui se battirent le 11 Juillet 1302 dans les marais de Groeninghe contre les troupes du Roi de France, mais, aux dires de la chronique, un certain Wautier de Boulaere (que nous n'avons pas pu identifier) y eut son cheval tué sous lui».
- (39) Over dit geslacht reppen De Potter en Broeckaert geen woord.

Odijk, Gaasbeek, Rollencourt, enz., had twee dochters. De oudste, Maria, de voornaamste erfgename en dame van Boelare, huwde met Hugues de Lannoy-Rollencourt (40). Uit dit huwelijk sproot Françoise de Lannoy, later in de echt verbonden met Maximiliaan van Egmont, graaf van Buren. Hun dochter, Anna van Egmont, huwde in 1551 met Willem de Zwijger, prins van Oranje-Nassau. In het begin van de 17e eeuw (1616) verkocht Filips-Willem van Oranje, zoon van de voorgaande, de baronie van Boelare aan ridder François-Bernardin de Cassina, een Italiaans edelman, in wiens familie zij bleef tot het einde van het Ancien Regime (41).

François-Bernardin de Cassina, zoals zijn voorgangers beer van Vlaanderen, was in 1608 gehuwd met Robertine de Noyelle, vrouw van Klein-Rode, bij Nijvel (42). Na zijn dood in 1653 werd hij opgevolgd door zijn zoon, Hugues François de Cassina, die huwde met gravin Magdalena Juliana van Wonsheim. Daarna erfde Philippe Guillaume Ignace de Cassina, graaf van Wonsheim, baron van Boelare, enz. de baronie; hij verenigde zich in de echt met Maria-Theresia van Cauteren, dochter van Antoon, heer van Nederbrakel en van Izabella van de Vijvere. Op zijn beurt werd hij opgevolgd door zijn zoon Pierre-Philippe-François de Cassina, die trouwde met zijn nicht Marie-Louise van Plotho, barones van Ingelmunster, en bij zijn overlijden de baronie overliet aan zijn oudste zoon, Louis-Benoit-François-Ghislain de Cassina, in 1771, zonder nakomelingen overleden, na gehuwd te zijn geweest met Amélie Isabella Albérique, marquise de Croix d'Heuchin. De laatste baron van Boelare, tevens heer van Schendelbeke, zoals de voorgaande, was Charles-François-Ghislain, graaf van Wonsheim en baanderheer van het Land van Aalst; hij huwde in 1773 met Catharina-Hendrika-Francisca van Brouckhoven, gravin van Bergeyck en barones van Leefdaal (43).

De goederen van de familie de Cassina gingen daarna over naar de familie de Murat, door het huwelijk van Marie-Françoise-Philippine de Cassina met graaf Philippe de Murat.

In een denombrement van de heerlijkheid Boelare vindt men de rechten, privileges, baten en verplichtingen opgesomd van de bezitter:

Wie te Geraardsbergen tot ballingschap veroordeeld was, mocht te Boelare vrij bewegen en omgekeerd. Die vrijheid werd echter door

---

(40) Maria van Boekhout overleed op 23 juli 1563; haar lichaam werd bijgezet in de abdijkerk van St.-Adriaan te Geraardsbergen onder een grafsteen met Frans opschrift.

(41) Hierbij merkt V. Campen op: «La vieille terre de Boulare était donc sortie du patrimoine de la noblesse flamande pour devenir la propriété d'un étranger.» (**La Baronnie de Boulaere**, p. 85).

(42) Beiden werden begraven in de St.-Adriaansabdij te Geraardsbergen, onder een zerk met Latijns opschrift.

(43) In het college van Geraardsbergen werd in 1774 een tragedie opgevoerd ter ere van de graven de Cassina, waarvan de opdracht eerst in het Nederlands en daarna in het Frans opgesteld was (P. De Clippele, **Notice historique sur la Baronnie de Boulaere**, p. 64-5).

de graaf van Vlaanderen afgeschaft op verzoek van Geraardsbergen, waar men ongetwijfeld nog al last zal ondervonden hebben vanwege de bannelingen.

Naast de tienden en andere voordelen in natura die de baron van Boelare vanwege Geraardsbergen ontving, was de heer, van zijn kant, verplicht ieder jaar een bepaald bedrag te geven aan de abdij van Beaupré te Grimmingen, alsook aan die van Geraardsbergen en Ninove.

De wethouders van Boelare gingen, in moeilijk te beslissen zaken, «ten hoofde» te Lobbes en de leenmannen bij het leenhof van de stad Gent.

De uitvoering der criminele vonnissen, uitgesproken door de vier-schaar van Geraardsbergen, was te verrichten door de heer van Boelare, volgens een sententie van Boudewijn VI, graaf van Vlaanderen, als straf voor een moord, door een der heren van Boelare gepleegd op Graaf Geraard, heer van Hunnegem, die het allodium, waarop genoemde stad gebouwd was, te gelde had gemaakt. Deze moord was het gevolg van een dodelijke haat die reeds omtrent het einde van de 12e eeuw ontstaan was naar aanleiding van een twist tussen de heer van Boelare en Geraard, heer van Hunnegem (44).

V. Campen beschouwt deze versie eerder als legendarisch en ziet in het uitvoeren van deze vonnissen geen vernederende taak voor de heren van Boelare. Deze heren zouden er, integendeel, aan gehecht hebben dit juridisch recht te behouden. Een ander bewijs meent hij te vinden in het feit, dat ze — in de loop der tijden — als beloning voor hun herhaalde hulpverlening aan Geraardsbergen, de intrekking van deze maatregel hadden kunnen eisen (45).

Met deze moord op Geraard echter, hield de vete niet op. Menigmaal ontstonden er tussen de heren van Boelare en hun naaste buren (de stad Geraardsbergen) moeilijkheden ten gevolge van betwistingen en aanmatiging van rechten waarbij de graaf van Vlaanderen vaak tussenkwam om de partijen tot zwijgen te brengen.

---

(44) Op zekere dag — aldus vermelden, volgens De Potter en Broeckaert, de kronieken — ontmoette de heer van Boelare zijn tegenstrever op de baan naar Ninove, dichtbij de Boelaarsepoort en een twist met dodelijke afloop voor de heer Geraard van Hunnegem, ontstond. Het groot stenen kruis, dat men in deze laatste eeuw nog bij het binnenkomen der stad bemerkte in de richting van Onkerzele, duidde de plaats aan waar de misdaad werd gepleegd. Beducht voor de gevolgen ging de heer van Boelare, Graaf Boudewijn van Vlaanderen vergiffenis afsmeeken, maar gebruikte daarbij een list ten einde de gramschap van de graaf niet op te wekken. De gevraagde genade werd hem geschonken. Toen evenwel Graaf Boudewijn vernam, wie de verslagene was, zijn vriend Geraard, die hem de grond verkocht had waar de stad Geraardsbergen was gebouwd, werd hij woedend en legde de schuldige verschillende harde, weinig vererende verplichtingen op, die zijn nageslacht zouden blijven drukken. Zo bepaalde hij ten voordele van Geraardsbergen dat de uitoefening van het lijfstraffelijk gerecht niet door haar, maar door de heer van Boelare zou verricht worden (**Over-Boelare**, p. 32-33).

(45) V. Campen, **La Baronnie de Boulaere**, p. 26-7.

Rond 1315 gingen de Geraardsbergenaren Boelare op eigen grondgebied aanvallen. Het liep echter voor de stedelingen slecht af : de graaf van Vlaanderen kwam er tussen en beval, dat de aangerichte schade moest vergoed worden.

Een ander geschil ontstond in het midden van de 14e eeuw tussen gezegde stad en de vrouwe van Boelare, nl. aangaande de hoofdstoel of het beste meubel van de overledene, het vrijmaken van het goed der bastaarden, het rechterlijk vervolg van Geraardsbergenaren op de heerlijkheid Boelare en het belemmeren door het magistraat van die stad van de visserij in de Dender. Graaf Lodewijk van Nevers en zijn raadslieden deden hierover uitspraak op 9 november 1353.

Toen in 1380 en enkele jaren nadien, de stad Gent in opstand was tegen Graag Lodewijk van Male, en Geraardsbergen herhaaldelijk aangevallen werd door de krijgsbenden der grote gemeente, zal het naburige Boelare ongetwijfeld wel zijn aandeel gehad hebben in de rampen.

In 1436 namen de weerbare mannen van Boelare, samen met die van andere gemeenten van het land van Aalst, Ronse, enz., deel aan de oorlog van Filips de Goede tegen de Engelsen bij het beleg van Kales.

In de opstand van Gent tegen Filips de Goede doorliepen de twee partijen ook het platteland in deze heerlijkheid (1451). Het jaar nadien bevond de heer van Boelare zich onder de delegatie die namens de stad Gent bij Filips gezonden werd om onderhandelingen aan te knopen, een poging, die echter mislukte. Het geschil zou korte tijd nadien beslecht worden in de vlakte van Gavere.

Onder het bestuur van Maximiliaan van Oostenrijk maakte een bende van 150 Gentenaars zich meester van de stad Geraardsbergen, die ze plunderden en aan de vlammen overleverden (28 maart 1491). De jonge heer van Boelare die partij koos voor de graaf en te Geraardsbergen de strijd aanvoerde, werd gevangen genomen en naar Gent gebracht.

Het is overigens niet de enige maal dat de heer van Boelare Geraardsbergen ter hulp is gekomen :

Met de burgers der steden, die met Gent niet meeheulden, liep het doorgaans bij zo een overrompeling niet goed af; men beschouwde ze als vijanden die door alle middelen moesten onschadelijk gemaakt worden. Hiertoe behoorde de stad Geraardsbergen die zich dadelijk in staat stelde om aan de aanvallen der Gentenaars te weerstaan. De zoon van de heer van Boelare werd er geroepen om het bevel te voeren over de bezetting. Zijn naam en het hoog aanzien dat hij genoot, mochten zelfs de stad bevrijden van grote rampen : gewapende benden hadden herhaaldelijk het inzicht te kennen gegeven Geraardsbergen te plunderen. De jonge heer van Boelare kwam daar tegen op. Uit ontzag voor hem werd van de tocht afgezien en bleef de stad van grote onheilen gespaard; ze toonde zich dan ook erkentelijk voor de bewezen diensten.

In 1492, bij een nieuwe aanval der Gentenaars, verweerde de jonge heer van Boelare zich zo dapper dat de aanvallers gedwongen waren

te gaan vluchten, doch, bij hun terugkeer, slaagden ze, omdat de verdediging aan geen aanval meer dacht. De 150 Gentenaren, die het graafgezinde stadje geplunderd en aan de vlammen overgeleverd hadden, namen de heer van Boelare en Jan van Cheny, die beiden aaf het hoofd der Geraardsbergenaren gestreden hadden, gevangen. Jan van Cheny echter was erin geslaagd te ontsnappen en de boeren van Boelare op te roepen die de Gentenaren bij hun terugtocht overvielen en hun heer bevrijdden.

Noteren we nog tenslotte dat het grootste deel van de 17e eeuw maar vooral de laatste jaren ervan en de eerste jaren van de 18e alernoodlottigst waren voor Boelare en de meeste dorpen tussen Geraardsbergen, Ninove en Oudenaarde. Zo lagen er in 1683 te Boelare en Goeferinge ongeveer 100 bunder land onbebouwd, verlaten door de eigenaars die de zware belastingen niet konden betalen. Het aandeel van Overboelare in de krijgslasten van het aanvallende Franse leger voor het jaar 1694 was zeer aanzienlijk, alsook de schade door de inwoners geleden.

Toen in 1793 een openbare inschrijving was geopend om de kosten te dekken van de oorlog tegen Frankrijk, schoot de Boelaarse bevolking daarbij niet te kort. De baljuw der heerlijkheid verbond zich tot het jaarlijks betalen van een som van 200 gulden, uit de opbrengst van zijn ambt.

Wat de kerkelijke geschiedenis betreft, willen we nog vermelden dat Overboelare er zich mag op roemen een der oudste kerken van het land te bezitten. Ze werd reeds vermeld in 1070, toen de bisschop van Kamerijk, Lietbert, haar ten geschenke gaf aan de abdij van het H. Graf, aldaar, die er het patronaat van bezat (46). Hoelang ze toen reeds bestond is niet uit te maken, eveneens niet waarom elf jaar na die begiftiging, Liebert's opvolger, Geraard II, op verzoek van Robrecht de Jonge, graaf van Vlaanderen, en van Steven van Boelare, het altaar van Hunnegem met zijn afhankelijkheden, Boelare en Geraardsbergen, afstond aan de abdij van Dikkelvenne, toen naar genoemde stad overgebracht. Dat ze te dien tijde maar klein was blijkt uit het testament van Aleidis, vrouwe van Liedekerke, opgesteld in 1294, waarin ze nog is aangeduid met de naam kapel en de geestelijke die ze bediende met de titel van kapelaan. De kerk werd vergroot in

---

(46) Zie ook J. De Brouwer, **Bijdrage tot de Geschiedenis van het Godsdiens-
tig Leven**, pp. 20, 90 en 125, waar hij schrijft dat in 1565 de abt van het
H. Graf te Kamerijk te Overboelare 2/3 van de tienden bezit en de pas-
toor 1/3.

(47) Voor deze geschiedkundige gegevens, zie Fr. De Potter en J. Broeckaert,
Over-Boelare; — V. Campen, **La Baronnie de Boulaere**; — P. De Clippele,
Notice historique sur la Baronnie de Boulaere; — A. De Portement, **Re-
cherches historiques sur la ville de Grammont**, II, pp. 289, 294. — Spo-
radische gegevens komen nog voor bij: J. Melkenbeeck, **De Gemeentewa-
pens van het Land van Aalst**, pp. 294-5 en 304; — E. De Seyn, **Geschied-
en aardrijkskundig woordenboek**, pp. 965 en 1066-7; — M. Servais, **Wapen-
boek van de Provinciën en Gemeenten van België**, p. 967; — Th. Sevens,
Langs den Dender, p. 43-4, en **Reisjes in Zuid-Vlaanderen**, p. 95-7.

1770, onderging een grote herstelling in 1864 en werd nogmaals vergroot in 1902, omdat er een wijk van Goeferdinge, op parochiaal gebied aan Overboelare is toegevoegd, zodat deze parochie toen 2.500 zielen telde (47). Noteren we tenslotte dat Overboelare altijd deel heeft uitgemaakt van het decanaat Geraardsbergen (48).

CULTUUR

In Overboelare, zoals trouwens in vele andere gemeenten van het Vlaamse land, bestonden er rederijkersgenootschappen. Hierover laten we De Potter en Broeckaert aan het woord: «Gilden en Genootschappen — In vroeger tijden bestond er te Over-Boelare een genootschap, hetwelk, naar het voorbeeld der rederijkers, de openbare plechtigheden te Geeraardsbergen hielp opluisteren. Ten jare 1525, toen de zegepraal van Pavia werd gevierd, trokken "de goede mannen van den lande van Boelaer... int vieren van den paeyse, te peerden" en "presenteerden met triumphen", wat het magistraat der stad vergold met twee tonnen bier, bewijs dat ze vrij talrijk waren opgekomen.

Of er in de vorige eeuw — de gulden tijd der dorpsrederijkers — hier een spelersgenootschap bestaan heeft, kunnen wij niet zeggen, maar in het begin van de huidige eeuw ontstond hier een kring, met den titel: **de Leergierige Jonckheyd van Over-Boelare**, welke in 1819 een voorstelling gaf van **den Grooten Belisarius, waerachtige geschiedenis**, treurspel in vijf bedrijven, en daarna van twee kluchtspelen: **den Mandemaker of de twee verliefde Vrienden** en **Gaspard den Dronkaerd**, het laatste gemengd met zang. De vertooning greep plaats "ten bijvange van P. Lannoy", in de herberg **den Molen**. Men begon te drie uur nanoen, en speelde den 18 en 25 April, den 2, 9, 16, 20, 23, 31 Mei en den 6 Juni.» (49).

Als recentere verenigingen noemen deze auteurs nog een zangvereniging met name **l'Echo de la Dendre**, twee fanfaren, de **Xaverianen**, gesticht in 1888, en **l'Union libérale**, gesticht in 1896, en een maatschappij van **Onderlingen Bijstand tegen sterfte onder het vee**, gesticht op 16 oktober 1895.

Voor het geestelijk welzijn van Overboelare zorgden volgende broederschappen: «**van den H. Naam**, opgericht in 1639 en hersteld in 1698; van **O.-L.-Vrouw**, gezegd der **Wevers**, begonnen in 1738; der **Gedurige Aanbidding**, ingericht den 15 Mei 1768; van **St.-Eligius** en die van de **H. Barbara**, ingesteld ten jare 1864; eindelijk de broederschap der **derde Orde van St.-Franciscus**, begonnen in 1851; van de Congregatie van O.L.V., voor jonge dochters, ingericht den 13 October 1844, en van het Genootschap van den H. Franciscus-Xaverius, ingericht den 24 Juni 1866.» (50).

(48) J. Van Twembeke, **De kerkelijke organisatie in het Land van Aalst**, p. 247.

(49) Fr. De Potter en J. Broeckaert, **Over-Boelare**, p. 50. — Cfr. ook E. Vander Straeten, **Le théâtre villageois en Flandre**, p. 185-6 en Th. Sevens, **Reisjes in Zuid-Vlaanderen**, p. 95.

(50) Fr. De Potter en J. Broeckaert, **Over-Boelare**, p. 50-1 en 47.

Wat eindelijk de onderwijstoestanden betreft, daarover hebben we weinig gegevens; alleen weten we dat in 1597 de kinderen school liepen te Geraardsbergen en in 1607 te Deftinge, tot wanneer de koster het onderwijs op zich nam, gedurende de winterperiode (1617, 1623) (51). Wat het onderwijs in de Franse taal aangaat, dit had in Vlaanderen maar weinig vooruitgang gemaakt in 1811: Te Overboelare onderwees J. Van den Naillen het lezen en schrijven in het Frans en in het Vlaams aan 42 leerlingen (52). Thans zijn er te Overboelare twee gemeentescholen met kleuter- en lager onderwijs naast een vrije lagere school met kleuterafdelingen.

DOCUMENTEN

We laten hier de oude documenten volgen, zoals ze bij de verschillende auteurs voorkomen. Vooreerst bij De Potter en Broeckaert:

Een 18e eeuws afschrift van een koopakte van 1224, «Wij Rase van Liedekerke, heere van Boulaer, riddere, maecken kennelijk...» (p. 5).

Een «Oud Cynsboek van Boelare» van 1339? (p. 8).

Een latijns document waarin Michiel van Boelare, konstabel van Vlaanderen aan de graaf van Vlaanderen afstand doet van al de in zijn gebied wonende vrije mannen (1220) (p. 10).

Een Latijns document van 1239 waarin Aleida van Boelare de laten van haar heerlijkheid ontsloeg van alle belastingen en exactiën, «zich het recht voorbehoudende van den besten hoofdstoel of 't beste meubel, na het overlijden van eenen hunner, en mits verplichting voor de laten, de abdij van Geeraardsbergen eenen jaerlijkschen cijns te betalen» (p. 11).

Een keure van «Edele ende weerde jouff. Margriete van Haelwin, douwagiere van den lande van Boulaer...» (1468-1469) (p. 14).

Een Franse leenakte van «Messire Jehan de Bouchaute, S' de Beversluys, de Boulaer et de Scendelbeke, baron de Flandres etc.» (1473) (p. 14) (53).

Een document waarbij de «Borgemeester ende schepenen der prochien van Neder-Boulaere ende Onkerzeele» «vrouw Marie Louise, geboren baronne van Plotho d'Ingelmunster ende graevinne douairière van wylent m'her Pieter Philippe de Cassina, in syn leven graeve van Martesana ende van Wonsheim, baron van dit land van Bou-

---

(51) J. De Brouwer, **Bijdrage tot de Geschiedenis van het Godsdienstig Leven**, p. 198.

(52) M. Deneckere, **Histoire de la langue française dans les Flandres**, p. 148.

(53) Komt ook voor bij V. Campen, **La Baronnie de Boulaere**, p. 65.

laer etc» «in curateele en regime van voogdye» stellen (24 dec. 1785) (p. 15) (54).

Een Nederlandstalige erfenisakte van de baron van Boelare verschenen voor het schepencollege van Nederboelare en Onkerzele uit het register der kastelnij van Aalst (2 juli 1736) (p. 17).

Een Nederlandstalig denombrement der heerlijkheid Boelare met rechten, privileges, baten en verplichtingen van Pieter van Reinghervliete (1456) (p. 17-23) (55).

Een tussenkomst van de graaf van Vlaanderen, «Nous Robers, cuens de Flandres», in een conflict tussen de heer van Boelare en de poorters van Geraardsbergen (1315, Frans) (p. 25-7).

Een uitspraak van Lodewijk van Nevers, graaf van Vlaanderen, over een geschil tussen de Geraardsbergenaren en de vrouwe van Boelare (1353, Nederlands) (p. 27-30).

Een Franse oorkonde van 1451 betreffende een vernielde molen (p. 34).

Een schenkingsakte aangaande de kerk van Boelare aan de abdij van het H. Graf te Kamerijk door de bisschop van deze stad (1070, Latijn) (p. 40-1) (56).

Een akte waarbij het altaar van Hunnegem met zijn afhankelijkheden Boelare en Geraardsbergen aan de abdij van Dikkelvenne wordt afgestaan (1081, Latijn) (p. 41).

Nederlandse kerkrekeningen van 1593-94, 1616-17, 1622-23, 1628-29 (p. 45-6).

Nederlandstalige oorkonden van de 17e eeuw die gewag maken van een niet meer bestaande «Capelle te Quintenbossche» (p. 48).

Een «Rentbouc der Curen» van 1476 (p. 48).

V. Campen geeft behoudens de enkele in voetnoot aangeduide documenten, nog de volgende :

Een Franstalige commentaar op het denombrement van 1602 (p. 8).

Een Franstalige akte van François-Bernardin Cassina (1612) (p. 8).

Een Nederlandstalig denombrement van 1502 van Daniel van Boekhout (p. 11).

Een rekening van de ontvanger Pierre Pevenaige bestemd voor Baron François-Bernardin Cassina (1614, Frans) (p. 19).

Een uitspraak van Graaf Robrecht van Béthune betreffende de rechten van de heer van Boelare (1315, Frans) (p. 27).

---

(54) Ook afgedrukt in **Notice historique sur la Baronnie de Boulaere** van P. De Clippele (p. 63-4). — Bij dezelfde auteur nog een Franstalig document dat de registratie bevestigt van het wapen van de baron van Boelare (1636) (p. 66).

(55) Ook bij V. Campen, **La Baronnie de Boulaere**, p. 18 en G. van Herreweghen, **Oude Rechtsgeplogendheden in het Boelaarse**, p. 223 en 228.

(56) Cfr. Ch. Duvivier, **Recherches sur le Hainaut ancien**, p. 410-11.

Een copie van een akte waardoor Jan van Boekhout drie missen sticht voor een zekere Wouthere van den Heetvelde (4 maart 1476, Nederlands) (p. 65).

Een uittreksel uit een rekening van het «Soeverein Baljuwschap van Aalst» (sept. 1484, Nederlands) (p. 66).

Een Franstalig huwelijkscontract van de heer van Boelare met Maria van Luxemburg (24 aug. 1487) (p. 66).

Een verdeling van goederen van de heer van Boelare ten voordele van zijn twee dochters voor de baljuw van Aalst (1523, Nederlands) (p. 69) (57).

Een 230-tal documenten (een klimt zelfs op tot 1286) uit het O.-L.-Vrouwhospitaal te Geraardsbergen m.b.t. **Overboelare en Boelare**, zijn alle Nederlandstalig met uitzondering van een dertigtal uit de Franse periode (58).

Tenslotte kunnen wij nog verwijzen naar een hele reeks Nederlandstalige citaten betreffende «Oude Rechtsgeplogenheden in het Boelaarse» en «Marodeurs en hun leerlingen in het Land van Boelare» door G. van Herreweghen geput uit «verslagen over de Soevereine Waarheden, de Jaarkeuren en de schouwingen van de Dender of van de heerstraten als de relazen van allerhande processen», daterend van ong. 1470 tot en met 1600 (R.A.G., Archief Boelare, nrs. 300 en 301) (59).

P E R S O O N S N A M E N

Wat de antroponymische gegevens betreft, eens te meer zijn we vooral aangewezen op De Potter en Broeckaert :

De 5 namen van meiers van 1476-1742 zijn alle Vlaamstalig, behalve misschien de laatste van 1742, nl. Frans Saligo (p. 29-30).

De 24 namen van baljuws van 1335 tot 1792 zijn alle Vlaamstalig behalve Philip Rousseau (1566) en misschien Hendrik de Hoves (1590) en Adriaan Saligo (1699) (p. 30-1).

---

(57) In **De Molens in het Land van Aalst omstreeks 1575** van J. De Brouwer komen nog twee fragmenten voor van de penningkohieren van 1571 en 1577 (p. 21).

(58) G. De Vos, **Inventaris der Handvesten van «Onser Liever Vrouwen Gasthuys»**.

(59) G. van Herreweghen, **Oude Rechtsgeplogenheden in het Boelaarse**, p. 221-40, en **Marodeurs en hun leerlingen in het Land van Boelare**, p. 178-85. — Voor zover J. Van Twembeke ons inlichtingen heeft gegeven over archiefstukken i.v.m. Boelare (Overboelare) zijn ze alle in het Nederlands: een uittreksel (handelend over Boelare) uit het leenboek van Vlaanderen van 1365 en 1742, een kopie uit het leenboek van Boelare van 1435, een denombrement van Boelare van 1431 en van 1456, een uittreksel uit het leenboek van het Land van Aalst over de baronie Boelare van 1473 en een denombrement van 1602.

Vlaamstalig zijn eveneens de 21 namen van burgemeesters van 1660-1896, behalve misschien Adriaan Saligo (1785) en Frans Noye (1818) (p. 31-2).

Onder de 27 pastoors van 1166 tot 1894 zijn er 5 met Franse naam : Jacob-Bern. du Vivier (1695), Jacob Berlangé (1729), Hendrik Berlangé (1760), Pieter Caudron (1815) en Isid. de la Croix (1894) (p. 49 (60)).

V. Gaublonne geeft in zijn studie, **Familienamen uit de charters der kartoize van St.-Martens-Lierde**, een viertal lijsten van namen. In de 1e lijst tellen we onder de 39 namen van 1367 tot 1419, slechts 2 Franstalige, nl. «...gheduchten heere mer Janne van fousseux, ridder heere vander lande van boulaer» en «ihan marsillis (= Marseille - van? -). De 2e lijst heeft, zoals reeds gezegd, alleen betrekking op Geraardsbergen. In de 3e en 4e lijst die samen een geheel vormen, komen 7 Vlaamse namen van 1426 voor en geen enkele Franse.

In het **Buitenpoortersboek van Geraardsbergen van 1396** tenslotte, zijn de 43 voorkomende namen alle Nederlandstalig (61).

DEEL II

Evolutie van het taalgebruik in de loop der laatste honderd jaar

A. TAALTOESTANDEN IN DE 19e - 20e EEUW

Volgens G. Kurth, **La frontière linguistique en Belgique et dans le Nord de la France** (1896), p. 166 : Alhoewel in de onmiddellijke nabijheid van het Waalse Twee-Akren gelegen is Overboelare Vlaams.

Volgens J. Goossenaerts, **Taalstrook van Edingen tot Orroir** (1912), p. 203-204 : De grens tussen Overboelare (O.-VI.) en Twee Akren (Hen.) is tevens een scherpe taalgrenslijn.

Volgens E. Blancquaert en H. Vangassen, **Dialect-Atlas van Zuid-Oost-Vlaanderen** (1930), p. 430 : Er wordt geen Frans gesproken.

---

(60) J. De Brouwer, **Bijdrage tot de Geschiedenis van het Godsdienstig Leven**, p. 300, vernoemt nog een pastoor, nl. Gerardus Peyns of Piens (1565) en citeert de bij De Potter en Broeckaert voorkomende Christiaan Prieels (1558) als : «magister Christianus Prieels of Hangius, kanunnik van Valencijn (1574-1617)».

(61) J. De Brouwer, **Buitenpoortersboek van Geraardsbergen van 1396**, p. 43.

VOLGENS DE OFFICIELE TELLINGEN

Jaar	Bevolking	EENTALIGEN				Totaal	MEERTALIGEN			Spreeken uitsluitend of meest			
		Frans	%	Nederl.	%		Meest Frans	Meest Nederl.	Totaal	Frans	%	Nederl.	%
1846	1.573	23	1,4	1.550	98,5	1.573	—	—	—	—	—	—	—
1866	1.927	64	3,4	1.804	96,5	1.868	—	—	51	—	—	—	—
1880	1.981	17	1,0	1.652	98,9	1.669	—	—	231	—	—	—	—
1890	2.092	19	0,9	1.939	99	1.958	—	—	134	—	—	—	—
1900	2.464	11	0,6	1.694	99,3	1.705	—	—	597	—	—	—	—
1910	2.898	21	—	2.616	—	2.637	12	100	112	33	1,1	2.716	90,2
1920	2.794	10	—	2.320	—	2.330	31	316	347	41	1,4	2.636	94,0
1930	2.847	28	—	2.494	—	2.522	29	171	200	57	2,0	2.665	93,6
1947	3.352	31	—	2.303	—	3.334	55	830	885	86	2,5	3.133	93,4

B. DE HUIDIGE STAND VAN ZAKEN

I. HET TAALGEBRUIK VAN DE BEVOLKING, INGEDEELD PER STRAAT

Straatnaam	Aantal families	Aantal inwoners	Nota's over families waarvan tenminste één lid van Franssprekende afkomst is
Appelstraat	14	45	— Italiaan + Vlaamse vrouw + kind : thuis Frans.
Arduinbos	1	5	
Buizemontstraat	5	17	
Burgstraat	26	89	
Brugstraat	13	35	
Calvariestraat	3	11	
Clausenbaan	1	6	
Donkerstraat	22	79	— Vlaming + Walin : spreekt gebro- ken Vlaams.
Duitsenbroeckstraat	11	28	
Eekhoutweg	0	0	
Fabriekstraat	12	38	
Gaverstraat	99	285	<p>— In het gedeelte van de straat dat aan Geraardsbergen grenst, nl. in de «Cité Unalit» wonen 25 Scandi- naviërs (op een totaal van 47 vreemdelingen in gans de gemeen- te), die allen aan de «Unalit»-fa- briek verbonden zijn.</p> <p>— Een Waalse grootvader + 4 fami- lieleden (zoon, schoondochter en 2 kleinkinderen) : spreken Vlaams.</p> <p>— Franssprekende Brusselaar + Vlaamse vrouw + 2 kinderen (naar Vlaamse school) : spreken thuis bij voorkeur Frans.</p> <p>— Een Vlaming + Brusselse vrouw + 5 kinderen (naar een school in Geraardsbergen) : spreken thuis Frans.</p> <p>— Een Vlaming + Walin : zoon (Franse studies); dochter + echt- genoot + kinderen : Vlaams.</p>
Ghoysse Marktweg	4	7	
Grote Baan	392	1441	<p>— Een Vlaming + Walin : Vlaamse zoon + Vlaamse vrouw + 3 kin- deren (Vlaamse school).</p> <p>— Een Fransman + Vlaamse vrouw + 2 kinderen (Vlaamse school); de vader kent goed Vlaams.</p> <p>— Een Franssprekende Vlaming (kasteelheer) + Walin + 4 kinde- ren (Vlaamse school) : spreken thuis Frans.</p> <p>— Een Vlaming + Française die Vlaams kent.</p>

			— Een Waal (kent Vlaams) + Vlaamse vrouw + dochter (Vlaamse school).
			— Een Waal (spreekt Vlaams) + Vlaamse vrouw + 2 dochters (Vlaamse school).
			— Walin (weduwe) : kent voldoende Vlaams.
			— Walin (wed.) : kent goed Vlaams.
			— Een Waal (spreekt gebroken Vlaams) + Vlaamse vrouw : thuis Vlaams.
			— Een Waal (spreekt gebroken Vlaams) + Vlaamse vrouw + Vlaamse dochter + Vlaamse schoonzoon.
Grote			
Buizemontstraat	17	67	
Hogewegstraat	77	235	— Een Vlaming + Luxemburgse die Frans spreekt + kind (Vlaamse school) : spreken Frans.
Hunneghemweg	1	4	
Karel Lodewijk			
De Lensstraat	4	14	
Kasteelstraat	13	30	
Kerkstraat	14	40	
Kleine			
Buizemontstraat	83	275	
Kleine Donkerstraat	4	14	
Kloosterstraat	66	205	— Een Vlaming + Walin (spreekt gebroken Vlaams) + 2 kinderen (Vlaamse school) : spreken Vlaams.
Kloosterstraatje	3	12	
Koningin Astridlaan	20	65	— Twee Vlamingen + zoon (Franse school) : spreken thuis Frans.
Kouterlosrechts	1	8	
Kruisveldeken	4	20	
Losweg	8	30	
Majoor Remi			
Van Lierdelaan	12	30	
Meerslos	10	26	
Molenstraat	3	12	
Molen te Veel	2	10	
Planckouterstraat	3	10	
Plankenweg	1	4	
Pol Antheunisstraat	19	55	
Schillebeekstraat	22	70	
Schillebeekvoetweg	2	10	
Statiestraat	6	18	
Veldekensdreef	13	45	
Verbondenenstraat	50	161	— 2 Zweden die Vlaams spreken met de bureu. — 2 Fransen + kind (nog niet naar school) : spreken Frans.
Vestenstraat	3	10	

Voskenstraat	12	22	
Vrijheidsplaats	5	12	
IJzerenwegstraat	58	176	— Een Vlaming + Walin + 3 kinderen (Vlaamse school); moeder kent Vlaams.
Zavelstraat	29	101	— Een Waal + Vlaamse vrouw + 2 kinderen (Vlaamse school): spreken Vlaams.

BESLUIT

Op ong. 1.170 families (ong. 3.900 inw.) zijn er met uitzondering van 47 vreemdelingen die werkzaam zijn in de «Unalit», 22 taalkundig gemengde families en 1 familie van Franssprekende Vlamingen. De kinderen uit al die gezinnen, behalve twee, gaan naar Vlaamse scholen. In een zevental families wordt thuis bij voorkeur Frans gesproken.

II. GESCHREVEN EN GESPROKEN TAAL (burgerlijke gegevens)

A. IN DIENSTEN ONDERWORPEN AAN DE TAALWETGEVING

Volgens het officiële statuut is Overboelare een eentalig Vlaamse gemeente.

OP HET GEMEENTEHUIS

Alles is Nederlandstalig. De secretaris moet in zeldzame gevallen Frans spreken met Walen. Het contact met de Zweden gebeurt door middel van een Vlaamse tolk of in gebroken Frans. De twee veldwachters, die wat Frans kennen, moeten dit slechts zeer uitzonderlijk gebruiken.

STRAATNAAMBORDEN

Nederlandstalig.

SCHOLEN

Nederlandstalig. Vijf of zes meisjes gaan naar Lessen om Frans te leren, vroeger was dit aantal merkkelijk hoger, zoals er toen ook veel jongens aldaar school liepen.

B. OP STRAAT EN THUIS

UITHANGBORDEN

Zijn alle Nederlandstalig.

GESPROKEN TAAL OP STRAAT

Men hoort er enkel Nederlands.

DAG- EN WEEKBLADEN

Er worden zeer weinig Franse bladen gelezen (zeker geen 5 %).

TELEFOONBOEK - VISITEKAARTJES

Op 218 vermeldingen zijn er 198 Vlaamse, 5 Franse en 15 waar we m.b.t. de taal niets kunnen afleiden (zone Ninove).

Franse visitekaartjes zijn grote uitzonderingen.

III. KERKELIJKE GEGEVENS

PREDIKING

Uitsluitend in het Nederlands.

GESCHREVEN MEDEDELINGEN

Uitsluitend in het Nederlands.

DOODSBRIEVEN - BIECHTEN - HUWELIJKEN

Doodsbrieven en -prentjes zijn allemaal in het Nederlands.

Er zijn weinig (ong. 2 %) Franse biechten, nl. die van zeldzame Franssprekende inwoners, maar vooral van Walen op doortocht en van oudere mensen die in het Frans gestudeerd hebben en hun akte van berouw enkel in het Frans kennen (soms zelfs Vlaamse biecht en Franse akte van berouw).

Bij een huwelijk met een Waal, wordt hoogstens de huwelijksformule voor de jongen in het Frans gelezen, terwijl de begrafenissen alle in het Nederlands zijn.

CATECHISMUS

Geen uitleg in het Frans.

HUISBEZOEKEN

Zeer zelden Frans; enkel bij Franssprekende inwijkelingen.

KERKHOF

Op een 400-tal opschriften hebben we er nog geen 20 Franse geteld.

IV. CULTUUR EN ONTSPANNING

Het Davidsfonds (ong. 40 leden) is in de laatste jaren actiever geworden.

Wat de ontspanning betreft is de gemeente eerder op Geraardsbergen aangewezen.

ALGEMEEN BESLUIT

Overboelare is een zeer zuiver Vlaamse gemeente gebleven en de zeldzame Waalse inwijkelingen sturen hun kinderen naar Vlaamse scholen. De Scandinavische families hebben weinig contact met de plaatselijke bevolking.

S. DE LANGE.

Beleggingen van de gegoede stand van Aalst op het einde van het Ancien Regime

In een vorige bijdrage stelden wij een lijst samen van Aalsterse families die door het Frans Bestuur in 1795 als de bezittende klasse werden beschouwd (1). Bij die gelegenheid rees de vraag naar de juiste aard en omvang van de bezittingen van deze burgerij.

Ingevolge de maatregelen tot likwidatie van de achterstallige schuld ten laste van de centrale en regionale bestuursorganen werd de muur van traditionele geheimhouding rond het bezit aan waardepapieren gedeeltelijk doorbroken. Door de Franse overheid werden eerst bepaalde pogingen ondernomen om, zoals voorheen het Oostenrijks Bestuur, het vertrouwen van de kapitaalmarkt te winnen (2). Ondermeer werd getracht een inventaris op te stellen van schuldvorderingen ten laste van de vroegere — nu grotendeels opgeheven — bestuursorganen. Men dacht aan verscheidene procedures gaande van eenvoudige aflossing tot conversie in nieuwe leningen.

Maar welke schulden zou de Franse overheid erkennen? Door het Oostenrijks Bestuur werd bij voorbeeld juist ter bestrijding van de Franse revolutionaire legers een buitengewone lening aangegaan en dit voor een bedrag van 1.400.000 gulden Brabants wisselgeld (3). Ook de Staten van Vlaanderen schreven met het zelfde doel een lening uit, groot 3 miljoen gulden, integraal geplaatst bij de geestelijkheid. Diverse leningen geplaatst door de gemeenten liepen op tot minstens 1 miljoen gulden. Het centraal bestuur te Wenen erkende terzake een globaal bedrag van slechts 2.873.685 gulden (5). Het scheen in de gegeven omstandigheden weinig waarschijnlijk dat de Franse overheid haar eigen oorlogsverliezen zou helpen financieren. Het probleem onttaardde in een juridisch steekspel dat soms groteske afmetingen aannam. Aan de ene kant toonde Frankrijk zich weigerig om in te gaan op bepaalde vorderingen ten laste van vroegere — nu genationaliseerde — instellingen in de Oostenrijkse Nederlanden maar aan de andere kant trad de Franse overheid op als zaakwaarnemer van diezelfde instellingen, bezitters van Oostenrijks staatspapier waarvan nu te Wenen rembours werd geëist.

(1) **Het Land van Aalst**, jg. XVIII - 1966, nr 6 ,p. 213 en vlg.

(2) Delhaize: **La Domination Française en Belgique**, Brussel, 1908-12, dl. II, p. 3.

(3) Nicolai (E.): **Etude historique et critique sur la dette publique en Belgique**, Brussel, 1921, p. 50. — A.R.A.: dossiers in **Conseil des Finances**.

(4) A.R.A., L.D.P.B., nr 704.

(5) **Série d'obligations de l'emprunt forcé de 1790 des Etats de Flandre** (A.R.A., L.D.P.B., nr 704).

Een en ander verklaart nochtans het gebrek aan een coherente financiële politiek van Frankrijk ten opzichte van de Noordelijke departementen. Sommige volksvertegenwoordigers spraken zich in Parijs nog min of meer uit voor de creatie van een Noordelijk wingewest (6). Daartegenover stond de politieke visie van generaal Dumouriez. Midden de sociale en politieke verwarring werd de Prefecten gevraagd om de financiële toestand te onderzoeken van de genationaliseerde instellingen (7). Deze bekommernis is begrijpelijk nu de Franse overheid verantwoordelijkheid droeg in sectoren zoals armenzorg en cultus.

Laten we even nagaan hoe de schuldvorderingen ten laste van geestelijke genootschappen en overheidsinstellingen verdeeld waren in de partikuliere sector. We vonden in de dossiers van de likwidatie der openbare schuld de namen van een zeventigtal partikulieren met een min of meer belangrijke portefeuille obligaties. We hebben deze personen in beroepsklassen ingedeeld. De resultaten volgen hier :

Beroep	Aantal	%	Beleggingen in obligaties (overheid)	%
Renteniërs	27	39,13	241.117, 14, 11 5/7	51,46
Rechtskundigen	13	18,84	126.373, 2, 5 3/35	26,96
Geneesheren	5	7,25	8.600	1,84
Hand.-Winkeliers	14	20,29	25.210, 5, 10 5/7	5,38
Nijv.-vaklieden	10	14,49	67.300, 0, 5 2/7	14,36
Totaal	69	100,00	468.601, 3, 8 4/5	100,00

Het is zonder meer duidelijk dat een zeer beperkte groep kapitaalcrachtige burgers zeer belangrijke bedragen hebben geïnvesteerd in vast rentende waarden. Vooral de leningen van de Banque Veuve de Nettine et fils te Brussel kenden groot succes.

Wat ook opvalt in onze statistiek is de totale afwezigheid van de landbouwers en ambachtshui.

Welke zijn nu de sociale gevolgen geweest van de schorsing in aflossing van kapitaal en uitbetaling van rente? In het begin zagen de partikulieren nog een kans op rembours via de eventuele likwi-

(6) Delhaize : o.c., dl. II, p. 190.

(7) Van Meerbeeck (L.) : **Inventaire des archives de la liquidation de l'ancienne dette constituée**, Brussel, 1948, inleiding, p. 5 e.a.

Brief Adm. Aalst aan Administrateur Commissaire au Bureau du Commerce, 30 juli 1796 (S.A.A., V,2,3). — R.A.G., Dep. Schelde, 1231/32 en 1281/82.

Burgerlijke Godshuizen : 82.766, 13, 4 gulden Brabants wisselgeld (A.R.A., L.D.P.B., nr 5677-5720).

St.-Martinus : 25.849 gulden (47.861,94 gulden Nederl. werden later afgewezen) (**Etat des rentes...** in S.A.A., V, 16 en R.A.G., Dep. Schelde, nr 1227).

datie van genationaliseerde goederen (8). Maar de bepalingen van de wet van 17 mei 1790 waren in dit verband enigzins dubbelzinnig.

Uiteindelijk heeft alleen nog de wanhopige financiële situatie be-
slist. Het is intussen een welbekende les uit de geschiedenis dat de
reactionaire kringen elke revolutionaire beweging die politiek gespro-
ken onafwendbaar blijkt, graag via speculatie laten doodbloeden in
een financiële chaos. Uiteindelijk heeft deze speculatie in onze con-
tekst gefaald. Het valt echter niet bij benadering te zeggen wat dit
de gemeenschap heeft gekost. Om het zeer precies te zeggen stellen
wij de overheid niet voor als hoofdschuldige in het bankroet der as-
signaten.

In 1797 werd de gevestigde schuld voor twee-derden gewoon gean-
nuleerd, met dien verstande dat de oude schuldvorderingen ten dele
als betaalmiddel zouden mogen aangewend worden bij aankoop van
genationaliseerde goederen (9). Op het nieuw grootboek der openbare
schuld zou het resterend derde worden ingeschreven. Aldus schat
men het netto verlies op 66 % van het nominaal bedrag der schuld.
Maar de overheid vond dat de bevoorrechte klasse nu maar eens een
offer mocht brengen (10). Men moedigde wel de investeringen aan
in de nijverheid. De «spaarzame klasse der renteniers» kon men daar-
bij missen (11). Hieruit blijkt dat inspanningen werden gedaan om
het conservatieve spaarwezen te heroriënteren.

Intussen werd de financiële situatie er met de politieke gebeurte-
nissen van 1815 niet duidelijker op. Het Hollands Bestuur voerde ter-
zake een politiek van jaarlijkse aflossing (12). Maar een conversie
met rentevermindering was niet te vermijden. Hoe diep intussen het
vertrouwen in de solvabiliteit van de overheid was gedaald blijkt uit
de regelmatig terugkerende speculatie (13).

Hoe de stemming was bij de betrokkenen vernemen wij in een on-
gemeen scherpe uitlating van het stadsbestuur dat blijkbaar optreedt
als spreekbuis van bepaalde kringen (14).

Het is nochtans duidelijk dat hier ook spanningen worden verwoord
tussen gemeente en overheid. Het cruciale vraagstuk was de gemeen-
telijke zelfstandigheid op het financieel vlak.

In 1828 was de likwidatie van achterstallige schuld toch een eind
gevorderd (15).

Ingevolge de omwenteling kwam het vraagstuk der openbare
schuld echter weer op de diplomatieke tafel. Men weet hoe zwaar

---

(8) Delatte : **La vente des biens nationaux**, Brussel, 1938, p. 35.

(9) Poulet : **Les Institutions Françaises de 1795 à 1814**, Brussel, 1907, p. 248.

(10) Verhaegen : **La Belgique sous la Domination Française**, Brussel, 1922, dl.
I, p. 423.

(11) Id., p. 79-80.

(12) Wet van 14 mei 1814 - 22 febr. 1816 (Pasinomie, 2de reeks).

(13) Nicolai : o.c., p. 55 en brief Gouv. O.-Vl. 30 nov. 1821 (S.A.A., V, 40).

(14) Petitionnement dd. 8 mei 1819 (S.A.A., II, 15).

(15) 368 op 570 (64,56 %) dossiers voor O.-Vl.

de onderhandelingen met Nederland op dit stuk werden gehypothekeerd. Pas in 1843 kon een commissie worden benoemd om opnieuw de likwidatie van de overheidsschuld aan te pakken.

De families De Ruddère, Van Langenhove en Beeckman drongen nog maar eens aan bij de administratie. Hoe hopeloos lang de procedure aansleepte wordt best geïllustreerd door de vereffening in 1851 van een vordering ten laste van de «Banque Ve. de Nettine et fils» uit het jaar 1790...

Hoe hard de taal van bepaalde rekwesten ook klinkt, toch blijven bepaalde kringen actief op de kapitaalmarkt. L. Van Langenhove en M. De Ruddere, beide uit een familie die zwaar te lijden had onder de Franse oorlogsschatting, verplichte leningen en conversie of annulatie van openbare schuld, tekenden in op vrij hoge bedragen, b.v. in de stedelijke lening van 1828 (16).

Slachtoffers van deze financiële aderlating bleven merkwaardig stevig in het zadel van de maatschappelijke welstand. 29 van de 100 hoogst belasten (dienstjaar 1903) van Aalst waren betrokken bij het verlies in de post obligaties overheidsinstellingen.

Intussen merken wij ook dat meer belangstelling groeit voor risicodragende investeringen in bepaalde jongere nijverheidssectoren (17).

Misschien is dit een indirect maar positief gevolg van de zo algemeen misprezen financiële politiek van de Franse Tijd.

L. DE RIJCK.

---

(16) *Levée d'argent par la ville d'Alost* (K.B. 8 juni 1828) S.A.A., V, 43, 46.

(17) De Rijck: *Kenmerken van de industriële ontwikkeling te Aalst (1795-1875)*. Handelingen Maatschappij-, Geschied-, Oudheidkunde, nieuwe reeks, dl. XVIII, Gent, 1964.

Gebruikte afkortingen - hier en in Bijlage :

A.R.A. : Algemeen Rijksarchief, Brussel.

R.A.G. : Rijksarchief, Gent.

S.A.A. : Stadsarchief, Aalst.

S.v.Vl. : Staten van Vlaanderen.

L.v.A. : Land van Aalst

L.D.P.B. : Fonds Liquidation dettes Pays-Bas.

B.Ve.N. : Banque Ve. de Nettine et fils.

BIJLAGE

Bezitters van Obligaties, Aalst - Situatie 1796

Naam en beroep	Kapitaal	Debiteur	Opmerkingen
RENTENIERS			
Anné, J.B.	+ 10.000	L.v.A. B.Ve.N. B.v.Wenen	Uitgeweken-zaakwaarnemer We. Govaert-Wallop
Arents, Ignace	+ 10.000	S.v.Vl. L.v.A.	
Audaert, Piet	— 10.000	B.Ve.N.	
Beeckman, Mathias	+ 10.000	B.Ve.N. L.v.A.	
Cooreman, Maria Livina	10.000	S.v.Vl.	voor 1/3 vgl. Cooreman, J.B. (2de afdeling)
De Bie, We.	— 10.000	S.v.Vl.	
De Ruddere, Joanna	— 10.000	B.Ve.N. L.v.A.	
De Smet, Frans	— 10.000	B.Ve.N. S.v.Vl. L.v.A.	
De Waepenaert, Frans, Alexander	+ 10.000	B.Ve.N. S.v.Vl. L.v.A. Nering	St.-Rochus (A) erven De Waepenaert
Duerinckx, We. Judocus (Matteyssens, Joanna Cath.)	— 10.000	S.v.Vl.	
Franssens, Geerard	— 10.000	S.v.Vl.	
Franssens, J.B.	— 10.000	S.v.Vl.	
Govaert, Catharina	— 10.000	B.Ve.N.	1 rente (4,5 %) gedeeld met Maria Theresia
Lavendy, We. J.B. (De Saedeleer, Joanna)	— 10.000	S.v.Vl. L.v.A.	uit erflating
Luyx, Joanna Isabella	— 10.000	S.v.Vl.	uit erflating Luyx, J.B.
Mollaert, We. Frans (De Corte Petronella Th.)	— 10.000	S.v.Vl.	
Nichels, Emmanuel	— 10.000	S.v.Vl.	
Pauwelaert, We. Jan Joris (Meert, Anna Maria)	+ 10.000	S.v.Vl. B.v.Wenen B.Ve.N. S.v.Vl. L.v.Dendermonde L.v.A. St.-Baafs	hoogste bedrag in lijst
Praet, Jozef	— 10.000	Oostenrijks Bestuur	waarborg voor ambt
Roosen, Martin	— 10.000	S.v.Vl. L.v.A.	
Temmerman, We.	— 10.000	L.v.A.	
Mertens, Anna Maria	— 10.000	Stad Aalst - leveranties	

Van Droogenbroeck, We. Piet (Dauwe Catharina)	+ 10.000	S.v.VI. L.v.A. Stad Aalst - leveranties
Van Keer, Isabella	— 10.000	S.v.VI. 10.000 gulden courant uit erflating Van Keer, Egide, in genot samen met Van Keer, Judocus
Van Raffelghem, We (Dauwe Isabella)	— 10.000	S.v.VI.
Van Langenhove, Jacob	— 10.000	S.v.VI. L.v.A.
NIET-RENTENIERS		
Beeckman, Piet Jan handelaar	— 10.000	B.Ve.N.
Bonjour, J.B. leerlooier	— 10.000	S.v.VI. Broederschap H. Catharina (A)
Boone, Jan beenhouwer	— 10.000	L.v.A.
Boone, We. Judocus (Beeckman Angelina) leerlooier	— 10.000	S.v.VI. L.v.A. Kapittel St.-Martinus
Cooreman, J.B. ?	10.000	S.v.VI. erven Cooreman, Frans Jan 1) J.B. 2) Adriaan 3) Maria Livina
De Buyssche, We landbouwster	— 10.000	Stad Aalst - leveranties
De Clercq, Karel bakker	— 10.000	Stad Aalst - leveranties
De Clercq, Piet Amand koopman hop	— 10.000	S.v.VI.
De Clercq, Willem handelaar	— 10.000	L.v.A.
De Crombeen, Ignace, Bernard rechtskundige	— 10.000	S.v.VI.
De Groot, Piet handelaar (ceramiek)	— 10.000	Stad Aalst - leveranties
Delacroix, Lodewijk veerts	— 10.000	S.v.VI.
De Ruddere, Lodewijk Jan Ignace Emmanuel	+ 10.000	B.Ve.N. — L.v.Waas en L.v.A. Broederschap St.-Sebastiaan o.a. oorspronkelijke schen- king en stichting Kanunnik De R. (2 beurzen a. Utrecht- college Univ. Leuven).
De Ruddere, Jan rechtskundige	— 10.000	B.Ve.N.
De Schaepdrijver, Michel handelaar	— 10.000	S.v.VI.
De Smet, Christina winkelierster (ijzerwaren)	— 10.000	L.v.A.
De Smet, Daniel handelaar	— 10.000	L.v.A.

De Smet, Karel winkelier	— 10.000	S.v.VI.
De Winter, Laurens Frans zeepbereider	— 10.000	S.v.VI. L.v.A.
De Wolf, Jan Lodewijk handelaar	— 10.000	B.Ve.N.
D'herdt, J.B. handelaar	— 10.000	B.Ve.N.
D'herdt, Jud. Lodewijk boekdrukker	+ 10.000	L.v.A.
Dommer, Jaak Frans Ghisleen handelaar	— 10.000	B.Ve.N. S.v.VI.
Dommer, J.B. advokaat	+ 10.000	Oostenrijks Bestuur B.Ve.N.
Fobus, Piet Frans brouwer	— 10.000	S.v.Brabant Stad Antwerpen
Heuninck, Jacob geneesheer	— 10.000	S.v.VI.
Lefebure, J.B. rechtskundige	+ 10.000	Oostenrijks Bestuur B.Ve.N. S.v.VI. L.v.A. Kastelrij Kortrijk Abdij Ninove
Lefebure, J.B. geneesheer	— 10.000	Stad Aalst - leveranties
Luyckx, J.B. brouwer	— 10.000	Oostenrijks Bestuur waarborg ambt
Maetens, Cornelis rechtskundige	— 10.000	L.v.A.
Maetens, Nicolaas advokaat	— 10.000	Oostenrijks Bestuur waarborg ambt
Meert, Filip Jan Frans geneesheer	— 10.000	B.Ve.N.
Meert, Jacob Ignace handelaar	— 10.000	Oostenrijks Bestuur waarborg ambt B.Ve.N.
Moyersoën, J.B. handelaar	— 10.000	B.Ve.N.
Pelsenaere, J.B. ?	— 10.000	S.v.VI.
Penninck, Piet Jan ?	— 10.000	L.v.A.
Perez, Frans zoutzieder	— 10.000	S.v.VI.
Roucel, Frans Antoon apotheker	— 10.000	Stad Aalst - leveranties
Soetens, Piet handelaar	— 10.000	S.v.VI.
Tack, Jacob Jan advokaat	— 10.000	S.v.VI.
Tack, Jan Frans advokaat	— 10.000	B.Ve.N. L.v.A.
Teirlinck, J.B. metser-aannemer	— 10.000	B.Ve.N.

Terlinden, Romain Frans, Jan advokaat	— 10.000	Graafschap Henegouwen
Thienpont, Adriaan Fiilp advokaat	— 10.000	S.v.Vl. Kapittel St.-Martinus (A)
T'kindt, J.B. geneesheer	— 10.000	B.Ve.N.
Tonlin, J.B. zilversmid	— 10.000	L.v.A.
Van Caeckenberg, We. Jacob fabrikante	— 10.000	L.v.A.
Van der Heyden, Piet Ignace notaris	— 10.000	S.v.Vl.
Van der Poorten, Jan handelaar (kolen)	— 10.000	L.v.A.
Van Nuffel, Adriaan Fr. ?	— 10.000	L.v.A.
Van Opdenbosch, Jozef geneesheer	— 10.000	?
Van Wambeke, Jan Frans notaris	— 10.000	B.Ve.N. S.v.Vl. L.v.A. Ambacht der beenhouwers (A)
Verbrugghen, Karel advokaat	— 10.000	Oostenrijks Bestuur
Vermandele, J.B. advokaat	+ 10.000	Oostenrijks Bestuur S.v.Vl. L.v.A.
Willick, Huibrecht Jozef zilversmid	— 10.000	Graafschap Henegouwen L.v.A.

DE BALJUW VAN EREMBODEGEM VERWAARLOOSDE ZIJN AMBT

27.10.1719.

Pieter De Rijke, baljuw van Erembodegem, reeds op 9 december 1712 veroordeeld tot twee boeten van 5 gulden, wegens nalatigheid in zijn ambt, nl. «int ontdekken vande oorsaeke van twee begraeven ende vuijt d'aerde geraepte kinderen, op de publieque straete», daarna verder nog zijn ambt verwaarloosde en naliet een onderzoek in te stellen wanneer Jan Streelman op 3 juni 1714 bloedig werd geslagen en hiervoor een onderzoek naar de dader werd gevraagd. Wegens deze schuldige nalatigheid werd hij uit zijn ambt ontzet en beboet met 400 gulden.

p. 249 v°, 250 r.

(Ra. Gent: fonds Raad van Vlaanderen, Register vna Criminele Sentenciën, nr. 8595).

J.d.B.

Zouaven te Aalst en omgeving

Uit de stad AALST stamden 36 zouaven, waarvan 11 geboren zijn in een ander dorp, w.o. 3 te Moorsel en 2 te Vlierzele.

- Pierre Anorel, zn. Antoon x Isabella Libere,
geb. Vlierzele 1841, won. Aalst, arbeider.
aanmelding : 1866.
- Philemon Bastiaens, zn. Alexander x Maria Collin,
geb. Aalst 1840, kleermaker.
a. : 1866.
- Jozef Beaumont, zn. Jan x Angelique Bonheur,
geb. Gent 19.7.1849, won. Aalst, kleermaker.
a. : 2.12.1869.
- Petrus De Block, zn. Joannes x Gudula Merckx,
geb. Moorsel 17.4.1845, won. Aalst, landbouwer.
a. : 2.12.1869.
- Gustaaf Bomon, zn. Pierre x Caroline ...,
geb. Aalst 1839, kleermaker.
a. : 1866.
- Frans-Albert Bonaer, zn. Benedikt x Colombe de Wolf,
geb. Moorsel 2.4.1850, won. Aalst, arbeider.
a. : 12.5.1870.
- Stanislas Boon, zn. Louis x J. Capio,
geb. Aalst 1843, «compositeur».
a. : 3.12.1866.
- Felix van den Bremd, zn. Donaat x Jeanne Touriani,
geb. Aalst 18.4.1846, wever.
a. : 2.12.1867.
- Polydoor de Buck, zn. Lieven x Clemence Huybrecht,
geb. Gent 19.7.1849, won. Aalst.
a. : 2.12.1869.
- Charles-Jozef Callebaut, zn. Joos x Anna van Cotthem,
geb. Aalst 1833, wever.
a. : 1860.
- Ferdinand van Cauteren, zn. Benoit x Adr. van der Merschen,
geb. Aalst 1833, wever.
a. : 1860.
- Serafien Kieckens, zn. Joannes x Maria Meert,
geb. Aalst 29.1.1840, landbouwer.
a. : 23.1.1869.
- François Daeseleer, zn. Ferdinand x Jeanne Callebaut,
geb. Aalst 8.2.1842, blikslager.
a. : 16.12.1867.

- August Eeckhout, zn. Felix x Françoise Hoffmans,
geb. Aalst 27.4.1846, schoenmaker.
a. : 3.6.1869.
- Victor de Ghels, zn. Marten x V. de Clerck,
geb. Aalst 1846, katoentwijnder.
a. : 3.12.1866.
- Petrus-Jozef van Handenhove, zn. Marinus x Theresia van Rans-
beke, geb. Moorsel 1840, won. Aalst, arbeider.
a. : 1866.
- Jacobus Hulbosch, zn. Petrus x Maria Bonnaert,
geb. Aalst 15.12.1840, wever.
a. : 2.12.1869.
- Armand van Yperzele, zn. Serafien x Louisa van Oostende,
geb. Vlierzele, 8.5.1844, won. Aalst, arbeider.
a. : 4.11.1869.
- Gustaaf Joos, zn. Vincent x Marie de Decker,
geb. Oostende 1848, won. Aalst, schipper.
a. : 4.11.1867.
- Gustaaf Lauwereys, zn. Joannes x Petronilla Minot,
geb. Aalst 23.8.1844, tipograaf.
a. : 4.2.1869.
- Willem van Malderen, zn. Louis x Alexandrina van Bever,
geb. Aalst 1844, schrijnwerker.
a. : 1866.
- Charles-Louis Mayart, zn. Pierre-Frans x Jeanne van den Broeck,
geb. Aalst 1830.
a. : 1866.
- Theofiel Meersman, zn. Pierre-Jan x Theresia Ledegen,
geb. Hekelgem 1848, won. Aalst, hoeveknecht.
a. : 4.2.1869.
- Desiré van der Meersch, zn. Thomas x Dorothea van Anhouwen,
geb. Aalst 1842.
a. : 1866.
- Dominiek van der Mersch, zn. Lucas x Rosalie Rottier,
geb. Aalst 1842, leerlooier.
a. : 1866.
- Amand Demette, zn. Frans x Julia Corat,
geb. Aalst 1846, arbeider.
a. : 1866.
- Florent Van Nuffel, zn. Jozef x Rosalie van den Hauwe,
geb. Aalst 1841, arbeider.
a. : 1866.
- Louis-Desiré de Pauw, zn. François x Marie-Françoise Appelmans,
geb. Aalst 13.5.1842, pasteibakker.
a. : 13.5.1867.
- Jan-Baptist van de Perre, zn. Colette,
geb. Haaltert 1834, won. Aalst, knecht.
a. : 1866.

- Emmanuel Ronsmans, zn. Jan-Baptist x Anna Sterckmans,
geb. Leuven 1837, won. Aalst, tabaksbewerker.
a. : 4.2.1869.
- Jean-Marie de Schaepdrijver, zn. Henri-Jan x Jeanne van den
Berghe, geb. Aalst 5.1.1846, fabrieksarbeider.
a. : 4.2.1869.
- Emmanuel van der Spiegel, zn. Jan-Baptist x Joanna Amant,
geb. Aalst 13.2.1845, leerlooier.
a. : 3.6.1867.
- Jozef Thijbaert, zn. Jan-Baptist x Felicité Roggeman,
geb. Aalst 4.11.1849, schilder.
a. : 3.6.1869.
- Leon de Vidts, zn. Joannes x Hortense Pins,
geb. Aalst 16.12.1850, zonder beroep.
a. : 25.11.1869.
- Louis van der Waerden, zn. Bernard x Thérèse van der Breemt,
geb. Aalst 17.10.1838, arbeider.
a. : 4.8.1870.
- August Wuytens, zn. Adriaan x Berlindis de Groote,
geb. Aalst 14.8.1835, spinner.
a. : 7.10.1869.
- Een Aalstenaar, nl. Joannes Adam, zn. Andreas x Barbara Sino,
geb. Aalst (z.d.), schoenmaker te Robeke (Roubaix), nam dienst
op 30.12.1869.

Uit HAALTERT :

- Jan-Baptist Brack, zn. Jozef x Victoria Coppens,
geb. 11.6.1866, wever.
a. : 15.6.1866.
- Petrus-Franciscus Restiau(x), zn. Leopold x Colette Meganck,
geb. 1841 (of 9.1.1830), hovenier.
a. : 1866.

Uit HERDERSEM :

- Franciscus-Xaverius Kiekens, zn. Dominiek x Sophie van Praet,
geb. 6.7.1849.
a. : 20.5.1869.
- Dominicus van de Velde, zn. Rombout x Rosalie Viskwater (sic),
geb. 26.7.1847, schoenmaker.
a. : 20.5.1869.
- Theodoor Dierickx, zn. Jozef x Marie-Thérèse Bosman,
geb. Denderbelle 26.11.1847, won. Herdersem.
a. : 20.5.1869.

Uit MOORSEL :

- Theofiel Nackers, zn. Jan-Baptist x Clementine Delise,
geb. 1842, student in de geneeskunde.
a. : 4.11.1867.

Uit NIEUWERKERKEN :

- Dominiek D'Haese, zn. Jan-Baptist x Sophie van Driessche,
geb. 22.1.1846.
a. : 4.2.1867.

Uit WIEZE :

- Isidoor Bourlon, zn. Carolus x Amelie Albrecht,
geb. 21.1.1845, kleermaker.
a. : 27.1.1870.
- Charles van Langenhove, zn. Jozef x Petronilla Lievens,
geb. 12.8.1837, arbeider.
a. : 19.2.1866.

J. de Brouwer.

G. KRIELMAES VAN OOSTERZELE TOT DE GALEIEN VEROORDEELD

6.7.1603.

Gillis Krielmaes fs. Lievens, geboren en wonende te Oosterzele, verliet op 18-19 jarige ouderdom het ouderlijk huis en vertrok «bij de Rebellenen», waar hij gedurende ongeveer 5 jaren verbleef, waarna hij naar huis terugkeerde «sonder ghereconcilieert te zijne ende U te draeghen contrarie de Catholicke Religie synghende guessche psalmen zoo up straete als zittende ten biere tot grooten schandale ende ontstichtinghe van den volcke», bedreigde tevens de baljuw van het Land van Rode, beledigde zijn vader en wou de huisvrouw van Elias Wouters verplichten. Om die verschillende feiten werd hij door de baljuw van Ename aangehouden en opgesloten in de gevangenis te Pamele. Daar trachtte hij op 15 maart, met medeplichtigheid van een ander gevangene (David van der Donck) uit te ontvluchten, maar geraakte niet buiten de poort van het kasteel, na zich nochtans met geweld verzet te hebben tegen de personen die de cipier waren ter hulp gesneld. Hij werd in de boeien geslagen, die hij wist los te krijgen.

Het hof veroordeelt hem, waarbij verzachtende omstandigheden werden in acht genomen (als zijn jeugdige ouderdom toen hij naar de vijand vertrok en de langdurige hechtenis) om «te dienen als forcaire up de Galeijen... den tyt van vijf jaeren» + de gevangenskosten hier en te Pamele. 67 v° - 68 v°.

(Ra. Gent: fonds Raad van Vlaanderen, Register vna Criminele Sentenciën, nr. 8594).

J.d.B.

Beroemde mannen in Geraardsbergen geboren

«Men zou moeilijk een stadje vinden met zo ingesloten grenzen en zo weinig inwoners, dat zoveel beroemde mannen heeft voortgebracht».

Pieter Castellanus.

BERT, Emiel

werd te Geraardsbergen op 5 mei 1814 geboren en overleed te Gent in december 1847. Van jongsaf toonde hij een grote neiging tot de schilderkunst, maar zijn vader liet hem niet kiezen en dwong hem tot het beroep van zilversmid.

Later hield hij hiermee op, om zich totaal aan zijn geliefkoosde neiging te geven. Hij was eerst leerling bij schilder Ducorron te Aat, die Bert als zijn beste leerling aanzag en alles in het werk stelde om hem als medewerker te behouden, doch tevergeefs: Bert verkoos de stad van onze grote meesters uit de XVIIe eeuw; daar zag hij een schonere toekomst.

In 1840 begaf Bert zich naar Antwerpen waar hij de ateliers van de voornaamste landschapschilders bezocht en er leerling-medewerker werd van S.J. De Jonghe, onder wiens beleid hij zeer zeker nog vooruitgang maakte.

Zijn taferelen zijn niet talrijk, gezien hij op 33-jarige leeftijd overleed; toch onderscheiden ze zich door de durf van zijn toets en de kracht van zijn koloriet. Onder zijn gewrochten vernoemen wij: «Toegang van Sint-Andriesbos» te Geraardsbergen, «Visserssloepen», «Oevers van de Maas».

In 1964 werd in de verkoopzaal Nackers te Brussel een prachtig landschap op paneel, ondertekend E. Bert, te koop aangeboden.

Er bestaat nog een schilderij toegeschreven aan Emiel Bert, verbeeldend «De oude Dender met zicht op het Kasteel van Nederboelare». De heer Campen, die daar vroeger verbleef, hield aan dit werk en liet er een kopij van maken. Het origineel, rond de jaren 1830-40 geschilderd, behoort nu aan het kasteel, eigendom van graaf I. de Launoit.

De taferelen van kunstschilder E. Bert getuigen dat hij een groot kunstenaar zou geworden zijn, had de dood — zo schrijft C. Piron — hem niet zo vroegtijdig weggemaaid. Emiel Bert was ook bekend als etser.

BURGUNDIS, Pieter

Geboren in 1522, overleden te Trier in 1598. Jezuïet, gaf een vertaling in het Italiaans van een hoog geprezen werk, dat veel uitgaven kende en getiteld was: R.P. Didaci Stella Hispani, ordinis minorum regularis, observatiæ de contemnendis mundi vanitatibus, libri tres. Keulen 1585-1611, klein in 20.

CAMBIER, Odon

Geboren 13 maart 1614. Werd Benediktijn in de Abdij van Affligem waar hij overleed op 18 mei 1651. Leraar van Rethorica in het Kollegie van St.-Adrianusabdij te Geraardsbergen, schreef hij menig werk: Eén bleef in handschrift bewaard en is getiteld «Tractatus de veteribus ordinis Benedictini scholis»; een tweede werd te Leuven gedrukt in 1657 en is met nota's verrijkt, evenals met een beschrijving van de priorij van Affligem. Het heet: Historiæ capsœ B. Mariæ Waverensis; een derde werk bestaat in de Bibliotheek van Brussel. Het werd door Dom Dachorius opgenomen onder de titel: «Antiquum chronicon monasterii S. Petri Affligemiensis».

CASTELLANO, Pieter

Geboren te Geraardsbergen op 7 maart 1585 en overleden op 23 februari 1632. Hij werd begraven in de St.-Pieterskerk te Leuven, tegen het St.-Pietersaltaar.

Hij was een der scherpzinnigste bevorderaars van zijn tijd, van de psychologische en letterkundige studiën in de Nederlanden. Hij deed zijn humaniorastudies te Gent en te Bergen, studeerde wijsbegeerte te Douwaai en Grieks te Orléans waarin hij zovleel vooruitgang maakte dat men er hem tot leraar benoemde. Hij volgde rechtsstudies aan de hogeschool te Orléans, waar hij zijn diploma verwierf. In zijn vaderland teruggekeerd, bekleedde hij in 1609 de leraarstoel van het Grieks in het Busleidenkollegie te Leuven. Op 23 oktober 1618 werd hij geneesheer en verving, na 2 jaar, Sassenus. Zijn loopbaan als schrijver was niet minder schitterend. Wij behouden van hem een lijst zijner werken die zeer gezocht zijn.

CUYPER, Laurejns de

Rond 1527 geboren en in zijn klooster te Brussel overleden op 29 maart 1594, waar hij in de zaal van het kapittel begraven werd. Hij was in het klooster der Karmelieten getreden te Brussel, verwierf er de graad van licentiaat in de godgeleerdheid. Zijn buitengewone godsvrucht en grote geleerdheid deden hem weldra eerst prior benoemen te Antwerpen en te Brussel en vervolgens provinciaal van zijn Orde.

Men leest in «Abrégè de l'Histoire de Bruxelles», geschreven door de geestelijke Mann, dat de Cuyper het klooster van een algemene verwoesting redde ten tijde van de godsdienstoorlog in 1579. Hij per-

soonlijk echter ontsnapte niet aan de Calvinisten, werd te Brussel op 23 april 1581 aangehouden en naar Bergen-op-Zoom gevoerd, waar hij in een kerker beledigingen en hoon moest ondergaan. Nadat de katolieken zijn vrijheid voor grote sommen hadden bekomen, kwam hij naar de Zuidelijke Nederlanden terug en werd provinciaal der Nederlandse provincie. Monseigneur Jan van Vendeuille, bisschop van Doornik, nam hem als raadgever. Nadien keerde hij naar zijn klooster in Brussel terug.

DANIEL van Geraardsbergen

waar hij rond 1116 werd geboren. Hij werd leerling van Sint-Bernardus te Clairvaux en nadien abt van Cambron. Hij verving Geeraard van Burgondië in 1164 als bestuurder van de abdij welke hij, door milde giften die hem werden geschonken, voltooide. Abt Daniel ontving uit Rome vele relikwieën, die eerbiedig in het klooster bewaard werden. Prinsen en prelaten kozen hem meermaals tot hun raadsman; hij werd ook met verschillende gezantschappen gelast door de graaf van Henegouwen. Bij het geschil in 1191 onder de erfgenamen van Philip van den Elzas en van Vermandois bekwam hij dat aan Margaretha van den Elzas onder andere werden toevertrouwd: het Land van Aalst en de stad Geraardsbergen met haar grondgebied. Men zegde van hem:

Ut Daniel Carus chaldeis Regibus olim
Sic nostris Carus Regibus iste fuit.

DE BECK, Frans

Geboren op 13 oktober 1811 en te Zottegem overleden op 6 december 1879. Was in zijn tijd opsteller van de Gentse dagbladen «Journal des Flandres» en «Constitutionnel des Flandres». Hij was lid van de provincieraad en achtereenvolgens kantonnaal opziener der lagere scholen en vrederechter te Zottegem.

De Beck beoefende ook de dichtkunst. Volgende werken van hem werden uitgegeven: 1851 «Geraardsbergen»; 1860 «Het Vaderland» en «Slechte tijd»; 1861 «Vlaanderens taal»; 1862 «De Vlamingen te Rome»; 1875 «De S. Vincentius à Paulo». Verder een aantal kerstliederen evenals gelegenheidsgedichten, rechtsgeleerde verhandelingen, enz.

(Het voorgaande is verschenen in Coopman en Delamontagne: Vlaamse Poëzie van 1830 tot 1880).

DE BODE, Jacob

geboren te Geraardsbergen, was van edele afkomst. Hij werd tot de geestelijke staat geroepen door het voorbeeld van P. Ambrosius Druwé, een zijner stadsgenoten. Hij trad in het klooster der Predikheren te Brussel in 1655. Na de dood van P.P. Ambrosius en Conrardus Druwé werd hij met het bestuur gelast van het huis in de Raspailenbos bij Geraardsbergen. Met medehulp van de bewoners uit de omgeving gelukte hij er in een groter klooster te bouwen, waar hij

12 tot 15 kloosterlingen kon huisvesten. Weldra werd de Raspailenbos tot onderpastoorschap verheven en pater J. de Bode werd er als eerste onderpastoor benoemd op 18 april 1689.

de Bode was een schrandere predikheer. Hij deed zich wegens zijn geleerdheid en diepe mensenkennis hoogachten; hij werd door menig vooraanstaande in de moeilijkste omstandigheden geraadpleegd. Hij werd tot zesmaal toe herkozen als prior van het klooster te Brussel. De door de Franse troepen verwoeste kerk en aanpalende gebouwen werden door de Bode grotendeels heropgericht. Hij bekleedde gedurende vier jaar het ambt van provinciaal der Nederlanden en stierf te Brussel op 30 april 1718, 86 jaar oud en 63 jaar kloosterling. Hij werd in het koor van de door hem herstelde kerk begraven, met op zijn grafsteen :

D.O.M.

Hic resurrectionis Nuntium expectat adm. pius ac dignus Pr. Jacobus de Bode, sui conventus 5e Prior, Provincialis, Jubilarius, hujus Ecclesiae et Chori in Domino Ressorator. Obiit 30 Aprilis 1718.

DRUWE, Ambrosius

van de orde der Predikheren, werd geboren uit een oude en nog bestaande Geraardsbergse familie, in 1604, en ontving in het doopsel de namen van Adriaan Francies. Op 17-jarige leeftijd ging hij naar het Dominikanenklooster te Gent, dat te die tijde op de eerste rang stond der religieuze gestichten. De godvruchtige jongeling ontving in 1622 het kleeid van zijn orde uit handen van Jos. Cabillau. In 1623, op 1 september, legde hij zijn beloften af. Na zijn studies in de wijsbegeerte voleindigd te hebben werd hij, bij beslissing van het Provinciaal Kapittel te Arras in 1627, naar het klooster te Leuven gezonden om er godgeleerdheid te studeren. Toen hij nadien een verblijfplaats moest kiezen, vroeg hij naar het nieuw en streng Algemeen Noviciaat te Parijs te mogen gaan, maar zodra hij vernam dat de tucht te Brussel hervormd werd, keerde hij er terug. In 1641 werd hij gelast met de zaken van de Orde aan het Hof te Brussel. Hij stichtte nieuwe kloosters te Revin, Kamerijk, Namen, Mechelen en Bornem. Hij werd gelast de dood van Maria de Médicis te Keulen te gaan aankondigen aan haar zoon Lodewijk XIII, koning van Frankrijk. In 1647 richtte hij te Brussel het huis op van het H. Kruis., dat in 1784 door Jozef II werd afgeschaft. Hij werd prior van het klooster te Brussel en stelde de Confrerie van de H. Rozenkrans in, waarin, volgens Sanderus, na 4 jaar 30.000 gelovigen waren ingeschreven. In 1660 deed P. Druwé de eerste voetstappen tot het oprichten van het huis dat later het onderpastoorschap werd van de Raspailenbos. In 1663 werd hij door het Kapittel te Gent «Algemene prediker van de orde voor het klooster van Brussel» genoemd.

Afgemat door urenlang biechthoren en door de strengheid van boetvaardigheid werd P. Druwé zwaar ziek en ontsliep op 9 mei 1665. Het nieuws van zijn dood bracht de bevolking van Brussel in verslagenheid; een stroom van volk kwam naar het klooster om de afgestorvene te groeten en een gedachtenis van hem te bekomen. Om aan

dit verlangen te voldoen was men verplicht het «portret van P. Druwé op zijn sterfbed» te laten schilderen. Duizenden exemplaren ervan werden uitgedeeld, waarvan men er op onze dagen nog terugvindt.

P. Druwé heeft ook enkele werken nagelaten.

FRIS, Jacob

Deze kunstschilder werd geboren in 1774 en overleed te Mechelen op 20 maart 1852. Zeer jong ging hij naar Gent om er de lessen aan de akademie te volgen en deed er uitmuntende studiën. De vermaarde schilder Herreyns, van Antwerpen, die te Mechelen verbleef, wakkerde Fris aan om onder zijn beleid te werken; hij werd een zijner biezonderste leerlingen. De klassieke school van David kreeg in ons land de bovenhand en Fris volgde diens schilderwijze; hij lukte er in en verwierf veel sukses op verscheidene tentoonstellingen.

In 1826 werd Fris door het stadsbestuur van Mechelen tot leraar aan de akademie benoemd, ambt dat hij gedurende 30 jaar met bekwaamheid vervulde. Hij vormde er tal van leerlingen. Op de tentoonstelling van 1826 oogstte hij vooral veel bijval met zijn tafereel «Belisarius blind aan de poorten van Rome gezeten». Dit meesterwerk werd door de kinderen van Jacob Fris aan het museum van Mechelen geschonken. Op het stadhuis van Geraardsbergen is er een schilderij van deze meester te bewonderen, dat «Het gevecht der Horatiërs tegen de Curiatiërs» verbeeldt.

GOESTELINNE, Willem

Vlaams schilder, geboren te Brussel, maar te Geraardsbergen woonachtig, stelde in 1463 in de Sint-Niklaaskerk te Gent een altaarstuk tentoon, dat door Ganshoore voor de som van acht en zestig ponden groot werd gekocht. Het stelde voor: «De geboorte van Kristus».

GRUPELLO, Gabriel de

ook Gripello genoemd, ridder, geboren op 28 mei 1644 in een huis in de Penitentenstraat, tegenover het klooster van de religieuzen met deze naam (een gedenkplaat werd door de zorgen van de «Vereniging voor Vreemdenverkeer» aan de gevel van het veronderstelde huis aangebracht).

Grupello, die een ervaren beeldhouwer geworden is, behoorde tot een oude adellijke familie uit het Milanese. Zijn vader, Bernardus de Grupello, had te Brussel dienst genomen in het Spaanse leger der Nederlanden en was kapitein der ruitery. Hij huwde in Geraardsbergen (waar hij waarschijnlijk in garnizoen heeft gelegen) Cornelia Delinck (of De Linck). Deze had een zuster die Benedictines was in het klooster van Hunnegem.

Wij weten niets met zekerheid over de kinderjaren noch over de opvoeding van de kunstenaar. Uit familie-overleveringen noteren wij dat hij, pas 14 jaar oud, naar Zwitserland is gegaan, waar hij leerjon-

gen was bij een schrijnwerker die hem uitbesteedde bij een beeldhouwer. Volgens Volkman, in het boek van Piron, had Gabriel als eerste meester Artus Quellinus «de oude» van Antwerpen.

Wat er ook van weze, zeker is het dat Gabriel de Grupello, na een jaar te Antwerpen te hebben verbleven, naar Parijs is vertrokken en in 1673 naar de Nederlanden is teruggekeerd. Hij werd in 1674 als leermeester in de beeldhouwkunst te Brussel benoemd.

Over zijn loopbaan als kunstenaar kunnen wij niet beter dan verwijzen naar het uitgebreid en zeer degelijk werk van Gustaaf Van den Berghe, van Geraardsbergen, over «Grupello van Geraardsbergen», in 1958 uitgegeven. Vermelden wij hier enkel het slotwoord uit voornoemd werk: «In vele plaatsen van Europa blijft het werk van de «opperbeltsnijder van Zijne Majesteit» getuigen voor zijn groot kunstenaarschap; zijn geboortestad en het volk waaruit hij werd geboren, voelen zich verbonden met al dezen die Gabriel Grupello de verering toedragen, waarop hij als mens en als kunstenaar recht heeft».

Grupello overleed te Ehrenstein op 20 juni 1730, in de ouderdom van 86 jaren; zijn stoffelijk overschot werd bijgezet in het graf der heren van Ehrenstein, in het koor der kerk te Kerkrade.

(wordt vervolgd).

Geraardsbergen.

VINCENT VAN BOSSUYT.

STRAATSCHENDERIJ TE DIKKELVENNE

29.3.1721.

Ignatius Compagné heeft op 17 juni 1720 in een herberg te Dikkelvenne ruzie gemaakt met Jacques de Moor; deze laatste vond het veiligst te vluchten naar een naburige woning, maar werd achtervolgd door voorn. Ignatius en zijn broer Jan, die er de deur inbeukten «met swaere hautten», waarvoor de officier van Gavere hen een proces aandeed; de beschuldigden vielen hierop de officier aan «met stocken ende messen», eisten de intrekking van het proces en sloegen hem, gezien de weigering, «datter vreesse was van grooter onghewel, ten waere hetselve door andere persoonen beleth hadde gheweest». Frans de Moor, van Berlegem, stond eveneens als medeplichtige terecht.

Ignatius wordt voor 10 jaar «vijt al de landen vande ghehoorsaemheyt van sijne keijserlijcke en catholicque majesteit van errowaerts over» gebannen; Frans de Moor kwam er vanaf met een boete van 200 gulden. Gezamenlijk moeten zij de proceskosten betalen.

p. 260 v., 261 r°.

(Ra. Gent: fonds Raad van Vlaanderen, Register vna Criminele Sentenciën, nr. 8595).

J.d.B.

EEN ONBEKEND CHARTER VAN LODEWIJK VAN MALE MET BETREKKING TOT DE STAD AALST (1358)

Wordt veruit het hoogst aantal archiefstukken in onze Rijksarchiefdépos bewaard, toch berust een onbepaald groot aantal bij particulieren. Voor de historicus blijven ze ofwel onbekend ofwel onbereikbaar. Toch komen er wel particulieren voor die hun privaat archief toegankelijk maken voor elke belangstellende. Zo stelde dhr Carlos De Vleesschauwer, leraar, te Deinze, me onderhavig charter ter hand. Het is een onbekend charter van Lodewijk van Male, daterend uit 1358. Historici die over de stad Aalst schrijven, kunnen hiermede over een bouwsteen meer beschikken.

Lodewijk, graaf van Vlaanderen, regelt een geschil dat gerezen was tussen zijn neef Hendrik van Vlaanderen en de stad Aalst, betreffende de rechten van Hendrik op bastaarden, dienstlieden, voogdijlieden en inkomelingen. Als getuigen traden op: Lodewijk van Namen, Franken van Hale, heer van Maldegem en Zeger van der Beke, proost van Harelbeke, tevens kanselier van de graaf van Vlaanderen.

Privaat Archief. Dhr Carlos De Vleesschauwer. Deinze. Origineel op perkament. Hoogte 214 mm. Breedte 314 mm. Het zegel op dubbel doorstoken perkamenten staart is verdwenen. Zeer goed bewaard stuk. Antwerpen 10 maart 1358.

«Wij Lodewijc van Vlaendren Hertoghe van brabant Grave van Nevers van Rethel Ende here van machline . . doen te wetene allen lieden dat van den gheschille tusscen onzen lieven neve mer heinrike van Vlaendren ende onser poort van Aelst als van bastarden ende dienstlieden vooghtliede ende incommelinghe gheseten onder onsen neve vorseid die onse vorseide poort bevryen wilde met haren poorterscepe daerof hem onze neve vorseid dolerde segghende dat zijt niet vermochten naer hare privilegien ende vryheit - Wij ter begherten van onser vorseider poort die gheen ghedinghe houden wilde ieghen onsen vorseiden neve ende de zake keerden ende daerof bleven conswaert bi haren brieven die wij derof hebben / hebben onsen vorseiden neve daerup omboden voor ons Ende ghehoort beede partien ende ghesien alle privilegien daermede onse vorseide poort hare in de vorseiden zaken ghehelpen wilde - - So dat Wij om beters wille zonder enich wijsdom of vonnesse te ghevene hebben gheseit onsen lieden van onser vorseider poort van Aelst dat zij zonder enich belet onsen vorseiden neve laten ghebruken van sinen bastarden vooghtlieden ende incommelinghen Ende ooc van sinen dienstlieden maer van den dienstlieden vorseid baden wij onsen vorseiden neve dat hi die stellen wilde als vooghtliede ten besten hoofde ende te twaelf peinninghen siaers als sine andre vooghtliede van chinxendaghe eerst commende dats te wetene de ghene diet liever hadden dan dienstliede te blivene Welke onse neve vriendelike consenterde Ende voort seiden wij onsen lieden van Aelst vorseid dat onse meenen niet was

noch es dat hiermede hare privilegien die zij toeghden van den Grave philips van Vlaendren ende van Vermendois (*) onsen vorsate in enegher maniere vermindert waren maer dat zij daerof niet anders zouden useren noch doen dan also de vorseide privilegien inhouden ende begripen. Dit was ghedaen in onse stat van Andwerpen in presencien van beeden partijen present her lodewijke van Namen onsen neve her franken van hale den here van maldigheem Ende meester zegher van der beke proosst van harlebeke onsen cancellier den tienden dach van der maent van maerte . . Int jaer ons heren dusentech drie hondert achte ende vijfttech.

— Bi minen here present sinen Rade bovenghenoomt . .

TE.Lam(bert) ».

GOTTEM a/Leie.

Valère GAUBLOMME.

(*) — De stad Aalst dankte haar privilegiën aan Dirk van Aalst, de laatste graaf van Aalst. Het zijn deze privilegiën die Filip van de Elzas, graaf van Vlaanderen, bekrachtigde bij akte geschreven te Aire in 1174. Deze datum echter wordt niet algemeen aanvaard. Sommige auteurs schrijven 1164.

Cte Th. de Limburg-Stirum. - COUTUMES DU PAYS ET COMTE DE FLANDRE. QUARTIER DE GAND. T. III. - COUTUMES DES DEUX VILLES ET PAYS D'ALOST. Bruxelles 1878. De akte van Aire 1174 op blz. 177-178.

— Dirk van Aalst, geboren in 1144, overleed op 12 april 1166.

Dr. E. Warlop. - DE VLAAMSE ADEL VOOR 1300. Deel II, band 1, blz. 5. Familia et Patria. Handzame 1968.

Hieruit blijkt 1164 evenmin aanvaardbaar. Dirk van Aalst leefde nog en was nog heer van Aalst. De graaf van Vlaanderen werd pas heer van Aalst na de dood van Dirk in 1166. Ofwel houden we 1174 ofwel plaatsen we de datering tussen 1166 en 1174.

TE GEWELDIGE LUITENANT-BALJUW

14.4.1683.

Jan Ogiers, luitenant-baljuw van Munkzwalm, heeft tegenover Augustijn Ceutricx «in de wetcamere ter presentie van burgemeester ende schepenen excessen, moetwillicheden ende aggressen ghecom-miteert»; hierom wordt hij beboet met 200 carolus gulden + proceskosten + vergoeding aan Aug. Ceutricx. 100 r., v°.

(Ra. Gent : fonds Raad van Vlaanderen, Register van Criminele Sentencien, nr. 8595).

J.d.B.

EEN ONRECHTVAARDIG NOTARIS

13.4.1737.

Albert de Linghe, zoon van Albert, notaris en deurwaarder te Gent, wordt ervan beschuldigd, wetende dat Elisabeth de Ridder, dochter van Gillis, weduwe Judocus Coolens, Joannes Melantois, in zijn leven koster te Melsen, ten laste legde haar een kind verwekt te hebben, waarover voor het geestelijk hof te Gent in januari 1732 een proces doorging, waarbij Elisabeth werd gesteund door de armen-dis van Melsen, als notaris een akt op te maken, waarin Elisabeth verklaarde, in tegenstelling met wat zij bij de geboorte had gezegd, dat zij nooit de koster als vader van haar kind had aangeduid en evenmin het proces voor het geestelijk hof had aanhangig gemaakt (het briefje waarin zij procuratie verleende verklaarde zij getekend te hebben, zonder van de inhoud op de hoogte geweest te zijn). Die akt werd opgemaakt door de notaris, buiten de kennis van Elisabeth om, die noch lezen, noch schrijven kon, om aldus Joannes Melantois uit zijn proces te helpen.

Dezelfde notaris was betrokken in een andere dubieuze zaak, nl. het huwelijkskontraakt op 19 september 1733 voor hem afgesloten tussen Rochus van der Scheuren en Martine de Winne, minderjarige wees, van Velzeke. Martine was aldaar «ghestelt in het clooster van de grauwe susters, om te syn buyten het vervolgh van den voornoemden Van der Schueren», maar zonder toelating van de voogden was zij uit het klooster gevlucht. Bij de notaris tekende Martine een trouwbelofte en werd het huwelijkskontraakt opgemaakt (in strijd met het plakaat van 4 oktober 1540); inmiddels lieten de voogden de minderjarige Martine door de politie opsporen en in de nacht van 19 september werd zij bij Judocus Naton ontdekt en door twee assistenten bewaakt. De notaris, met vervalste papieren, deed haar overbrengen naar de herberg de Olifant, op de Koremarkt. Dit optreden betekende voor Van der Schueren een onkost van 6 gulden.

Aangesteld op 23.8.1733 door het hoofdkollege van het Land van Aalst tot het innen van achterstallige zettingen te Amengijs, Rozenaken en Orroir, volgens de ontvangboeken van Augustijn Delfosse voor de jaren 1724, 1725, 1726 en 1727, die wegens een tekort in het gevang te Oudenaarde werd opgesloten, waarvoor de goederen van Jan van Baeten borg staan. Met Marie Livine Delfosse, Elisabeth Delfosse, echtgenote J. van Baeten en Bernardus van den Broucke, schrijver van de Linghe, evenals met Gillis Guillaume Camberlijn, ontvanger van de voorzeide restanten, bevond hij zich in de kamer van Valentijn Couplet om een zitdag te houden. Daar werden zij door een rumoerige menigte aangevallen. Hierbij gingen de originele kohieren verloren. Verschillende personen werden hierom veroordeeld, al waren de kohieren toen reeds in het bezit van de Linghe, die eveneens kopieën ervan bezat, waarvan hij aan de fiskale dienst geen melding maakte. Deze papieren werden gevonden in zijn «lijnwaet ofte cleedercasken», waar ze verborgen waren. Er bestaat een sterk

vermoeden dat hij de papieren van in het begin in het bezit had, waarbij enkele valse eden zijn te pas gekomen.

Op 21 mei 1634 bemoeide hij zich te Gent met een gerechtelijk optreden, waarbij hij eveneens misbruik maakte van zijn ambt.

Verder pleegde hij nog misbruik als notaris te Gent, als deurwaarder te Mariakerke op 14.12.1734.

Het hof veroordeelt hem (waarbij «ghebiffeert ende doorsneden sal worden het notariael instrument» door hem gemaakt op 30.11.1732, evenals «de signaturen staende op de voorseyde onbeschreven stucken») om op het schavot voor het Gravenkasteel te Gent met «den bast aen den hals» gezeseld te worden met scherpe roeden «tot den loopenden bloede ende daernaer gebrantmerckt» te worden op zijn rug, waarop levenslange verbanning volgt uit de landen van zijne majesteit, onder bedreiging met galg, evenals de verbeurdverklaring van al zijn goederen. blz. 82 r° - 89 r°.

Op 9 januari 1737 werd bij genademaatregel van de keizer de lijfstraf omgezet in levenslange opsluiting, met levensonderhoud op zijn kosten. blz. 89 v°.

VERVALSING VAN AKTEN TE HEMELVEERDEGEM

26.3.1757.

Bartholomeus van den Haute, zoon van Marten, 41 jaar oud, woneude te Sint-Jans-Hemelveerdegem, gewezen baljuw van Sint-Maria-Lierde, meier van Sint-Martens-Lierde, griffier van de heerlijkheid ten Broek, binnen Sint-Martens-Lierde, wordt van verscheidene oplichtingen beschuldigd. Op 25 april 1752 leende hij van raadsheer Coppens 150 pond gr., waarvan een notariële akte, door hem achteraf vervalst; op 29 november 1752 leende hij van juffr. Isabella de Buns 150 pond groot, waarvan opnieuw een vervalste akt werd voorgelegd; aan de procureur van juffr. Isabella de Buns legde hij op 27 november 1752 «een valsch extraect van lasten» voor, om aan te tonen dat zijn goederen onbelast waren; op 23 april 1753 vervaardigde hij een valse akt, waarbij Jan-Baptist Vlaminck, zoon van Jacobus, hem verscheidene goederen zou verkocht hebben, ten einde op 6 april 1753 van juffr. de Buns opnieuw een kapitaal te lichten van 300 pond grootwisselgeld, met daarbij de vervalsing van een notariële akt; op 17 oktober 1753 en op 20 mei 1754 was voorn. juffr. er opnieuw aan respectievelijk voor 400 en 100 pond groot. Daarna vluchtte Van den Haute nog uit de gevangenis.

De schuldige wordt veroordeeld om op Sint-Veerleplein «aen eene potence ghehanghen te worden in effegie»; tevens worden al zijn goederen verbeurd verklaard. Dit vonnis zal gepubliceerd worden na de hoogmis te Sint-Jans-Hemelveerdegem. blz. 128 v° - 130 v°.

(Ra. Gent: fonds Raad van Vlaanderen, Register van Criminele Sentencien, nr. 8596).

J.d.B.

Boekbespreking

HILAIRE LIEBAUT :

DE GEZAGSCONCENTRATIE IN HET ARRONDISSEMENT AALST TIJDENS DE 19de EEUW.

Overdruk uit : Handelingen van de Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent, XXII, 1968.

Werk van een oud-Aalstenaar.

Voor de zo dicht bij ons gelegen 19de eeuw is slechts gedurende de laatste jaren belangstelling ontstaan. Wie en wat waren de mannen die toen de plaatselijke politiek hebben beheerst ?

Het antwoord vinden wij in dit werk, neerslag van moeizame opzoekingen in officiële stukken en vooral in de plaatselijke pers. In deze uiteenzetting ontmoeten wij tal van familienamen die ons nog vertrouwd in de oren klinken : verder echter reikt onze kennis niet ! Ook over de voorzaten van de nog levende geslachten vernemen wij heel wat : derwijze wordt het heden verbonden met het verleden.

Mocht deze uiteraard beknopte samenvatting de schijn wekken dat het hier gaat om een levenloze opsomming van namen, data en mandaten, dan moeten wij dit beslist tegenspreken : door de veelzijdige belichting is het een boeiende uiteenzetting geworden !

*

Gedurende de 19de eeuw behoorden de politieke dynastieën tot beperkte groepen die uitgroeiden tot de verpersoonlijking van ideologische opvattingen. Zowel in de steden van het arrondissement (Aalst, Geraardsbergen en Ninove) als op de buiten kan men enkele families aanwijzen die op beslissende wijze hebben bijgedragen tot de evolutie van de maatschappij. De auteur behandelt hoofdzakelijk de stedelijke dynastieën.

Aan de uitoefening van de politieke mandaten waren slechts geringe materiële vergoedingen verbonden. Zijn financiële kracht moest de politicus pu ten uit de beoefening van een beroep (handelaar, fabrikant, landbouwer, bankier, olieslager, brouwer, stoker, advocaat, notaris, dokter), tenzij hij reeds kapitaalkrachtig genoeg was om zich als rentenier of eigenaar van materiële noden te kunnen bevrijden. Het versterken van gezagsblokken gebeurde gedeeltelijk door het smeden van huwelijksbanden : te Ninove bvb. vormden de katolieke familiën Cools-Cooman-Eliaert-Fransman een waar machtsorgaan !

In deze stad werd tijdens de eerste helft van de 19de eeuw het publieke leven beheerst door de liberale familie Van Ypersele, tijdens de tweede helft opgevolgd door de familie De Deyn. Het katolieke volksdeel van zijn kant vond tot aan het begin van de democratische tijd haar vaandelragers in de politici De Cooman, Eliaert, Fransman.

Te Geraardsbergen ontwikkelde zich de gezagsconcentratie in tegenstelling met Ninove sterker in de liberale dan in de katolieke partij. Wijzen de families Ceuterick, de l'Arbre, De Beck en Dierickx geen specifieke politieke dynasties aan, bij de Geraardsbergse liberalen waren het vooral de opeenvolgende machtsblokken Spitaels en Rens die de hoofdrol hebben gespeeld. Tekenend is het wel dat bij de eerste gemeenteverkiezingen van 1830 het kiesbureau bestond uit de ouderdomsdeken en de vier zwaarst belaste inwoners; de namen van deze vier luidden : Albert, Adriaen en Jozef Spitaels met daarbij Louis Bijl, gehuwd met een Spitaels ! De bankbreuk van de firma Spitaels en C^o in 1872 ontroonde deze bankiersoligarchie ten voordele van de notarissenfamilie Rens.

Aalst.

Hier dient een onderscheid te worden gemaakt tussen de stedelijke dynasties en deze die ook op het arrondissementeel vlak de touwtjes in handen hielden.

De families De Clercq, De Coninck, De Craecker, De Wolf, Dommer, Govaert, Lefebvre, Tack-De Ruddere, Van Assche, Van den Broucke, Van der Heyden en Van der Smissen behoorden tot de «stedelijken». De dynasties Cumont, de Bethune, De Gheest, de Waepenaert-Verbruggen, De Windt, De Wolf, Liénart, Moyersoën, van der Noot en Van Wambeke waren meer «arrondissementeel» gericht.

De staatkundige veranderingen van 1815 en 1830 hebben geen invloed gehad op de politieke dynasties, de jaren 1848 en 1872 zijn wél van beslissende aard geweest. Zowel de liberale overwinning van 1847-1848 als de katholieke in 1866-1872 verklaart de aflossing van de geslachten. Het eerste ons bekend optreden in het politiek leven gebeurde bij de liberalen door Cumont (1846), De Windt (1845), Van Assche (1846) en Van der Smissen (1852); bij de katholieken waren het de Bethune (1860) en Liénart (1866). Tot de eerste groep die het politiek leven beheersten tussen 1848-1872 behoorden de families De Craecker (l.), Dommer (l.), Van der Heyden (k.), De Wolf (k.) en Tack-De Ruddere (k.).

Vier groepen uit deze eerste decennia waren verwant :

De Clercq met Cumont, De Gheest en van Langenhove;
De Coninck met Moyersoën, Leclercq, Van Assche en Gheeraerdt;
Govaert met Van den Broucke, Van der Belen, Terlinden, De Vilander en burgemeester De Gheest;
Van den Broucke met Govaert, Liénart, Pauwelaert en De Witte.

Ook de tweede dynastie kende heel wat huwelijksverbintenissen :

De Gheest met De Clercq, De Putter, Van Wambeke, De Wolf (St.-Gillis-Dendermonde), Govaert, De Schaepdrijver, de Clippele, Van Temsche en Germanes;
van Langenhove met de Waepenaert, de Clippele, Tack, De Clercq, Lefebvre, Jolie, van der Noot, Breckpot en Boeyé (Land van Waas);
Moyersoën met De Wolf, De Coninck, Van den Bossche, Lievens, Eeman, Van den Hende, Van der Haeghen, De Vuyst, Liénart, Thuysbaert (Lokeren);
van der Noot met De Moor, de Meer de Moorsel, De Wolf, Van Wambeke, Jolie en Cumont;
de Waepenaert-Verbruggen met de Clippele, van Langenhove, De Ruddere, Van den Hende, Van der Looy en De Brandt;
Van Wambeke met De Wolf, De Putter, van der Noot, De Portemont en Pieraert.

Het is erg moeilijk om op één bepaalde familie een liberaal of een katholiek etiket te plakken : meestal waren alle opinies erin vertegenwoordigd.

Wanneer men de voornaamheid van sommige personaliteiten meet aan de hand van de door hen beklede politieke functies is het mogelijk dat men bepaalde figuren flink onderschat. Dit is o.m. het geval met de fabrikant Jan Jolie en met de koopman Jan-Baptist Moyersoën.

Een laatste groep Aalsterse politieke dynasties traden tussen 1848 en 1872 op het voorplan : de fabrikant Cumont, de dokters- en notarissenfamilie De Windt, de jeneverstoker Van Assche en de handelaar G. Van der Smissen (door beschuldiging van moord op zijn echtgenote uit de politiek verdwenen). Tot de katholieke volksgroep behoorden advocaat Paul de Bethune uit Kortrijk en de familie Liénart uit Doornik : Albert Liénart, een ster aan de politieke hemel, overleed vroegtijdig. Samenvattend kan men stellen dat te Aalst in het midden van vorige eeuw de renteniersfamilies grotendeels verdrongen werden door de dynamische handelsklasse en door de jonge industriëlen.

In de schoot van de liberale partij hadden de belangrijkste textielabrikanten van de stad het roer in handen genomen : Cumont, Dommer, Levionnois,

van Langenhove, Vander Smissen, Jelie, Govaerts. Bij de katolieke burgerij vonden wij als tegenhangers slechts Eliaert-Cools en Leirens.

*

Na deze uiteenzetting geeft de auteur een dozijn stamtafels die de familie-structuur en tevens de gekumuleerde mandaten vermelden. In deze tabellen worden, naast de stedelijke, ook landelijke geslachten opgenomen: Cosijns (Meerbeke), de Clippele (Steenhuize-Wijnhuize), d'Hane de Steenhuyze, de Kerchove d'Exaerde, de Kerchove d'Ousselghem, de Nieulandt et de Pottelsberghe, van Pottelsberghe de la Potterie, van den Hecke de Lembeke, de la Faille d'Huysse.

Hier kan men de verworven standing van een geslacht meten aan de aard van de aangegane huwelijken, het aantal ingenomen mandaten en ook aan het aantal bestuursfuncties door zijn leden uitgeoefend in de vele publieke en private organisaties (tot 14!), zonder nog de ontspanningsmaatschappijen te vermelden!

Ten einde dit te verduidelijken besluit de schrijver deze studie met een alfabetische namenlijst van bestuursleden van Aalsterse instellingen tijdens de 19de eeuw. Hiermee komen nog een aantal namen van burgers aan het licht die geen politieke ambities hebben gekoesterd maar zich op andere gebieden verdienstelijk wisten te maken.

*

Wij staan vol bewondering voor deze diepdoordachte en feitenrijke studie. Ze is de vrucht van een lange en moeizame speurtocht die boeit tot het einde omwille van de vele aspecten waarmee het onderwerp aan alle zijden wordt belicht. Een vraag van bijkomend belang: waarom werd achteraan geen alfabetische namenlijst aangebracht die het naslaan van deze 108 bladzijden zou hebben vergemakkelijkt?

F. COURTEAUX.

ONWAARDIGE VOOGD TE AALST

26.2.1693.

Pieter Blancquaert van Aalst wordt veroordeeld «in de boete van frival appel, mitsg(haders) in de ghone van hondert ponden parisis ter causen van sijne menichvuldighe chicaneuse ende calumnieuse vuytvluichten teenemael contrarie aende goede trouwe ende tdelvoir van eenen vooght int regard van syne weese gherequireert» + proceskosten. 155 v.

VERWAARLOZING VAN OPENBARE TAAK

5.11.1693.

De luitenant-baljuw van het Land van Zottegem, Charles van de Weghe, wordt in zijn ambt geschorst voor de tijd van één jaar en moet een boete betalen van 1500 gulden, wegens «negligentie ende conniventie bij hem begaen ten regarde van de moorden op de prochie van Strijpen ghecommiteerd den tweede ougste lestleden» + proceskosten. 160 r.

(Ra. Gent: fonds Raad van Vlaanderen, Register vna Criminele Sentenciën, nr. 8595).

J.d.B.

— ONZE BIBLIOGRAFIE —

1) ALGEMEEN.

TH. VERGRIETE:

INDICES POORTERSBOEKEN VAN ST-WINOKSBERGEN. LES BOURGEOIS (CEURFRERES) DE BERGUES. 1389-1789.

XIV + 290 blz. Twee illustr. Uitgaven *Familia et Patria*. Handzame. 1968.

Met deze uitgave publiceert *Familia et Patria* haar derde deel in de «Reeks Poortersboeken van de Zuidelijke Nederlanden». Het is een bijzonder welgekomen werk, want Sint-Winoksbergen ligt in Frans-Vlaanderen en Juffrouw Thérèse Vergriete, de auteur, is een Frans-Vlaming, archivaris-bibliotekaris, conservator der musea van de voornoemde stad en eveneens lid van de «Commission Historique du Nord». De onvermoeide inspanningen van onze Vlaamse auteur André Demedts om meer en meer hechte banden aan te binden met Frans-Vlaanderen werpen momenteel rijke rijpe vruchten af. Uit contacten die bestaan tussen de Uitgeverij *Familia et Patria* en Frans-Vlaanderen kon dit werk Vlaanderen aangeboden worden. Na een kort ten geleide van dhr. M. Mispelon, schrijft de auteur haar «introduction» waarin ze met een gevoelig en warm temperament in grote lijnen de historiek geeft van Frans-Vlaanderen in het algemeen en van St.-Winoksbergen in het bijzonder. Volgen dan de 290 bladzijden met de naamlijst der poorters, alfabetisch gerangschikt, in originele (vlaamse) taal, met de bijhorende details. In totaal komen er bij de 8.000 poortersnamen in voor. We hebben er enkele kunnen onderlijnen geboortig uit het Land van Aalst. Zo waren van Aalst: Antheunis de Brauwer (1580), Everaert de Haze (1598) en Robert de Zweert fs Roberts (1569). We feliciteren de auteur en *Familia et Patria* voor deze uitgave, die een zeer belangrijke bron is voor geschiedkundigen, demografen, sociologen en genealogen. En... we verwachten nog meer uit Frans-Vlaanderen.

2) ALGEMEEN.

H. DE SCHRIJVER:

GESCHIEDENIS VAN HET LANDMETERSBEROEP.

Sint-Amandsberg - Gent 1969. 50 blz. 16 illustr.

Een uitgebreide studie schrijven over het landmetersberoep zal wel niet in de bedoeling van de auteur gelegen hebben. Veeleer was het er hem om te doen een algemene kijk te geven over een beroep dat opklimt tot in de verre oudheid en dat bij ons in de laatste zes eeuwen een bijzondere belangstelling heeft gekend dank zij de kunde en de eerlijkheid van de landmeters. Na een viertal bladzijden glossarium weidt schrijver achtereenvolgens uit over het landmetersberoep in de oudheid: in Egypte, in de wereld van de Hellas, bij de Romeinen, in Arabië; vervolgens in de periode vanaf de late middeleeuwen tot aan de Franse Revolutie, zo in Henegouwen, Mechelen, te Ieper, te Veurne, te Nieuwpoort, in het Brugse Vrije, te Gent en in het burggraafschap, te Oudenaarde, te Dendermonde, te Antwerpen, in het prinsbisdom Luik; en ten slotte het landmetersberoep in de moderne periode, de opleiding van de oude landmeters, de eed, de uitrusting, opmetingen, plans en oude maten.

Een degelijk werk. Maar wat ons ten eerste verwondert is het feit dat schrijver de kasselrij Aalst, het oude Land van Aalst, doodzwijgt. Slechts een paar kleine details vinden we vermeld: de breedte van een heerbaan en een woordje over het dagwand. Dat oude Land van Aalst, dat in Oost-Vlaanderen het hele gebied beneden de rechteroever der Schelde bestreek, kon de auteur in zijn studie een massa bijzonderheden verstrekken, waar-

door het werk nog meer aan belangstelling zou winnen. Waar lezen we een woord over bekende landmeters in dit gebied, die voortleven in de oude landboeken onzer dorpen, in de oude pachtboeken onzer abdijen en kloosters, zo de abdijen van Ename, Geraardsbergen, Ninove en het kartuizerklooster van Sint-Martens-Lierde. Zijn geen bekende namen in het oude landmetersberoep de Lierdse kartuizer J.B. Doumen († 1723) in zijn tijd geprezen om zijn «Spiegel der Landtmeters»; zijn leerling Martinus van Dycke, koster te Moerbeke bij Geraardsbergen die zijn «Preuve der Landtmeters» opstelde aan de hand van voornoemde Spiegel; de landmeters der kartuizer eigendommen in de 17e eeuw: Jooris Bieliau, Jacques Jonckman, Jan de Cooman. Om maar de bizonderste te vermelden. Of is dit werkje de voorbode van een uitgebreid historisch werk?

3) ALGEMEEN.

L. FRANCK:

DE POGING TOT HET VERKRIJGEN VAN EEN OCTROOI VAN EEN STEENWEG GENT-LOUDENAARDE-ATH DOOR DE STAD LOUDENAARDE IN DE XVIIIe EEUW.

Handelingen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Oudenaarde. Deel XVI, 1e afl. 1968. blz. 73-90. Een illustr.

Schrijver ontleedt de moeilijkheden en de innerlijke verdeeldheid onzer gewesten inzake de aanleg van de steenweg Gent-Oudenaarde-Ath, verbinding die Oudenaarde viseerde, want op dat tijdstip van het midden der 18e eeuw verkeerde de stad in een economisch dieptepunt. Oudenaarde zag heil in een economisch contact met de provincie Henegouwen. In het eerste hoofdstuk «Kronologisch verloop» geeft hij alle bijzonderheden die een hel licht werpen op een spijtig duel tussen twee Vlaamse steden: Oudenaarde en Aalst, met als geïnteresseerde tussenpion: de stad Gent, die van beide partijen economisch profijt verwachtte. Tegenover de optiek van Oudenaarde stelde Aalst een steenweg voor van Gent naar Geraardsbergen. De desiderata van Oudenaarde bleven in het dossier steken. De reden van deze mislukking meent schrijver te vinden in de rivaliteit Oudenaarde-Aalst, met het gevolg dat het projekt noch van de ene, noch van de andere werkelijkheid werd, en de financiële onmacht van Oudenaarde. In het tweede hoofdstuk «De economische en politieke achtergronden» ontspint de auteur de problemen van het Henegouwse kolenbekken, de problemen van de Vlaamse economie en de rivaliteit tussen de respektievelijke besturen. Een flink gedocumenteerde studie over onze wegeschiedenis.

4) ALGEMEEN.

F. KOLLER - H.J. BOCKSTAL:

WAPENBOEK VAN HET LAND VAN WAAS.

105 blz. + XXXVII, 539 familiewapens. Uitgave Familia et Patria. Handzame. 1968.

Deze publikatie is niet enkel de vertaling van F. Koller's «Armorial Ancien et Moderne du Pays de Waes» in de jaren 1948, 1949 en 1951 verschenen in Le Blason. De heer H.J. Bockstal heeft naast de aanvullende nota's door F. Koller neergelegd op het Stadsarchief van Sint-Niklaas, nog andere bronnen aangesproken. 549 families komen hier onder de loupe. De heer H.J. Bockstal, gewaardeerd wapenkunstenaar, heeft van elk dezer het familiewapen getekend. Alhoewel het werk alleen het Land van Waas bestrijkt, toch zal meer dan een geïnteresseerde uit het Land van Aalst het raadplegen, want een hele reeks familienamen komen ook veelvuldig voor in het Land van Aalst en... wie weet soms met familieverband.

5) ALGEMEEN.

PAUL VAN BUTSELE :

HOE ONZE STREEK TOT HET GRAAFSCHAP VLAANDEREN GING BEHOREN.

Annalen. Geschied- en Oudheidkundige Kring van Ronse en het Tenement van Inde. 1967, blz. 33-56.

De bedoeling van dit betoog is, met behulp van de voornaamste literatuur, het verhaal te geven van de verovering door de graven van Vlaanderen van het deel van Rijksvlaanderen waarin onze streek, het zuid-westen van de huidige provincie Oost-Vlaanderen gelegen is. De verovering gebeurde hoofdzakelijk in de 11e eeuw onder de graven Boudewijn IV en V. Voorafgaandelijk situeert de auteur de streek van Ronse op de politieke kaart van Europa vóór de graven van Vlaanderen. Als toemaatje citeert hij de eden van Straatsburg (anno 842) in de originele taal: in het diets en in het romaans.

6) ALGEMEEN.

P. VAN BUTSELE :

EEN KWARTIERSTAAT VAN BUTSELE.

Handelingen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Oudenaarde. Deel XVI. 1e afl. 1968, blz. 67-72.

De ascendenten van Achiël-Jozef van Butsele (o Ronse 1881 en † Ronse 1934) klimmen hier op tot de eerste helft van de 18e eeuw. We vinden de ascendenten verspreid o.m. te Ronse, Etikhove, Maarke-Kerkem, Hundelgem, Schorisse, Sint-Maria-Lierde, Scheldewindeke; de descendenten vanaf 1904 tot heden o.m. te Melden, Ronse, Aalst. Dit voor wat betreft de lokaliteiten in het Land van Aalst. Een familienaam die sterkt gevestigd is in de streek Ronse-Oudenaarde.

7) ALGEMEEN.

M. VAN WESEMAEL :

JOZEF SADONES, LIEDJESZANGER UIT GERAARDSBERGEN.

Oostvlaamsche Zanten. 43e jg., 1968, nr 5, blz. 164-176. Drie illustr.

Jozef Sadones, een onzer meest verdienstelijke volkszangers uit de 19e eeuw, werd geboren te Opbrakel op Klaasdag 1755. Hij was een volksjongen die zichzelf heeft opgewerkt. In de tijd rond zijn huwelijk vestigde hij zich te Geraardsbergen, waar hij later overleed en begraven werd. Schrijver biedt ons een hele biografie, doorweven met de meest karakteristieke liedjes. Jozef Sadones was de vader van Johan, eveneens een volkszanger. Een drietal houtsneden van K. Rosier illustreren dit vlot geschreven betoog.

8) ALGEMEEN.

TENTOONSTELLING. OUDENAARDE EN DE FARMACIE.

Oudenaarde 1968. 40 blz. 9 illustr.

De catalogus van de tentoonstelling in het Liedts-kasteel van 18 mei tot 3 juni 1968 vermeldt 153 nummers. Onder het geëxposeerde vinden we eigendomstukken van apothekers en andere personen uit Zottegem, Nederbrakel, Ronse, Ninove, Geraardsbergen en Denderhoutem.

9) **ALGEMEEN.**

RENAAT VAN DER LINDEN :
LOPENDE OF VLIEGENDE MAANDAG.

Oostvlaamse Zanten, 43e jg., nr 5, blz. 177-187. Een illustr.

Zijn hele bijdrage heeft de auteur samengevat in de neventitel : een schilderij, een lied en anekdoten. Het gaat hier over de grote dag van paniek op 24 augustus 1914, bij de inval van de Duitsers. Uit vele hoeken van het Land van Aalst heeft hij anekdoten aangetekend.

10) **ALGEMEEN.**

D. DE KEYZER :

OP TWEE WIELEN DOOR DE ZWALMVALLEI.

Toerisme in Oost-Vlaanderen. Federatie voor toerisme in Oost-Vlaanderen.
18e jg., 1968, nr 4, blz. 81-84. 5 illustr.

Als toerist fietst de auteur doorheen een ongeschonden, rustig en sereen stuk landelijk natuurschoon : de Zwalmvallei. Zijn tocht loopt over Sint-Gooriks-Oudenhove, Rozebeke, Munkzwalm, Sint-Denijs-Boekel en Sint-Maria-Horebeke.

11) **ALGEMEEN.**

M. DE SMET :

FIETSEND DOOR DE ZUID-VLAAMSE HEUVELS.

Toerisme in Oost-Vlaanderen. Federatie voor toerisme in Oost-Vlaanderen.
18e jg., 1968, nr 4, blz. 85-86. Twee illustr.

Een fietstocht die aanzet te Oudenaarde en verder loopt door de Vlaamse Ardennen, over Ename, Volkegem, Edelare-Kerzelare, Leupegem, Etikhove, Maarke, Schorisse, Louise-Marie en zo naar Oudenaarde terug.

12) **AAIGEM.**

JOZEF-EUGEEEN OPSOMER :

KWARTIERSTAAT VAN WIJLEN MEVROUW LEA OPSOMER.

Handelingen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Oudenaarde.
Deel XVI. 1e afl. 1968. blz. 59-65. Een illustr.

Lea Opsomer huwde te Kortrijk in 1928 met Pierre-Leon Scheerlinck, op 13 aug. 1902 geboren te Aaigem, zoon van Jan Constant en Maria Zenaida van Cauter.

13) **GERAARDSBERGEN.**

M. SMEYERS :

BIJZONDERE RANDVERSIERINGEN IN EEN 15e EEUWS BREVIER.

Spiegel Historiaal. Maandblad voor geschiedenis en archeologie. Bussum (Nl.). jaargang 4, nr 2, blz. 73-78. Negen illustr.

Een brevier met bijzondere randversieringen wordt bewaard in de Sint-Adriaansabdij te Geraardsbergen. Tijdens de Franse Revolutie is deze abdij geplunderd en verwoest. Bij het weinige dat nog gered kon worden behoort dit brevier. Dit handschrift bestaat uit vier delen, die elk ongeveer 200 grote perkamenten bladen tellen (34 x 24 cm.) en is geschreven midden 15e eeuw. Schrijver ontleedt nauwkeurig de vele miniaturen en

bizonder wel de randversieringen, omdat deze een speciaal cachet geven aan het handschrift. Zijn de miniaturen meer gericht op het ernstige, het heilige, de randversieringen echter vertonen uitsluitend beelden vol satire, drolerieën, de geest van elke dag uit die middeleeuwse tijd. Een soort spotternij om een of ander gebeuren straalt er uit. Dat samengaan van het ernstige met zulke drolerieën, dat konden alleen de middeleeuwen aan en die tijden alleen vonden daar geen graten in. Daarom juist is dit brevier een kostbaar dokument om het volkse, het satirische in die tijd te kunnen begrijpen. Ook daarom is het een rijke bron voor het kennen van de folklore in die oude tijden.

14) MELDERT.

P.L.:

HET BOUWEN VAN EEN MOLEN.

Eigen Schoon en De Brabander. LIIe jg., 1968, nrs 7-8-9. blz. 338-340.

We lezen hier in het origineel de «Notitie van verschoot tot het maken van den wintmolen» overgenomen uit het handboek van Judocus de Vis, mulder te Meldert. Het gaat hier over de windmolen op de Boekhoutberg te Hekelgem, die daar op het einde van de 18e eeuw is gebouwd.

15) MERE.

A. D'HOKER:

MEERSE LOTELINGEN ONDER DE REGERING VAN WILLEM I.

Mededelingen van de Heemkundige Kring van Mere. 1969, jg. IX, nr 1. blz. 1-7.

Opsomming der miliciens van de lichteningen 1823 tot 1829.

16) RONSE.

H.J. BOCKSTAL:

MUNTVONDST IN HET RIJKSARCHIEF TE RONSE.

Annalen. Geschied- en Oudheidkundige Kring van Ronse en het Tenement van Inde. 1967. blz. 25-27. Twee illustr.

GEDetailleerde beschrijving van een gevonden loden penning — een presentatiepenning uit de 15e eeuw — die op 7 juni 1966 in de hof van het Rijksarchief te Ronse werd gevonden.

17) RONSE.

J. DECONINCK:

RENAIX AU DEBUT DU MOYEN-AGE.

Annales. Cercle historique et archéologique de Renaix et du Tenement d'Inde. 1967, pp. 3-24.

Als vervolg op zijn eerste bijdrage over de herkomst en betekenis van de naam Ronse, zet schrijver zijn opzoekingen verder aan de hand van de oudst bekende oorkonden die over schenkingen te Ronse spreken en geeft meteen de mogelijk bestaande biografische gegevens over de schenkers.

18) RONSE.

JOHNNY DECONINCK:

KLAPPER OP DE PLAATS- EN PERSOONSNAMEN IN DE OUDSTE WETTELIJKE PASSERINGEN VAN RONSE (1289-1399).

Annalen. Geschied- en Oudheidkundige Kring van Ronse en het Tenement van Inde. 1967. blz. 157-198. Een illustr.

De oudste archiefstukken uit het fonds van de stad Ronse zijn wettelijke passeringen van de stedelijke schepenbank die in 1289 aanvangen en onafgebroken doorlopen tot 1795. Deze passeringen zijn geschreven op perkament in chirograafmodel, bewaren onzegkelijk veel materiaal betreffende plaats- en persoonsnamen, en kunnen dus de toponymist en de familienaamkundige veel werkmateriaal bezorgen. Deze klapper zal de vorser of geïnteresseerde veel tijd laten uitsparen.

19) RONSE.

GASTON VAN DE MERCKT :

L'USAGE DES CLOCHES A L'EGLISE COLLEGIALE DE ST-HERMES A RENAIX AU XVIIIe SIECLE.

Annales. Cercle historique et archéologique de Renaix et du Ténement d'Inde. 1967. pp. 121-156.

Kanunnik J.L. Van Delen van het Sint-Hermeskapittel schreef een werkje van 42 bladzijden met het reglement van het gebruik der klokken van de kollegiale kerk. Dit zeer gedetailleerd reglement dat schrijver hier publiceert kan niet enkel de geschiedschrijving van de Sint-Hermeskerk en de stad Ronse aanbelangen, maar zal ook een woordje meespreken op andere domeinen.

20) RONSE.

LAURENT WASSEUIL :

CONSCRITS RENAISIENS SOUS LES AIGLES IMPERIALES.

Annales. Cercle historique et archéologique de Renaix et du Ténement d'Inde. 1967, pp. 71-119. Een illustr.

De namen der conscrits van Ronse van de jaren 1805 tot en met 1812 die het frans bevel van oproeping hebben gehoorzaamd, zijn hier gepubliceerd met bijgaande geboortedatum en de legereenheid waartoe ze behoorden.

21) RONSE.

NESTOR MORA :

DE STOOKTSTRAAT.

Annalen. Geschied- en Oudheidkundige Kring van Ronse en het Tenement van Inde. 1967. blz. 29-30.

Enkele toponymische overwegingen over de Stooktstraat te Ronse.

22) ZANDBERGEN.

PAUL LEYNEN :

HENDRIK MAGNUS (1400-1480). HERTOGEELIJK RAADSHEER.

Eigen Schoon en De Brabander. LIe jg., 1968, nrs 5-6, blz. 252-260.

Hendrik Magnus die heel zijn leven lang in dienst bleef van Filips de Goede, Karel de Stoute en Maria van Boergondië, huwde in 1426 met Margriet van Oisy, wettige dochter van Gerard van Oisy († 1446), ridder, heer onder meer van Zandbergen.

HET LAND VAN AALST

Tweemaandelijks Tijdschrift

Voorzitter : F. Courteaux, Acaciastraat 7, Aalst - Tel. (053) 280.96

Beheerder : G. van Bockstaele, H. Hartplein 8, Zottegem
Tel. (09) 70.19.04

Redactiesekretaris : E.H. J. de Brouwer, pastorie, St.-Gillis-Denderm.
Tel. (052) 248.27

Recensiedienst : E.H. V. Gaublomme, pastoor, Gottem - T. (051) 630.80

Ruildienst : M. Cornelis, Dwarsstraat 50, Denderleeuw - T. (053) 667.02

Bestuursleden : B. Boel, J. Pieters, A. van Lul

Prijs voor het jaarabbonnement :

voor leden 140 fr, voor steunende leden 200 fr en voor ereleden 500 fr
te storten op de postrekening «Het Land van Aalst», nr 5869.11

Gewoon los nummer (30 F) te bestellen bij de hr. Marcel Cornelis
en VOORAF te storten op voornoemde postrekening.

INHOUD VAN Nrs 2 EN 3 — 1969

HERDENKINGSHULDE AAN Dr. HENDRIK VANGASSEN (7 ill.)

B. BOEL — Onze gouddag van 27 april te Ninove	42
Fr. COURTEAUX — Inleidingstoespraak	46
J. DE BROUWER — Dr. H. Vangassen als mens en als historicus	47
V.F. VANACKER — Het taalkundig werk van Dr. H. Vangassen	56
E. MILO — Herdenking Dr. H. Vangassen	61
S. DE LANGE — Overboelare	66
L. DE RIJCK — Beleggingen van de goeode stand van Aalst op het einde van het Ancien Regime	90
J. DE BROUWER — Zouaven te Aalst en omgeving	98
J.d.B. — G. Krielmaes van Oosterzele tot de galeien veroordeeld	101
V. VAN BOSSUYT — Beroemde mannen in Geraardsbergen geboren	102
J.d.B. — Straatschenderij te Dikkelvenne	107
V. GAUBLOMME — Een onbekend charter van Lodewijk van Male met met betrekking tot de stad Aalst (1358)	108
J.d.B. — Te geweldige luitenant-baljuw	109
— Een onrechtvaardig notaris	110
— Vervalsing van akten te Hemelveerdegem	111
F. COURTEAUX — Boekbespreking	112
J.d.B. — Onwaardige voogd te Aalst	114
— Verwaarlozing van openbare taak	114
V. GAUBLOMME — Onze bibliografie	115